

TEORIJA IN

RAKSA

DRUŽBOSLOVNA REVIIJA

IZTOK SIMONITI

SPECIALNE MISIJE

TEORIJA IN PRAKSA

DRUŽBOSLOVNA REVIIJA

POSEBNA IZDAJA

JANUAR 1995, UDK 3, ISSN 0040-3598

USTANOVITELJ IN IZDAJATELJ:

Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani

UREDNIŠKI KOLEGIJ:

Ivan Bernik, Marjan Brezovšek, Ivan Hvala, Stane Južnič, Ljubica Jelušič,
Zdravko Mlinar, France Vreg

ODGOVORNI UREDNIK:

France Vreg

POMOČNIK ODGOVORNEGA UREDNIKA:

Ivan Hvala

SEKRETARKA REDAKCIJE:

Irma Vidmar-Vozelj

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:

61000 Ljubljana, Kardeljeva ploščad 5, tel.: 341-589 in 168-1461 int. 232

Cena tega zvezka v prosti prodaji je 1.000,00 SIT.

ŽIRO RAČUN:

50102-603-48090 Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, za revijo Teorija
in praksa

TISK:

DELO Tiskarna, Ljubljana, Dunajska 5

Iztok Simoniti

SPECIALNE MISIJE

Ljubljana 1995

V slovenskem jeziku je tokrat po našem prepričanju prvič objavljen uporaben prevod konvencije o specialnih misijah. Obsežno in temeljito uvodno študijo je pripravil dr. Iztok Simoniti, ki je konvencijo tudi prevedel po angleškem in francoskem izvirniku.

Ob natisu konvencij o diplomatskih in konzularnih odnosih (Teorija in praksa, separat št. 5-6, 1994) smo zapisali, da je v mednarodnem pravu diplomatstvo doseglo najvišjo stopnjo kodifikacije. Brez poznavanja, pri čemer mislimo na sposobnost razumevanja, načina mišljenja in delovanja v okviru teh temeljnih instrumentov zunanje politike, tudi ni prave diplomacije. Tokrat naj dodamo, da so specialne misije v zgodovini mednarodnih odnosov najpogosteje uporabljen instrument. V obdobju, ko so stalne misije postale prevladujoč instrument, države nikoli niso prenehale uporabljati specialnih misij.

Teorija in praksa bo tudi v prihodnje nadaljevala s prevajanjem mednarodnih listin ter spodbujala nastajanje temeljitih strokovnih študij in razprav. Zalaganje tovrstnih publikacij je tudi del projekta Slovenija v mednarodnih odnosih, ki ga financira Ministrstvo za znanost in tehnologijo.

Uredništvo se obenem zahvaljuje g. Adolfu Kužniku za njegovo pomoč pri natisu publikacije.

KAZALO

I.

Iztok Simoniti

SPECIALNE MISIJE

II.

KONVENCIJA O SPECIALNIH MISIJAH

SPECIALNE MISIJE

UVOD

EVOLUCIJA

1. Prepoznavanje specialnih misij

- 1.1. Amfite
- 1.2. Priznati sta
- 1.3. Modernizacija
- 1.4. (v)zpostavljeno
- 1.5. (v)zpostavljeno
2. Vprašanje specialnih misij na splošno: definiranje specialnih misij, njihove vloge in pomena
3. Analogije in razlike v istih: razlike med civilno in vojaško specialno misijo
4. Razvoj specializiranih misij in razlike med specialnimi misijami
- 4.1. (v)zpostavljeno
- 4.2. (v)zpostavljeno
- 4.3. (v)zpostavljeno

KONVENCIJA V ZDRAVSTVENI MISIJI

1. Konvencija o zdravstveni misiji

III.

PRAVNI PREDSTAVLJANJA IN PRAMENI DOKUMENTOV

1. Predstava in predstava

PRAVNI VIRI

1. Viri (v)zpostavljeno

2. Viri (v)zpostavljeno

IZTOK SIMONITI*

SPECIALNE MISIJE

UVOD

I. EVOLUCIJA

1. Pravnozgodovinski vidik
 - Antika
 - Srednji vek
 - Moderna doba
 - 1919–1945
 - 1945 in naprej
2. Vpliv specialnih misij na druge diplomatske institucije, tehnike in postopke
3. Analogije in razlike v ustavni ureditvi držav in narava političnih režimov
4. Razvoj mednarodnega prava in evolucija specialnih misij
 - a) legitimnost
 - b) subjekti
 - c) področja

II. KODIFIKACIJA V ZDRUŽENIH NARODIH

1. Komisija za mednarodno pravo

III. PRAVICA PREDSTAVLJANJA IN PRAVICA ODPOSLANSTVA

1. Privilegiji in imunitete

IV. PRAVNI VIRI

1. Viri mednarodnega prava
2. Viri notranjega prava

* Dr. Iztok Simoniti, Ministrstvo za zunanje zadeve R Slovenije, docent na FDV.

V. DEFINICIJA

VI. KLASIFIKACIJA SPECIALNIH MISIJ

1. Razlikovanje po funkciji
2. Razlikovanje po subjektih
3. Razlikovanje po okolju, v katerem delujejo

VII. STATUS SPECIALNIH MISIJ

1. Konvencija 1969
2. Konvencija 1975

VIII. FUNKCIJE SPECIALNE MISIJE

1. Dva subjekta
2. Več subjektov

IX. IMENOVANJE, SESTAVA IN DRŽAVLJANSTVO ČLANOV SPECIALNE MISIJE. RAZGLASITEV ČLANA SPECIALNE MISIJE ZA PERSONA NON GRATA ALI ZA NESPREJEMLJIVO OSEBO

- a) Predhodno obvestilo o osebah, ki sestavljajo misijo
- b) Notifikacija
- c) Sestava misije
- d) Persona non grata in nesprejemljiva oseba
- e) Državljanstvo članov misije
- f) Vedno sveži primeri

X. DINAMIKA

- a) Vedno sveži primeri

XI. SPECIALNA MISIJA IN STALNA DIPLOMATSKA MISIJA

1. Koeksistenca med specialno misijo in diplomatsko misijo
2. Konflikti med specialno in diplomatsko misijo

XII.

SPECIALNA MISIJA V MULTILATERALNI DIPLOMACIJI

1. Kongresna ali konferenčna diplomacija
2. Specialne misije pri mednarodnih organizacijah
3. Specialne misije mednarodnih organizacij
 - a) značilnosti
 - b) vrste
 - c) proceduralni vidiki
 - d) v države nečlanice
4. Specialne misije, ki se pošiljajo v druge mednarodne organizacije
5. Konvencija 1975

XIII.

SPECIALNE MISIJE PRI MEDNARODNIH ORGANIH ZA ARBITRAŽO IN MEDNARODNEM SODIŠČU

XIII.

PRENEHANJE FUNKCIJ

XIV.

SKLEPNE UGOTOVITVE

BIBLIOGRAFIJA

SEZNAM KRATIC

DRUGI DEL

KONVENCIJA O SPECIALNIH MISIJAH

OPOMBE K PREVODU

Po Dunajski konvenciji o diplomatskih odnosih (1961) in Dunajski konvenciji o konzularnih odnosih (1963) je bila v Združenih narodih – kot ena od stopenj pri kodifikaciji in progresivnem razvoju diplomatskega prava – sprejeta tudi Konvencija o specialnih misijah (New York, 1969). Tako kot pri prvih dveh konvencijah je tudi Konvencija o specialnih misijah – njena vsebina, definicije, formulacije – rezultat političnih kompromisov, ki so potrebni zato, da se sploh lahko odvijajo odnosi med državami. Poleg te Konvencije (1969) problematiko specialnih misij ureja tudi Konvencija o predstavljanju v medsebojnih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja (1975).

I. EVOLUCIJA

1. Pravnozgodovinski vidik

Zgodovinsko gledano specialne misije sovpadajo z začetki mednarodnih odnosov. Če se za diplomate – poenostavljeno rečeno – zgodovina mednarodnih odnosov začne takrat, ko se začno plemena politično organizirati, potem lahko z gotovostjo rečemo, da sprejemanje in pošiljanje specialnih misij sovpadata z začetki mednarodnih odnosov.

Vsak podrobnejši prikaz zgodovinskega razvoja presega namen te razprave. Kogar to zanima, si lahko v izbrani bibliografiji na koncu poišče ustrezna dela.¹

V našem prikazu se bomo omejili le na nekatere – in tej razpravi namenjene – pravne vidike evolucije specialnih misij. Žal moramo zanemariti politične, socialne ter čisto tehnične vidike evolucije tega, verjetno najprožnejšega in zato najpogostejše uporabljenega diplomatskega instrumenta. Ponovno opozarjamo na izbrano bibliografijo.

Razvoju mednarodne skupnosti so se specialne misije prilagajale tako z vidika stalno rastočega števila njenih članov (subjektov, ki so pošiljali in sprejemali specialne misije) kot tudi z vidika različne stopnje intenzivnosti odnosov med njimi. Specialne misije pa so se prilagajale še z enega drugega vidika, ki bo vreden naše pozornosti. Mislimo predvsem na različne stopnje razvoja in naravo mednarodne ureditve, ki jo mednarodna skupnost (subjekti) stalno in vedno znova ustvarja zato, da bi presegla anarhični individualizem, ki ni značilen samo za njene začetke, temveč za vsa zgodovinska obdobja. Mislimo na oblikovanje, razvoj in razpad mednarodnega sistema in ponovna prizadevanja mednarodnih subjektov (nosilcev moči), da se celoten cikel ponovi. Skratka, zanima nas tisti okvir (mednarodni), v katerem skozi zgodovino specialne misije delujejo in ga ustvarjajo. Pravnozgodovinski vidik nas v evoluciji specialnih misij zanima v dveh smislih: a) prvič, zanima nas pravni okvir, v katerem specialne misije delujejo, ob upoštevanju, da so te misije instrument bilateralne in multilateralne diplomacije; b) drugič, zaradi različnega pravnega položaja, ki ga ima skozi zgodovino specialna misija v odnosu na subjekt, pri katerem deluje.

¹ Verjetno najizčrpnjši prikaz historičnih vidikov razvoja institucije specialnih misij najdemo v A. Maresca, *Missioni speciali*; glej bibliografijo.

V antični Heladi (Grčiji) je stopnja politične in institucionalne organiziranosti omogočala (zahtevala) delovanje specialnih misij. Med grškimi mesti so se zaradi skupnih in čisto vsakdanjih potreb – k čemur so prispevala tudi skupna verovanja – ustanovile t.i. *amfiktionije*, to je verske zveze med bližnjimi plemeni. Izvorno je bila njihova naloga varovanje in vzdrževanje templjev, kasneje pa so amfiktionije dobile še politično povezovalno funkcijo v smislu zagotavljanja miru med državami članicami take zveze. Grške mestne države so poznale tudi institut arbitraže: torej postopka, ki je predvideval reševanje sporov med dvema ali več strankami s pomočjo tretje stranke, na primer tretje mestne države, skupnega konfederalnega organa ali pa nekega uglednega posameznika. Vsi so imeli pooblastilo odločiti v sporu, njihova razsodba pa je bila obvezujoča za stranke v sporu. Vsi ti »subjekti« – v smislu nosilcev politične moči in pravnega položaja – so pošiljali in sprejemali specialne misije in jim priznavali potrebne imunitete in privilegije, torej poseben pravni status.²

V antičnem Rimu je bila naloga specialnih misij sklepanje raznih vrst sporazumov, katerih namen je bil tudi vzpostavitev mednarodnopravnega reda (okvira), ki je zagotavljal pravno varnost in trdnost v odnosih med Rimom in drugimi narodi. Tukaj mislimo predvsem na razne oblike zavezniških sporazumov t.i. *foedus*, ki so lahko glede na položaj (namero) Rima v odnosu na druge ali drugo stranko v sporazumu *foedus aequum* (zveza enakih), *foedus minus aequum* (zveza manj enakih) in *foedus iniquum* (zveza neenakih). Med drugimi je tak tudi sporazum, v katerem je ena pogodbeni stran popolnoma odvisna od druge (*deditio*), ali pa sporazum, ki je tujcem zagotavljal posebno ugoden pravni položaj (t.i. *hospitium* ali *gostoljubnost*; *sistem hospitalitas*).

Srednji vek

V srednjem veku se v specialnih misijah – tako v vsebinskem kot čisto proceduralnem smislu – izraža neka splošna značilnost tistega časa. »*Repubblica Christiana*« je nad svojimi podaniki izvrševala dve vrsti oblasti: duhovna oblast je bila v rokah papeža; posvetna (politična) pa v rokah nemškega cesarja. Specialne misije torej vzdržujejo ali utrjujejo tak mednarodni red. Papeške specialne misije nastopajo v vlogi razsodnikov v sporih med krščanskimi vladarji, podeljujejo legitimnost, sklepajo mir (»Božji mir, Božje premirje, pakti o miru«); posredujejo, da bi se zmanjšalo trpljenje zaradi vojn; zagovarjajo viteštvo v smislu prakticiranja krščanskih idealov; sodelujejo na t.i. »*Dietas imperialis*«, kjer se pod »predsedovanjem« cesarja zberejo fevdalni gospodje in predstavniki plebsa (*comuni*); sklicuje cerkvene koncile, na katerih lahko sodelujejo tudi laični vladarji in na katerih se ne razpravlja samo o cerkvenih temah; koncilске odločitve pa so po naravi stvari same pomembne tudi za državo. Tako »*dietas*« kot koncile lahko razumemo kot nekakšne predhodnike današnje kongresne diplomacije.

² Od statusa, ki ga mednarodno pravo določa za države in druge subjekte, se razlikuje status, ki ga to isto mednarodno pravo določa za organe, ki so potrebni subjektom za izvajanje zunanje politike in mednarodne odnose. Taki tipični organi so diplomatska in konzularna predstavništva, stalne in specialne misije itd., ki uživajo diplomatski ali konzularni status (to je imunitete in privilegije, prerogative, olajšave, izjeme, časti itd.)

Širšo interpretacijo glej v op. 16.

Specialne misije modernega obdobja seveda izražajo strukturalne in proceduralne značilnosti tega obdobja mednarodne skupnosti, ki – kljub vzniku protestantizma, ki je povzročil razkol rimskokatolicizma – temelji na načelu suverene enakosti držav članic, ki jo pretresajo vojne ter revolucije. Potrebna so nova ravnotežja in nove oblike sodelovanja med državami članicami. Vladarji pošiljajo in sprejemajo specialne misije, katerih namen je vzpostavitev novih ravnotežij ter okrepitev solidarnosti, in to s sklepanjem vojaškopolitičnih zavezništev, ki so začasne, pa vendar obvezujoče oblike sodelovanja.

V nadaljevanju shematično opisujemo mednarodni okvir in tiste institucije, v katerih delujejo specialne misije.

Mednarodni kongresi, ki so bili praviloma sklicani po vseh večjih vojnah v 17. in 18. stoletju, so pravzaprav pogajanja specialnih misij. Z diplomacijo specialnih misij želijo države najti in ustvariti nekakšno skupno voljo, ki bo temelj mirovnih sporazumov in novih ravnotežij.

Direktorij in koncert evropskih sil sta bila v 19. stoletju tisti okvir, ki je državam članicam omogočal, da z uporabo specialnih misij vodijo stalni političnodiplomatski dialog o najobčutljivejših vprašanjih varnosti, stabilnosti in miru.

Oblikovanje, delovanje in prenehanje personalnih unij in vladarskih dinastij; imenovanje vladarjev, pripadajočih raznim dinastijam, imenovanje šefov držav itd. so prav tako okvir in vsebina, v katerem delujejo in ga ustvarjajo specialne misije.

Konfederacije in federacije so tudi okvir, v katerem države s pomočjo v ta namen ustanovljenih specialnih misij želijo vzpostaviti tesnejše mednarodno sodelovanje ob upoštevanju različne stopnje suverenosti njenih enot.

Administrativne unije so v drugi polovici 19. stoletja taka združenja držav, ki imajo že nekatere stalne organe (bureaux) in organe, ki se občasno sestajajo (konference, sveti). V teh organih – stalnih ali občasnih – delo poteka preko specialnih misij, ki so posebej usposobljene za delo na posameznih področjih in katerih namen je vzpostaviti trajne oblike mednarodnega sodelovanja držav na teh področjih (pošta, telegraf, carine, sanitarije, kmetijstvo, rečna plovba itd.).

Regionalne zveze, ki so jih sestavljale države iste celine ali geopolitičnega območja, so bile v obdobju do prve svetovne vojne najmodernejše in celovite oblike mednarodnega organiziranja. Tipičen zgled je Panameriška zveza in razne povezave med skandinavskimi državami. Da bi države zagotovile delovanje teh zvez in njihovih organov, države pošiljajo specialne misije, na čelu katerih so pogosto najvišji politični in diplomatski predstavniki držav pošiljateljic.

Tudi kolonialni imperiji so v določeni in nikakor ne nepomembni meri fenomeni, ki so sestavni del tedanje mednarodne ureditve. Mislimo na angleški, španski, portugalski, francoski, nemški, nizozemski, italijanski in ameriški kolonialni sistem, pri »delovanju« katerega (vzpostavi, rasti, zatonu) je pomembno vlogo odigrala prav diplomacija specialnih misij.

Številni postopki mirnega razreševanja mednarodnih sporov (dobre usluge, mediacija (posredovanje), raziskave, conciliacija (poravnava), arbitraža, mednarodno sodišče) so prav tako pomemben del mednarodne ureditve, znotraj katerega je vedno delovala in se razvijala institucija specialnih misij.

V obdobju med dvema svetovnima vojnama so specialne misije – kot eden vendar nikoli zanemarljen diplomatski instrument – vključene v projekt vzpostavitve novega mednarodnega reda, ki ga simbolizira univerzalna organizacija Društvo narodov. Razvoj mednarodnega položaja – premagane sile so versailleski sistem doživljale kot krivičen – in z njim vloga specialnih misij sta šla v drugačno smer. Specialne misije ponovno prevzamejo »klasično vlogo« konstruktorjev političnih in vojaških zvez: male antante, sistema vzhodnih zavezništev; osi Rim–Berlin in končno antihitlerjevske zveze v drugi svetovni vojni. Sistem mednarodnih konferenc med zavezniki v obdobju druge svetovne vojne v Moskvi, Washingtonu, Londonu, Jalti, Potsdamu itd. je demonstracija diplomacije specialnih misij. Ker je šlo za izgraditev sveta po vojni, so bili na čelu teh specialnih misij praviloma šefi držav in ministri za zunanje zadeve. Klasični – sedentarni – diplomaciji pa je bila dana naloga priprave teh srečanj.

1945 in naprej

Izhajajoč iz povedanega je logično, da specialne misije po drugi svetovni vojni izražajo vse strukturne in vsebinske novosti tega trenutka. Kot tako strukturalno novost je treba najprej omeniti nastanek Združenih narodov, pripadajočih specializiranih agencij in drugih teles ter eksplozijo mednarodnih organizacij medregionalne in subregionalne narave ter gibanj s skorajda univerzalnimi »ambicijami« (neuvrščenost). Ves ta sistem – ki se tudi osrčuje nove mednarodne ureditve – deluje preko specialnih misij. Omenimo naj: – sistem Združenih narodov in specializiranih agencij (FAO, ICAO, ILO, IMO, UNESCO, UNIDO, UPU, ITU, WMO, WIPO, IFAD, GATT, ICAO, WHO, IMF, WORLD BANK, IDA, IFC, IMF), regionalne ekonomske komisije (ECE, ESCAP, ECA, ECWA) in številnih drugih teles (UNICEF, UNRWA, UNCHR, WFP, WFC, UNFPA, UNDRO, UNEP, HABITAT) itd.;

– sistem novih vojaškopoličnih zvez in številnih organov: Varšavski pakt, NATO, SEATO, CENTO, ANZUS itd.;

– sistem novih evropskih institucij (Svet Evrope, nekdanja OEEC, EGS, EURATOM, Evropska Unija, EFTA, Nordijski svet, KVSE, WEU, itd. Nekatere med njimi imajo izrazito nadnacionalno naravo (EU, Evropska agencija za jedrsko energijo itd.);

– najnovejši sistem Evrope na prehodu: Partnerstvo za mir, Balladurjev sistem okroglih miz, imenovan tudi Pakt stabilnosti.

– številne organizacije zunaj evropskih držav (Arabska liga, OAE, UDEAO, UDEAC, CACM, LAFTA, CABEL itd.).

2. Vpliv specialnih misij na druge diplomatske institucije, tehnike in postopke

Kot je bilo že rečeno, so zgodovinsko gledano specialne misije nastale pred vsemi drugimi diplomatskimi institucijami ter tehnikami in postopki, ki so se uporabljali v mednarodnih odnosih. Specialne misije pa so v svojem razvoju vplivale na razvoj drugih diplomatskih institucij in postopkov. Za nekatere od teh so specialne misije neizogibna premisa, pri drugih so njihov obvezen sestavni del,

pri tretjih je med njimi potrebno usklajevanje, za nekatere pa so nezamenljivo operativno sredstvo. V tem smislu je treba upoštevati:

- zgodovinsko najstarejši postopki, skozi katere se kažejo mednarodni odnosi – napoved vojne, sklenitev premirja ali prekinitev sovražnosti, vzpostavitev miru in sklepanje sporazumov – se odvijajo s pošiljanjem in sprejemanjem specialnih misij med državami;

- po predhodnem medsebojnem soglasju države ena pri drugi ustanovljajo konzulate prav preko specialnih misij, ki jo prva pošlje k drugi državi. Tako ustanovljeni konzulati so nekakšna logistična podpora specialnim misijam države pošiljateljice v državi sprejemnici;

- stalne diplomatske misije – potem, ko so se v 15. stoletju prvič pojavile in kasneje postale stalen organ v mednarodnih odnosih med državo pošiljateljico in državo sprejemnico – so na videz zajele nekatere tipične funkcije specialnih misij. Mislimo na funkcijo predstavljanja, pogajanja, poglobljanja obstoječih in odpiranja novih odnosov itd. S tem se seveda postavlja vprašanje smiselnosti obstoja specialnih misij. V praksi so funkcije obeh diplomatskih organov od vsega začetka jasno razmejene. Funkcija stalne diplomatske misije je vzdrževanje in razvoj celotnega spektra odnosov med državo pošiljateljico in državo sprejemnico. Funkcija specialnih misij pa je pogajanje ali opravljanje tistih nalog, ki so sicer en del v celotnem spektru odnosov med državama, vendar pa so po svoji vsebini, naravi ali obliki toliko posebni, da jih mora opraviti specialna misija: tipične so t.i. ceremonialne misije; misije, katerih naloga je sklenitev posebnih sporazumov; specialne misije v smislu vladnih obiskov.

Vprašanje sočasnega bivanja in delovanja specialne misije in stalne misije na istem sedežu – kar je bilo skozi stoletja večer predmet spora, saj gre za vprašanje prednostnega vrstnega reda (precedence) – je končno rešil že omenjeni Dunajski pravilnik v 3. členu (Dodatek XVII k Sklepniemu dokumentu Dunajskega kongresa), ki se glasi: »Les Employes diplomatiques en mission extraordinaire n'ont a ce titre aucune superiorité de rang«.

Ministrstvo za zunanje zadeve je tista diplomatska institucija, ki je z nastankom in svojo konsolidacijo, zagotovo med organi, ki so zgodovinsko gledano zelo močno vplivali na vsebinski in formalni razvoj specialnih misij. Tukaj mislimo predvsem na ministrstvo za zunanje zadeve države pošiljateljice kot na centralni organ, ki sproža in usklajuje akcije vseh drugih diplomatskih organov, vzpostavljenih in delujočih v tujini. Ministrstvo daje tem organom instrukcije in direktive ter od njih sprejema razne vrste poročil o tem, kaj se dogaja v državi sprejemnici.

Ob upoštevanju prav zgodovinske sestavine lahko prav tako rečemo, da ima pri delovanju specialnih misij pomembno vlogo ministrstvo za zunanje zadeve države sprejemnice. Vsi postopki pred prihodom in med bivanjem specialne misije (soglasje, prihod na sedež, vključitev drugih organov po vsebini nalog specialne misije) se odvijajo preko tega ministrstva.

3. Analogije in razlike v ustavni ureditvi in naravi političnih režimov

Analogije ali razlike v ustavni ureditvi držav so gledano zgodovinsko prav tako vplivale na razvoj specialnih misij. Med monarhijami je navada, da poleg specialnih misij pošiljajo ali sprejemajo tudi misije, katerih naloge so vezane izključno na običaje, ki veljajo med monarhijami. Tipičen zgled je sklenitev zakon-

ske zveze med princem države sprejemnice in princeso države pošiljateljice in obratno in s tem povezane ceremonije.

Sorodni politični režimi so prav tako dovolj upravičeni razlog pogostega pošiljanja in sprejemanja specialnih misij – npr. vojaški režimi v Latinski Ameriki so pogosto sprejemali in pošiljali te misije, isto velja za nekdanje socialistične države, države gibanja neuvrščenih itd. – pretežni del tovrstnih misij so bile predvsem nekakšen diplomatski spektakel, s katerim so tovrstne države želele pokazati svojemu in svetovnemu javnemu in političnemu mnenju, da so cenjen in vpliven dejavnik na mednarodni sceni.

Prav tako je sprememba političnega režima v eni ali v skupini držav dober povod predvsem sprejemanja tujih specialnih misij, in to tistih držav, ki visoko kotirajo na mednarodni sceni. Treba se je spomniti novodemokratiziranih držav v Latinski Ameriki ali pa v nekdanji vzhodni Evropi, ki so željno sprejemale ali odpošiljale specialne misije v države ali mednarodne organizacije t. i. »svobodnega sveta«. Isto velja za vse nastale države na ozemlju nekdanje Jugoslavije, saj sprejemanje in pošiljanje teh misij v zahodne demokratične države ali v strukture, ki so jih te ustanovile (Svet Evrope, NATO, ZEU, Evropski parlament, Partnerstvo za mir OECD, PHARE itd.), pomeni za nove države dejansko priznanje. Ker zamenjava režima pomeni praviloma zamenjavo partnerja, je zato nov režim zainteresiran za sprejemanje posebno tiste vrste specialnih misij, ki so vsaj v prvi fazi potrebne za njegovo uveljavitev in utrjevanje notranje in mednarodne legitimite novega režima. Kasneje so specialne misije namenjene bolj poglobljanju sodelovanja ali reševanju konkretnih političnih, gospodarskih, finančnih, kulturnih, športnih, znanstvenih itd. vprašanj v odnosih med dvema državama.

4. Razvoj mednarodnega prava in evolucija specialnih misij

Med zgodovinskopravnimi dejavniki, ki so vplivali na evolucijo instituta specialnih misij, ima primaren pomen razvoj mednarodnega prava. Tukaj mislimo na tisti pravni okvir, v katerem so skozi zgodovino delovale specialne misije in ga s tem tudi ustvarjale.

S tem v zvezi opozarjamo na tri vidike:

a) legitimnost (zakonitost)

Mednarodno pravo je v določeni fazi svojega razvoja vir legitimnosti specialnih misij ter tistih postopkov, s katerimi se legitimirajo subjekti, ki pošiljajo ali sprejemajo specialne misije (mislimo na postopke v zvezi z imenovanjem in soglasjem države sprejemnice o članih specialne misije, sporočila države pošiljateljice državi sprejemnici o sestavi, prihodu in dokončnem odhodu specialne misije; imenovanja šefa in pooblastilih za delovanje v imenu specialne misije). V »Res publica Christiana« – ki je temeljila na načelu enotnosti katoličanov in dvojni vrhovni oblasti, v duhovnih zadevah papeža in posvetnih nemškega cesarja – so bili legitimni (po božjih in civilnih postavah upravičeni) samo tisti vladarji, ki jih je priznala Rimskacerkve ali jih je po po odobritvi cerkve postavil (investitura) cesar.³

³ a) Na Dunajskem kongresu 1815 je pojem legitimnosti v smislu zakonite pravice ali zakonite zahteve do prestola (države) prvi uporabil zunanji minister Francije Talleyrand.

Versko načelo, po katerem legitimnost izhaja le po predhodnem priznanju cerkve, zasledimo seveda v času pred srednjim vekom. Danes bi temu preprosto rekli kadrovska politika – v teh primerih je treba katero koli cerkev razumeti predvsem kot politično in manj kot duhovno ustanovo.

Tudi v zadnjih dveh stoletjih – imenujmo to obdobje moderno – si države v mednarodni skupnosti, ki temelji na načelih neodvisnosti in pravne enakosti njenih članov, prizadevajo, da druge države priznajo legitimnost njenih predstavnikov ali njeno suverenost tudi na vseh mednarodnih kongresih, kamor pošiljajo svoje specialne misije.

Nove države, ki jih priznajo že obstoječe države ali drugi subjekti mednarodnega prava (mednarodnih organizacij), prav tako priznanje novih vlad, novih naslovov šefa države, priznanje širitve ozemelske suverenosti in drugih novih situacij, ki imajo mednarodnopravne in politične posledice, spadajo v tipično mednarodnopravne posle, ki jih stranke rešujejo s sporazumi – to je sporazumi, ki jih sklepajo že priznani s tistimi, ki hočejo biti priznani.

Dejstvo, da mednarodno pravo poleg konvencionalnih norm vsebuje tudi splošne norme (ki imajo naravo običaja), ter dejstvo, da je neka mednarodna organizacija subjekt mednarodnega prava toliko, kolikor dejansko živi in deluje, sta dobili polno potrdilo tudi v moderni teoriji. V skladu s to teorijo si neka politična enota (organizirana kot država) ali mednarodna organizacija svoje mednarodne subjektivitete (op.) in s tem legitimnitete ne pridobi s tem, da mu jo priznajo ena ali več držav – posamično ali kolektivno – temveč z učinkovitostjo, to je dejanskostjo svoje obstoja. Potrebno je, da v odnosu na druge subjekte mednarodnega prava tudi sama deluje kot subjekt.⁴

Po taki novi konceptiji mednarodne legitimnosti subjektov so priznanja drugih držav predvsem splošni akti, s katerimi države razglašajo svoje uradno stališče do nastanka nove države. Tako kot novo državo lahko tudi novo vladno tretja država ali države priznajo formalno ali s konkretnimi dejanji – posamično ali kolektivno. To priznanje je retroaktivno, kar pomeni, da se priznajo dejanja priznane vlade za nazaj od trenutka, ko je dejansko prevzela oblast.⁵

V vsaki od omenjenih razvojnih faz mednarodnega prava so specialne misije glede priznanja imele vlogo tistih instrumentov, s katerimi se je tako priznanje dalo ali doseglo – mislimo na specialne misije ob kronanju novega vladarja; misije, poslane na razne mednarodne konference, ki so sankcionirale nova pravila, nove ozemelske delitve ali priznale nove države; ali tiste specialne misije, ki jih države pošiljajo v druge države prav zato, da bi se pogajale o pogojih za tako priznanje.

b) subjekti

Z vidika subjektov je treba glede specialnih misij opozoriti na te posebnosti v razvoju mednarodnega prava. V srednjem in novem veku ter v začetku

b) Boj za investituro v 12. stoletju je bil boj med nemškimi cesarji (Hohenstaufovci) in papeži zaradi sicer prvorazrednega političnega vprašanja, kdo naj postavlja škofe. Po več kot dve leti trajajočih diplomatskih pogajanjih je s sklenitvijo konkordata v Wormsu leta 1122 dosežen kompromis.

⁴ Andrassy J. pravi: »Subjekt mednarodnega prava ili mednarodna osoba ja svatko tko je po odredbama medjunarodnog prava nosilac prava i dužnosti, djeluje izravno po propisima toga prava i izravno je podvrgnut medjunarodnom pravnom poretku« (Medjunarodno pravo, Zagreb, 1984, str. 50).

⁵ Andrassy J., prav tam, str. 70.

moderne dobe je mednarodno pravo zasnovano kot »jus inter reges«: torej sistem norm, ki urejajo odnose med vladarji v smislu pravic in dolžnosti ter pravne in osebne oblasti. Specialne misije izhajajo iz vladarjev; vodijo jih ambasadorji, ki osebno predstavljajo vladarje; njihovi uradni nazivi se oblikujejo po nazivih, ki jih imajo vladarji; govorijo v njihovem imenu, izvajajo funkcije in sprejemajo obveznosti, ki zavezujejo njihove vladarje; vse časti in morebitne žalitve zadevajo vladarje pošiljatelje.

V skladu z modernim konceptom je mednarodno pravo »jus inter gentes«: torej sistem pravnih norm, ki urejajo predvsem odnose med državami in seveda pravic in dolžnosti, ki jih imajo vsi subjekti mednarodnih odnosov. V takem pravnem okviru specialne misije – glede na ustavno ureditev – imenuje šef države, te pa praviloma ne predstavljajo njega; specialne misije so organi držav kot takih, torej instrumenti, ki jih države kot mednarodni subjekti uporabljajo v medsebojnem diplomatskem prometu.

c) področja

Mednarodno pravo je v svojem razvoju zajemalo vedno širša področja pač tako, kot so se širili in poglobljali odnosi med državami in novo nastajajočimi akterji, ki so si prav zaradi svoje »učinkovitosti« postopoma pridobivali status mednarodnih subjektov.

V tem smislu je večina norm mednarodnega prava še vedno usmerjena proti državam kot tistim subjektom, ki so sposobni sprožiti in sprejemati posledice neke mednarodne akcije (to je tiste, ki zadeva druge subjekte). Mislimo na zagotavljanje vojaške pomoči v okviru sistema neke vojaške zveze; sprejemanja neke teritorialne cesije; sodelovanje v neki strogo usklajeni zunanji politiki; akreditacijo svojih diplomatskih misij itd. Mednarodno pravo, tisto, ki je obrnjeno k državam, lahko zato upravičeno imenujemo tradicionalno.

Specialne misije je treba gledati tudi v drugačni optiki, ne samo kot na instrumente za mednarodno akcijo, temveč instrumente, ki zaradi svojega delovanja zunaj vplivajo na notranjo pravno, politično in družbeno ureditev države. Mislimo na delovanja specialnih misij na področju problemov emigracije, trgovine, sodstva, pravnih režimov, ki veljajo med določeno skupino držav, ki se mu želi država pošiljateljica prilagoditi. Specialne misije držav, ki si želijo na primer pridružiti Evropski uniji, velik del energij posvečajo prav normaliziranju svojega s pravnim sistemom, ki velja v državah članicah Evropske unije.

Za sklepanje meddržavnih sporazumov, preko katerih mednarodno pravo odigra svojo čisto novo normativno vlogo, je treba, da specialne misije delujejo tako bilateralno kot multilateralno. Mislimo na številne delegacije za t.i. neposredna pogajanja, katerih namen je sklenitev sporazumov pri sodelovanju pravosodnih organov, medsebojni pravni pomoči, uskladitvi prava menic ali stečajnega postopka, transportnega in pomorskega prava itd.

Spomnimo naj na specialne misije, ki so na primer sodelovale na konferencah v Haagu o mednarodnem zasebnem pravu, številne specialne misije, ki delujejo v ekspertskih komitejih Sveta Evrope kot delegacije držav članic; prav tako moramo omeniti delegacije držav (specialne misije), ki delujejo v dolgotrajnih postopkih oblikovanja konvencij ali kodifikacije v okviru Mednarodnega inštituta za unifikacijo zasebnega prava (UNIDROIT).

II. KODIFIKACIJA V ZDRUŽENIH NARODIH

V okviru dela Komisije za mednarodno pravo OZN (v nadaljevanju Komisija) o stalnih diplomatskih misijah je prof. Milan Bartoš (IX. zasedanje, 1957) predlagal, naj se komisija ne ukvarja samo s problematiko stalnih diplomatskih misij, temveč tudi z drugimi oblikami mednarodnih odnosov med državami. Kot član Komisije je prof. Bartoš zastopal mnenje, da se tudi za t.i. ad hoc diplomacijo izdelajo splošna pravila mednarodnega prava. Vse večji del vsakodnevnega diplomatskega prometa med državami in državami ter mednarodnimi organizacijami kot novimi subjekti mednarodnega prava se odvija prav s t.i. ad hoc diplomacijo. Ad hoc diplomacija – njena dejavnost se je še posebej okrepila po I. svetovni vojni – je dokazala svojo koristnost in sposobnost ter tako postala nova in nepogrešljiva oblika diplomatske dejavnosti. Bartoš je prav tako poudaril, da se danes niti en problem ne bi mogel rešiti brez storitev t.i. specialnega odposlanca.⁶

V poročilu IX. zasedanja (1957) Komisije je zato zapisano, »da imajo lahko diplomatski odnosi med državami tudi druge oblike, ki bi jih lahko označili s pojmom ad hoc diplomacija, ki se nanaša na potujoče ambasadorje, diplomatske konference in na specialne misije z omejenim ciljem, ki se pošiljajo v neko državo«.⁷

Z vidika porabljenega časa je celotno delo v okviru teles in organov Združenih narodov – komisija, pravni komite, generalna skupščina – trajalo od leta 1957 do leta 1969, ko sta bila sprejeta Konvencija o specialnih misijah in Fakultativni protokol o obveznem reševanju sporov glede Konvencije.

Pindić v svoji analizi dvanajstletnega dela v okviru Združenih narodov razpozna tri različne faze. V prvi fazi (1957–1962) Komisija ni posvetila dovolj pozornosti niti načinom niti postopku izdelave splošnih pravil o specialnih misijah, saj je zaradi teoretično nerazčiščenih vprašanj prišlo do prevelikih poenostavitvev. Posebni poročevalec Komisije Sandström je namreč predlagal (XII. zasedanje, 1960), naj se uporabi »metoda analogije« in ugotovijo podobnosti in razlike med ad hoc misijo in stalno (sedentarno) misijo. Hitro se je pokazalo, da je »metoda analogije« zavajajoča ter da so specialne misije toliko različne od rednih, da zahtevajo svoja »specialna« pravila. Zato tudi ni bilo mogoče uporabiti »metode napotitve«, po kateri naj bi se pri formuliranju pretežnega števila pravil o specialnih misijah uporabile pravne rešitve, do katerih je Komisija prišla pri oblikovanju pravil o stalni diplomatski misiji – torej iz že narejenega Osnutka pravil o diplomatskih odnosih in imunitetah (1958), iz katerih je nastala Konvencija (1961). Temeljna ideja je bila, da bi bila pravila o specialnih misijah samo dodatek te Konvencije.

Po kritikah na račun Komisije (Pravni komite na XV. zasedanju GS OZN, 1960) je bilo na temelju resolucije GS 1504 (XV) 2. 12. 1966 vprašanje specialnih misij preneseno na Diplomatsko konferenco OZN na Dunaju (1961) v proučitev hkrati z Osnutkom pravil o diplomatskih odnosih in imunitetah.

Na Diplomatski konferenci (1961) se je s tem ukvarjal posebni podkomite, ki je kategorično ponovil stališče, da bi bilo že napisane člene o specialnih misijah nemogoče priključiti bodoči Konvenciji o stalnih diplomatskih misijah. Tako je bila problematika ponovno vrnjena v delo Komisiji (resolucija GS 1687, 8. 12. 1961, XVI redno zasedanje).

⁶ Pindić D., *Specijalne misije*, Beograd, 1985, str. 23.

⁷ Pindić D., op. str. 25 in naprej.

Komisija je začela z delom (XIV. zasedanje, 1962) in odločila, da prof. Bartoš postane posebni poročevalec Komisije. Bartoš je bil tudi odgovoren, da pripravi osnutek členov ob upoštevanju smernice, »da se ne sme pozabiti, da so specialne misije tako po funkcijah kot po naravi različne ustanove od stalnih misij«.

Tukaj je treba spregovoriti nekaj besed o vprašanju posameznika – to je osebnosti z veliko strokovno in moralno avtoriteto, kar je prof. Bartoš vsekakor bil. Veliko avtorjev poudarja, da pobuda za delo na specialnih misijah ni prišla od držav, kot je bilo to z diplomatsko (1961) in konzularno (1963) konvencijo in tudi kasnejšimi diplomatskimi konvencijami – temveč je pobudo dala stroka, to je prof. Bartoš. Naj navedemo Dembinskega: »Na tem mestu moramo reči, da je do sprejema končnega besedila Konvencije o specialnih misijah prišlo predvsem zaradi prizadevanja prof. Bartoša, ki je bil član Komisije za mednarodno pravo in predstavnik Jugoslavije v GS OZN in Dunajske konference o diplomatskih odnosih 1961. Ta primer je zanimiv zato, ker kaže, kako lahko posameznik zaradi sprejemljivosti svojih idej vpliva na odločitve, ki zadevajo celo mednarodno skupnost.«⁸

Na podlagi strokovne literature o tej problematiki je prav tako mogoče trditi, da je prof. Bartoš odigral vlogo velikega poznavalca in nič manj diplomatskega pogajalca, ki mora prepričati ne samo strokovne kolege, temveč tudi politične predstavnike držav. Med štiriletnim delom je Bartoš kot posebni poročevalec predložil »štiri poročila« Komisiji. Omenjena poročila so s študijsko strokovnega in nič manj političnega vidika najcelovitejši prikaz celotne problematike korpusa specialnih misij: mislimo na metodološki pristop, analogije, teoretične in praktične odločitve, formulacije, razmejevanje in opredeljevanje pojmov, določanje posebne pravne narave in funkcije specialnih misij, obseg, olajšav, privilegijev in imunitet, problem pravnih odnosov, ki se vzpostavljajo med državami, ki pošiljajo, sprejemajo specialne misije, ter tretjimi državami, kjer bivajo in delujejo in skozi katere potujejo take misije.⁹

Komisija je sprejela dva osnutka pravil o specialnih misijah, prvega na XVII. zasedanju (1965), in končni osnutek konvencije na XIX. zasedanju (1967) s komentarji.

S tem je Komisija izpolnila mandat Generalne skupščine. Komisija se torej ni zadržala na čisti kodifikaciji (to je na zapisu in ureditvi že delujočih, torej veljavnih pravil), temveč je šla korak naprej v t. i. progresivni razvoj mednarodnega prava, to je ustvarjanje novih pravil.

Tretja faza dela v Združenih narodih se tiče sprejema Konvencije v Generalni skupščini in sprejema preostalih instrumentov (dokumentov), povezanih s Konvencijo. Tudi glede Konvencije o specialnih misijah se je postavilo vprašanje, ali je treba sklicati posebno diplomatsko konferenco, kot je bilo s Konvencijo o diplomatskih odnosih (1961) in Konvencijo o konzularnih odnosih (1963). Glede na to da so bile v tem trenutku že dogovorjene diplomatske konference z obširnimi dnevnim redom (na primer Konferenca ZN o pravu pogodb 1968–1969) in glede na potrebo, da se Konvencija o specialnih misijah čim prej sprejme, je Generalna skupščina sprejela odločitev, da bo sama obravnavala in sprejela ta mednarodni (dokument) instrument. Generalna skupščina je z resolucijo 2273 (XXII) 1. 12. 1967 postavila na začasni dnevni red obravnavo osnutka konvencije, pozvala države članice, da pošljejo pisne komentarje in pripombe k osnutku in generalnemu sekre-

⁸ Dembinski L., *The Modern Law of Diplomacy*, Martinus Nijhoff Publishers, 1988, str. 56 op. 3.

⁹ Štiri poročila prof. M. Bartoša, glej bibliografijo.

tarju naložila, da zagotovi prisotnost posebnega poročevalca prof. Bartoša kot izvedenca in konzultanta.

Ta dolgočasni postopek opisujemo zato, ker je pomenil novost pri delu Generalne skupščine, saj do tedaj veljaven postopek tega izrecno ni predvideval, vendar tudi ni izključeval.

Ko je Generalna skupščina v tem primeru prvikrat sprejemala mednarodno konvencijo na podlagi osnutka konvencije, ki ga je pripravila Komisija, je sekretariat Generalne skupščine (GS) za 23. zasedanje pripravil posebni delovni dokument o načinih in postopkih, ki so bili uporabljeni na diplomatskih konferencah glede podobnih vprašanj. Prav tako je Pravni komite sprejel vrsto konkretnih odločitev o tem vprašanju. Švica pa je, kljub temu da ni članica OZN, zaprosila, da se ji omogoči sodelovati pri oblikovanju osnutka konvencije.

Končno je GS na 23. zasedanju 8. 12. 1969 sprejela tri resolucije, posvečene specialnim misijam:

- z resolucijo 2530 (XXIV) sta sprejeta dva instrumenta: Konvencija o specialnih misijah, ki ima 55 členov, in Fakultativni protokol o obveznem reševanju sporov iz Konvencije, ki ima 9 členov. Oba instrumenta sta na voljo državam za podpis, notifikacijo in pristop;

- z resolucijo 2531 je sprejeto priporočilo o reševanju civilnih sporov iz Konvencije o specialnih misijah;

- z resolucijo 2532 se je GS OZN zahvalila Komisiji za mednarodno pravo za uspešno opravljeno delo.¹⁰

V tej zadnji fazi sprejemanja Konvencije so si nekatere države – predvsem razvite, Francija in Velika Britanija – prizadevale, da se spremeni osnutek v tem smislu, da bi se prihodnja konvencija nanašala le na ozek krog specialnih misij, ki jih države uporabljajo v bilateralnih odnosih ter da se poseben režim za specialne misije izenači s tistim, ki ga uživajo konzularno osebje in konzulati. Zahteve po izenačenju olajšav, privilegijev in imunitet specialne misije s tistimi v Konvenciji o konzularnih odnosih (1963) so zastopale predvsem članice Sveta Evrope, ki so oblikovale enotno stališče. V njihovem imenu sta bili na zasedanju GS dejavni predvsem Francija in Velika Britanija.

Za podobno »redukcijo«, ki je povsem nasprotna naravi in funkciji specialne misije, so se nekatere razvite države prizadevale tudi pri sprejemanju Konvencije o diplomatskih odnosih (1961). Tak redukcionizem je bil usmerjen proti številnim nerazvitim in novim državam, v katere tradicionalne države razvitega sveta preprosto niso imele zaupanja ter so hotele z »omejevanjem in oženjem« čim bolj omejiti tudi možnost za morebitne zlorabe »pravic« iz Konvencije o specialnih misijah. Konvencija je bila sprejeta brez teh omejitev.

1. Komisija za mednarodno pravo

Kot smo omenili, se je Komisija za mednarodno pravo (ILC) v sklepni fazi dela na kodifikaciji pravil o diplomatskih odnosih (Konvencija 1961) odločila dopolniti osnutek konvencije s tremi členi o specialnih misijah. Ti členi vsebujejo definicijo specialne misije kot tudi kratko napotilo na določila Konvencije, ki se lahko uporablja za specialne misije. Potem ko je diplomatska konferenca 1961 te člene zavrnila, se je ILC šele začela resno ukvarjati s specialnimi misijami.

¹⁰ Maresca A., *Missioni speciali*, Guiffre, 1975, str. 735.

ILC je morala najprej najti odgovor na dve izhodiščni vprašanji. Prvo vprašanje je bilo, ali ima ad hoc diplomacija že kakšen temelj v obstoječem mednarodnem pravu. Drugo vprašanje pa je bilo, kaj vse spada in kaj ne spada v ad hoc diplomacijo (opredelitev vsebine in konceptov ad hoc diplomacije).

Odgovor na prvo vprašanje je dal posebni poročevalec prof. Bartoš, ki je – po podrobnih proučitvah prakse držav – ugotovil, da ni jasne kontinuitete med staro in novo ad hoc diplomacijo. V tem smislu po prof. Bartošu nove funkcije, ki naj bi jih opravljale specialne misije, obstojajoče mednarodno pravo ne ureja ustrezno. Naloga ILC je bila torej koncipiranje novega mednarodnega instrumenta, ki bi bil ob upoštevanju novih zahtev v celoti posvečen specialnim misijam.

Odgovor na drugo vprašanje – o opredeljevanju okvirov in razumevanje konceptov ad hoc diplomacije – je bilo zaradi izredne raznolikosti začasnih misij težje najti. Na predlog prof. Bartoša kot posebnega poročevalca je ILC na eni strani najprej poiskala razlike (*diferentia specifica*) med začasnimi misijami in na drugi strani razmejila med številnimi specializiranimi in stalnimi misijami, ki se razlikujejo od diplomatskih misij.

V naslednji fazi je ILC »začasnost trajanja« sprejela kot bistveno značilnost ad hoc misije, ne glede na to ali so njene funkcije primarnega političnega pomena ali pa čisto tehnične narave.

ILC je poleg teh vključila še dodatna merila, značilna za specialne misije. Prvič, člane specialne misije mora imenovati država. Drugič, specialne misije predstavljajo državo kot suvereni subjekt mednarodnega prava v njegovih odnosih z drugo državo. Na ta način so izključene specialne misije, ki jih lahko obravnavamo po mednarodnem zasebnem pravu.

V okviru teh omejitev izraz ad hoc diplomacija označuje tako misije, ki jih država pošilja v bilateralnih odnosih, kot tudi delegacije, ki sodelujejo na mednarodnih konferencah in srečanjih, ki jih sklicujejo organi mednarodnih vladnih organizacij. Na podlagi resolucije Generalne skupščine Združenih narodov je ILC začela oblikovati dve posebni konvenciji. Ena naj bi urejala izključno delovanje ad hoc misij v bilateralnih odnosih med državami. Druga, ki naj bi urejala odnose med državami in mednarodnimi vladnimi organizacijami, bi vsebovala tudi določila o statusu delegacij na mednarodnih konferencah in sestankih mednarodnih organov.¹¹

Ti dve kategoriji specialnih misij bomo obravnavali v nadaljevanju.

III. PRAVICA PREDSTAVLJANJA IN PRAVICA ODPOSILANSTVA

Praksa – to je vsakodnevni diplomatski promet *de iure* in *de facto* subjekti v mednarodnih odnosih – je bistveno vplivala na spremembo (evolucijo) posameznih institutov diplomatskega prava.

V povezavi s problematiko diplomatskih misij še posebej opozarjamo na evolucijo institutov pravice predstavljanja (*ius representationis*) in pravice odposilanstva (*ius legationis*).

Od zdavnaj je pravica predstavljanja eden bistvenih zunanjih znakov suverenosti države, ki je klasičen subjekt mednarodnega prava. Država se tej pravici v nekajtisoletni zgodovini meddržavnih odnosov ni nikoli in tudi danes noče odreči. Pravica predstavljanja – ki jo moramo razumeti kot dokaz suverenosti

¹¹ Dembinski L., op. na str. 55–57.

v smislu neodvisnosti od zunanjih dejavnikov – v bistvu izhaja iz nekaterih, rekli bi »večnih« elementov moči, ki jih želi imeti vsaka država: mislimo na vojaško, politično in ekonomsko moč, s katero vplivamo na druge. V praksi je bila torej pravica predstavljanja par excellence politično vprašanje; tujega diplomatskega odposlanca – ne glede na njegov rang – se je vedno vprašalo, kakšna pooblastila ima in kakšne obveznosti lahko sprejme. Zgodovina diplomacije je polna primerov, ko so vladarji, predsedniki držav ali vlad ter ministri za zunanje zadeve – da niti ne omenjamo navadnih diplomatov od ambasadorja navzdol – delovali brez pooblastil ter zato sporazumi, ki so jih sklenili, niso nikogar zavezovali.¹²

Pravica predstavljanja – utemeljena na gornjih zgodovinskopolitičnih premisah – je kodificirana v Konvenciji o diplomatskih odnosih (1961); čl. 3 pravi: »Funkcije diplomatske misije so med drugim: a) predstavljanje države pošiljateljice v državi sprejemnici«. Iz funkcije predstavljanja so izvedene te funkcije: b) . . . zaščita interesov; c) pogajanje . . . ; d) obveščanje . . . ; e) pospeševanje prijateljskih odnosov.

V Konvenciji 1961 ima torej stalna diplomatska misija pravico in dolžnost za splošno predstavljanje svoje pri drugi ali drugih državah (*ius representationis omnimodo*). Torej si je treba zapomniti, da se pravica predstavljanja ne daje šefu misije kot osebnosti, temveč misiji (ambasadi, poslanstvu) kot ustanovi za splošno predstavljanje države v mednarodnih odnosih. Dunajska konvencija o pravu pogodb (1969) je samo še natančneje določila, da je šef diplomatske misije pooblaščen, da brez posebnega pooblastila podpiše besedilo neke pogodbe (sporazuma), ki ga njegova država sklepa z državo sprejemnico (čl. 7, točka 2b).¹³

Proces intenziviranja mednarodnih odnosov je povzročil na eni strani povečanje števila mednarodnih subjektov (*de iure* in *de facto*) in ustanavljanje novih teles in organov. Predstavljanje kot institut se je moral prilagoditi novim potrebam – tako glede predstavljanja držav v mednarodnih odnosih kot tudi glede predstavljanja v mednarodnih organizacijah in sodelovanja držav znotraj njih. Pravica predstavljanja se torej ne uresničuje samo s stalno diplomatsko misijo v občem smislu (*omni modo*), temveč tudi z drugimi organi, ki so primernejši, da ob upoštevanju vsebine, časovnega okvira, načina in načela funkcionalnosti – opravijo konkretno diplomatsko nalogo. Poleg stalnih (ambasade, konzulati, misije) se uporabljajo tudi časovno omejeni instituti (specialne misije).

V tem smislu predstavljanje kot ustanova doživi pomembno spremembo prav v zvezi s specialnimi misijami, ki se kot zelo gibek diplomatski instrument – z večjo ali manjšo intenziteto – uporabljajo v odnosih med državami kot tudi s stalnimi in delegacijami, ki jih države pošiljajo na sestanke raznih organov mednarodnih organizacij. Specialne misije zaradi svojih posebnih funkcij (vsebina teh funkcij je stvar pogajanj med državo pošiljateljico in državo sprejemnico) ter dejstva, da so časovno omejene, dobijo tudi posebno pooblastilo, ki določa, da v konkretni nalogi predstavljajo državo oziroma mednarodno organizacijo (specialno predstavljanje – *ius representationis in modo speciale*). Na tak način se zaščiti konkreten interes države pošiljateljice pri oblikovanju specialne misije in izpolnjevanju konkretne in specialne naloge. To pomeni, da specialne misije nimajo pravice splošnega predstavljanja države, temveč le za posebno nalogo; potem ko jo opravijo, izgube tudi posebno pooblastilo (*delujejo ex mandato*). Konvencija o specialnih misijah je natančno uredila to vprašanje.

¹² Nicolson H., *Diplomacy*, Third edition, Oxford University Press, 1969, str. 33–34

¹³ Pindić D., *Jugoslovenska revija za mednarodno pravo*, Beograd, 1987, št. 1–2, str. 33–34.

Razumljivo je, da je institut predstavljanja dobil svoje mesto v dosedanji kodifikaciji diplomatskega prava, saj je to samo konkretizacija – izpeljava načela in veljavnega pravila mednarodnega prava o suvereni enakosti držav (Ustanovna listina OZN, čl. 2/1: Organizacija temelji na načelu suverene enakosti vseh novih članov).

Logično je, da je element predstavljanja vključen tudi v definicijo specialne misije (glej čl. 1/a Konvencije). Ta element je diskriminatoren, saj določa, katere specialne misije vse pokriva pravni režim te konvencije.

Ker konvencija ne deli misije na kategorije, je odvisno od šefa države, katere misije bodo imele tudi predstavniško naravo (s sporazumom o ustanovitvi misije, določanje funkcij in drugih elementov o delu misije). Prav tako je sprejeto načelo, da so vsi konstitutivni elementi specialne misije (konsenzualnost, začasna narava, določena naloga) med seboj povezani – kar pomeni, če manjka eden od teh elementov, ni mogoče ustanoviti konkretne specialne misije. Predstavniški element je jasno prisoten tudi v Konvenciji 1975 o predstavljanju držav pri mednarodnih organizacijah, ki določa, da stalne misije »predstavljajo državo članico«, kar se nanaša na opazovalne misije držav nečlanic in tudi na delegacije, ki sodelujejo na sestankih organov in teles mednarodnih organizacij.¹⁴

1. Privilegiji in imunitete

Element predstavljanja v smislu predstavljanja držav kot subjektov mednarodnega prava je bil upoštevan predvsem pri oblikovanju običajnih pravil mednarodnega prava glede režima privilegijev in imunitet za diplomatsko predstavništvo in njeno osebje; še posebej gre pri predstavnikih – posebni režim kadar gredo na opravljanje svoje dolžnosti (eundo), kadar bivajo (morando) in kadar se vračajo (redundo) – za izenačenje z diplomatskimi predstavniki oziroma z režimom, ki ga določa Dunajska konvencija (1961). To je posebej poudaril tudi predsednik Komisije za mednarodno pravo v Generalni skupščini ob pripravi osnutka pravil o specialnih misijah. Predsednik je ob tej priložnosti poudaril, da so oblikovana pravila ipsisima verba po Dunajski konvenciji (1961) ali uporabi metode *mutatis mutandis*.¹⁵

IV. PRAVNI VIRI

1. Viri mednarodnega prava

Vire mednarodnega prava, ki urejajo specialne misije, lahko zaradi boljše preglednosti razdelimo v dve skupini: na eni strani gre za splošne vire in na drugi strani za posebne vire.

Splošni viri se napajajo iz pretekle prakse, predvsem običajev, ki so se oblikovali in spoštovali v stoletjih. Ne smemo pozabiti, da imajo od vseh diplomatskih ustanov specialne misije najdaljšo tradicijo ter da je njihovo pošiljanje in sprejemanje vedno imelo poleg političnih tudi pravne posledice. Glavni mednarodni pravni viri splošne narave so vsekakor dokumenti Organizacije združenih narodov,

¹⁴ Pindić D., JRPM, 1987, št. 1–2, str. 270.

¹⁵ Pindić D., JRPM, 1987, št. 1–2, str. 271.

s katerimi sta izvedena kodifikacija in progresivni razvoj tematike specialnih misij: Konvencija o specialnih misijah, 16. december 1969 New York, in Konvencija o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja, 14. marec 1975, Dunaj. Prva konvencija je kodificirala problematiko specialnih misij predvsem z vidika bilateralnih odnosov vključno z večstranskimi konferencami, ki jih organizira država gostiteljica. Druga Konvencija pa je med drugim kodificirala pravila, ki se nanašajo tudi na neko posebno kategorijo specialnih misij: mislimo na pravila, ki urejajo delovanje delegacij mednarodnih subjektov na konferencah, ki jih sklicujejo mednarodne vladne organizacije univerzalnega značaja, kot tudi tistih delegacij, ki sodelujejo pri delu organov (plenarnih zasedanj in drugih kolegialnih organov) teh istih mednarodnih organizacij.

Kot poseben vir lahko štejemo tiste konvencije, ki urejajo delovanje specialnih misij v posebnih pravnih okvirih. Mislimo npr. na Konvencijo o imunitetah in privilegijih Združenih narodov, 13. februar 1946, New York, ali Konvencijo o imunitetah in privilegijih specializiranih agencij, 25. november 1947, New York.

Analogno lahko kot posebne vire štejemo normativne akte, sprejete v okviru drugih mednarodnih vladnih organizacij, kot npr. Svet Evrope, NATO, Evropske skupnosti (zdaj Evropska unija), Organizacija ameriških držav itd.

Med posebne vire o specialnih misijah spadajo tudi t. i. »sporazumi o sedežu«, ki se sklepajo med neko mednarodno vladno organizacijo in državo na ozemlju katere je sedež take organizacije. Tipičen zgled je t. i. Washingtonski sporazum med Italijo in Organizacijo Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo, oktober 1950 (FAO – Food and Agriculture Organization) of the United Nations, ki je t. i. specializirana agencija). Podobni sporazumi s specializiranimi agencijami OZN so sklenjeni z državami, kjer je sedež teh organizacij – npr. UNESCO s Francijo, UNIDO z Avstrijo itd.

2. Viri notranjega prava

Poleg mednarodnopravnih virov moramo omeniti še vire po notranjem pravu. Dejstvo je, da si države ne morejo privoščiti, da ne bi uredile tega pomembnega področja s svojo normativo. Taka trditev seveda velja za države, ki že imajo določeno »tradicijo«, ne pa tudi za številne nove države, ki so nastale v zadnjem desetletju tega stoletja. Slovenija, ki je ena med temi, ni prevzela normativne ureditve nekdanje Jugoslavije, kjer je bila ta tematika že dovolj podrobno urejena, temveč je sprejela Zakon o zunanjih zadevah.

V. DEFINICIJA

Konvencija (1969) daje v čl. 1/a to definicijo:

»Specialna misija pomeni začasno misijo, ki predstavlja državo in jo posamezna država pošilja v drugo državo z njenim soglasjem, da bi se pogajala o določenih vprašanjih ali da bi se izpolnila določena naloga.«

Definicija vsebuje vse elemente, ki so značilni za ad hoc diplomacijo (torej za specialne misije) in po katerih se le-ta razlikuje od drugih diplomatskih ustanov. Iz definicije je prav tako razvidna predstavniška narava misije, saj jo imenuje država pošiljateljica. Element suverenosti je poudarjen z dikcijo, da je misija država v njenih odnosih z drugo državo in ne v odnosih s privatno osebo ali nekim

drugim korporativnim telesom. Končno definicija pravi, da je specialna misija tako v časovnem (glede trajanja) kot po vsebinskem (glede mandata) omejena na opravljanje posebne naloge (na pogajanja o določenih vprašanjih ali izpolnitvi določene naloge). Vsi štirje elementi dajejo specialni misiji jasno diplomatsko naravo v najširšem smislu, hkrati pa specialno misijo jasno razmejujejo od drugih diplomatskih ustanov – na primer od stalnih diplomatskih misij, ki so pristojne za kateri koli vidik odnosov med državo pošiljateljico in državo sprejemnico in niso časovno omejene. Z dikcijo »in posamezna država pošlje v drugo državo« je videti, kot da so specialne misije omejene samo na bilateralne odnose. To ni tako, saj čl. 6 daje možnost, da »dve ali več držav sme posamično in sočasno poslati specialno misijo v drugo državo... da bi... skupno obravnavale določeno vprašanje, ki je zanje skupnega pomena«, kar bi normalno morali razumeti kot multilateralno diplomacijo.

Na začetku smo omenili, da je problematika specialnih misij kodificirana v dveh konvencijah: Konvenciji o specialnih misijah (1969) in Konvenciji o odnosih med državami in mednarodnimi organizacijami univerzalnega pomena (1975).

Konvencija (1969) govori samo o državah kot klasičnih subjektih, ki pošiljajo in sprejemajo specialne misije. Praksa seveda kaže, da so specialne misije organi, instrumenti subjektov mednarodnega prava, ki tudi delujejo kot taki pravni organi. Praviloma so to res državni organi, vendar pa jih uporabljajo tudi mednarodno-pravni subjekti, ki se razlikujejo od držav: na primer Sveti sedež, Suvereni malteški viteški red, Mednarodni rdeči križ, mednarodne vladne organizacije itd. Specialne misije vseh teh subjektov delujejo v uradnem svojstvu in učinki njihovega delovanja imajo mednarodno pravne posledice. Zato imajo vse te specialne misije diplomatsko naravo; so torej diplomatski organi, ki se kot taki razlikujejo npr. od konzularnih organov, ki v tujini opravljajo naloge, ki pretežno spadajo v notranje pravo. V praksi se torej vse te specialne misije, ki niso čiste misije držav, ravnaajo v skladu z določili obeh omenjenih konvencij.

Za tiste misije, ki jih pošilja država, je neobhodno potrebno predhodno soglasje države sprejemnice. Tudi to, rekli bi absolutno pravilo, pozna izjemo, po kateri tako soglasje ni potrebno, kadar gre za specialne misije, ki so pravzaprav delegacije držav, ki sodelujejo na posamezni diplomatski konferenci neke mednarodne vladne organizacije univerzalnega značaja ali na sestanku organov te organizacije. V tem primeru torej predhodno soglasje države, na katere ozemlju se konferenca odvija ali kjer delujejo organi neke organizacije, ni potrebno.

VI. KLASIFIKACIJA SPECIALNIH MISIJ

Specialne misije so – glede na vse druge diplomatske ustanove – mnogo prožnejše in zato tudi vsebinsko zelo različne. Kot take zahtevajo določeno klasifikacijo. Klasifikacija, ki jo ponujamo, je v čisto didaktične namene in zaradi lažje usmeritve. Ob upoštevanju analogije z drugih diplomatskih in pravnih področij je mogoče uporabiti tri merila, po katerih lahko razlikujemo (*criteria discriminatonis*) specialne misije: *ratione materie* – po naravi funkcije, naloge, ki jo mora misija opraviti; *ratione personae* – po merilu, ki upošteva predvsem subjekt, ki pošilja, in subjekt, ki sprejema specialno misijo; in glede na različen pravnodiplomatski okvir, v katerem morajo delati.

1. Razlikovanje po funkciji

Glede na naravo naloge, zaradi katere se pošiljajo specialne misije, lahko razlikujemo:

a) *ceremonialne misije*: so tiste, ki jih ena država (ali neki drug subjekt mednarodnih odnosov) pošilja v drugo državo zato, da bi s tem izrazil solidarnost ob nekem veselem ali žalostnem dogodku, ki je po mnenju države pošiljateljice in države sprejemnice državnega pomena. Specialna misija – kot predstavniška misija – sodeluje v vseh protokolarnih dogodkih: na primer ceremonijah ob kronanju novega vladarja, poroki naslednega princa, investituri novega predsednika republike, pogrebu šefa države ali neke druge pomembne osebnosti (politika ali vojaka državnega pomena) itd.

b) *»Misije o zadevah skupnega pomena«*: so tiste, ki jih ena država (ali neki drug subjekt mednarodnih odnosov) pošilja k drugi, da bi se pogajala o nekem vprašanju, »ki je zanj skupnega pomena« (čl. 6). Značilna naloga take misije so torej pogajanja in morebitna sklenitev sporazuma med dvema državama (subjekti); prav tako tudi medsebojno posvetovanje o nekem skupnem gospodarskem ali političnem problemu.

Take misije praviloma sestavlja več oseb, ena med njimi je na čelu misije (šef misije).

c) *Študijske misije*: ki jih ena država (ali mednarodni subjekt) pošilja k drugi, da bi se »dejansko« spoznala z nekaterimi vidiki življenja v tej državi: tehnološkimi, ekonomskimi; organizacijo državne administracije, sodstva, organizacijo srednješolskega in visokošolskega študija itd. Namen take misije je spoznanje s tistimi področji, kjer obstajajo možnosti za poglobljanje medsebojnega sodelovanja.

d) *Misije za pomoč*: so tiste specialne misije, ki jih ena država (ali drug mednarodni subjekt) pošlje v drugo državo zato, da bi pospeševala razvoj nekega področja, na katerem je država pošiljateljica dosegla višjo stopnjo razvoja. Ob upoštevanju različnih področij so take misije lahko misije za tehnično pomoč, kadar se ukvarjajo z gospodarskimi vidiki v najširšem smislu, ali pa na primer misije za vojaško pomoč, kadar se želi vojaškemu aparatu neke države svetovati, kako naj vadi, organizira ali oboroži svojo armado. Te oblike specialnih misij spremlja običajno tudi čisto konkretna prodaja orožja, pomožnih in drugih sredstev, ki spadajo v vojaški potencial neke države.

2. Razlikovanje po subjektih

Z vidika subjektov, ki ustanavljajo in med katerimi delujejo, lahko opozorimo na: a) praviloma specialne misije ena država pošlje v drugo; b) zaradi porasta števila in pomena mednarodnih organizacij – preko katerih se odvija precejšen del diplomatskega prometa tudi med državami (v funkciji razvoja odnosov) – te organizacije vse pogosteje pošiljajo svoje specialne misije, sestavljene iz najvišjih predstavnikov na primer Sveta Evrope, Zahodnoevropske unije, Evropske unije, Evropskega parlamenta, Evropskega sveta, NATO) v države članice in nečlanice; c) vzajemno gre tudi za specialne misije, v katerih so predstavniki najvišjih državnih organov poslani v omenjene mednarodne organizacije. Posebno po velikih spremembah po 1990 v Evropi je pošiljanje tovrstnih specialnih misij postala vsakodnevna diplomatska praksa. Mislimo na številne in rutinske obiske šefov držav in vlad bodisi v Generalno skupščino Združenih narodov ali pa k dru-

gim gospodarskim, političnim ali vojaškim regionalnim mednarodnim vladnim organizacijam; d) nič manj pogoste so specialne misije, ki si jih medsebojno izmenjujejo same mednarodne vladne organizacije.

3. Razlikovanje po okolju, v katerem delujejo

Ob upoštevanju takega merila je treba poudariti te različnosti: 1) specialne misije so tradicionalno zasnovane kot organi bilateralnih odnosov: na primer specialna misija države A pri državi B in obratno države B pri državi A z namenom obravnave vseh posebnih vprašanj, ki se pojavijo v celoti odnosov med državama; 2) razvoj multilateralne (plurilateralne) diplomacije – to je diplomacije na številnih mednarodnih konferencah – zahteva pošiljanje specializiranih misij (gre za specialne misije) na ozemlje države, ki je gostiteljica mednarodne konference. Subjekt, pri katerem se taka specialna misija – diplomatska delegacija – akreditira, je sama mednarodna konferenca, ki ima zaradi naloge, zaradi katere je sklicana, sicer časovno omejen status mednarodnega subjekta. Ker ima konferenca številne pristojnosti, ima njeno delovanje različne mednarodnopravne učinke; 3) poleg mednarodnih konferenc so za specialne misije tudi mednarodne vladne organizacije tisto »pravno okolje«, v katerem take misije delujejo. Mislimo na multilateralno (večstransko) ali plurilateralno (mnogostransko) diplomacijo, ki se odvija v okviru njenih organov – skupščin, svetov, komitejev, delovnih skupin itd. Te organe ustanavljajo same države, delujejo pa zaradi sodelovanja delegacij (specialnih misij), ki jih pošiljajo same države.

VII. STATUS SPECIALNIH MISIJ

Tako kot vsi drugi organi mednarodnih odnosov tudi specialne misije uživajo poseben status.¹⁶

Po mednarodnem običajnem pravu – sedaj kodificiranim z omenjenima konvencijama 1969 in 1975 – so specialne misije, tako bilateralne kot multilateralne, vedno uživale poseben status, ki je temeljil na čisto funkcionalnem merilu. Specialne misije – v smislu skupine diplomatov, ki morajo opraviti neko posebno in časovno omejeno nalogo – so uživale poseben položaj (status), katerega *ratio iuris* je bil prav v tem, da se zagotovijo tisti pogoji, ki so potrebni za izvedbo naloge. Mislimo na »privilegije, imunitete ter druge ugodnosti«, ki jih države priznavajo neki specialni misiji zato, da bi le-ta uspešno uresničila določeno diplomatsko nalogo.

1. Konvencija 1969

Konvencija o specialnih misijah (16. december 1969, New York) je prispevala nekatere pomembne novosti (zato govorimo o progresivnem razvoju diplomatskega prava). V teh novostih je razpoznaven namen, da se status specialnih misij zelo

¹⁶ Pojem status označuje določen pravni položaj (situacijo), pravno pogojenost in opredeljenost; to je zbir pravil, ki določajo neki posebni pravni položaj (status) nekega mednarodnega subjekta (npr. status trajne nevtralnosti, status mednarodnih organizacij; status upornikov, ki jim je priznan položaj strani v spopadu posameznika (npr. status upornika, status begunca itd.); glej V. Ibler, *Riječnik mednarodnog javnog prava*, Informator, Zagreb, 1987.

približa, če ne že skoraj izenači s statusom stalnih diplomatskih misij. Ta težnja približevanja ali izenačevanja je razvidna posebej v tistih določilih, ki urejajo status šefa delegacije in posameznih članov delegacije, kot tudi določilih, ki urejajo status delegacije kot take, torej status specialne misije v smislu institucionalnega organa.

2. Konvencija 1975

Konvencija o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalne narave (14. marec 1975, Dunaj) – ki ureja predvsem status diplomatskih delegacij (specialnih misij) na konferencah, ki jih take organizacije tudi sklicujejo – glede statusa uporablja nekoliko drugačno merilo. Ratio iuris približevanja in izenačevanja položaja teh misij s pravnim položajem (statusom) stalnih diplomatskih misij je utemeljen v izrazito funkcionalnem smislu in ne zato, ker bi taka specialna misija imela poseben status sama po sebi. Tako funkcionalno utemeljen status ureja vprašanje sodne imunitete šefa in članov delegacije (čl. 60) in vprašanje njihovega svobodnega gibanja na ozemlju države gostiteljice (čl. 56). Ta različnost v merilih pa je še razvidnejša iz norm, ki zadevajo sedež delegacije, pri čemer Konvencija sama po sebi ne sankcionira nedotakljivosti sedeža.

Ratio iuris teh različnih pristopov (uporabljenih merilih) izhaja iz bistveno različnega položaja, v katerem je teritorialna država (država gostiteljica) v odnosu na dve različni vrsti specialnih misij. Pri tistih specialnih misijah, ki so akreditirane pri tej državi ali sodelujejo na konferencah, ki jih ta država sklicuje, ta država sama suvereno odloča, ali bo dala ali pa odrekla svoje soglasje – ali bo sprejela ali pa zavrnila – specialne misije druge države in dala ali odrekla soglasja posameznim članom specialne misije. V nasprotju s tem glede sodelovanja delegacij na konferencah, ki jih skličejo neke organizacije splošnega pomena, mora država, na ozemlju katere je sedež te organizacije, sprejeti na svojem ozemlju misije kot take in njihove člane. Seveda lahko ta država sprejme potrebne zaščitne ukrepe, kadar prisotnost take specialne misije presodi kot ogrožanje njene suverenosti (čl. 77/4 Konvencije, 1975). Prav dejstvo, da država sprejemnica (sedeža) mora sprejeti misijo kot tako in njene člane, je eden od bistvenih razlogov, zaradi česar ta Konvencija še ni začela veljati.

VIII. FUNKCIJE SPECIALNE MISIJE

1. Dva subjekta

Funkcije specialne misije so na splošno opredeljene v čl. 3 Konvencije (1969), ki pravi, da se funkcije specialne misije določijo na podlagi obojestranskega soglasja države pošiljateljice in države sprejemnice.

Šteje se, da je soglasje implicitno v tisti meri, če misija opravlja tiste naloge, ki so dogovorjene s predhodnim sporazumom med državama.

Zato večina avtorjev meni, da specialna misija načelno ne more opravljati nalog, za katere nima mandata. Ker v praksi ni mogoče vedno predvideti prihodnjih problemov, se pogosto dogaja, da so specialne misije »prisiljene« širiti svoj mandat, to je obravnavanje in pogajanje o vsebinah, ki jih predhodni sporazum ne omenja. Če se z širjenjem mandata ena stran ne strinja, lahko »per legem« temu

nasprotuje ali pa določi časovni rok, v katerem je treba proučiti zahteve za »širjenje mandata«. Če se strani strinjata in mandat razširita – torej delujeta ultra vires – to lahko tudi storita, se pogajata in dosežeta morebitni sporazum. Če dosežen sporazum zadeva vsebine, za katere je potrebna ratifikacija (vlade ali parlamenta), potem je tak sporazum mednarodno pravno obvezujoč le, kadar ga kasneje ratificira pristojni državni organ.

Pogosto se tudi primeri, da specialne misije, ki imajo povsem ceremonialno naravo (pogreb, poroka, kronanje), izkoristijo priložnost in sprožijo vprašanje ali najjavijo, o katerih vprašanjih bi se želele v prihodnje pogajati in doseči sporazum.

2. Več subjektov

Omenili smo, da Konvencija 1969 omogoča poleg delovanja v bilateralnih tudi delovanje v bolj kompleksnem okviru, kar neizogibno vpliva na funkcije določene misije. Peti člen Konvencije predvideva, da lahko dve ali več držav pošljejo skupno specialno misijo v kakšno drugo državo ali več drugih držav seveda ob predhodnem obvestilu in soglasju teh držav. V teh primerih je treba poudariti, da odnosi države sprejemnice (l'Etat de reception; receiving State) ostanejo bilateralni, in to z vsako državo, katere predstavniki so v skupni misiji. Ta razlika je pomembna zato, ker lahko država, ki sprejema skupno misijo, odkloni (ne da soglasja) sodelovanje določene države.

Drugačne razmere nastopijo (ureja jih čl. 6); kadar več držav hkrati pošlje specialno misijo v drugo državo, »da bi v soglasju z vsemi temi državami skupno obravnavale določeno vprašanje, ki je zanje skupnega pomena.« Besedilo za čl. 6 je predlagal Italijan Roberto Ago, znani mednarodni pravnik in član redakcijskega komiteja (drafting committee). Na t.i. 6. Komiteju generalne skupščine so nekateri delegati močno kritizirali to besedilo, trdeč, da zadeva delegacije na mednarodnih konferencah in ne specialnih misij.

Prav tako čl. 18 Konvencije predlaga, da se lahko specialne misije dveh ali več držav srečajo na ozemlju tretje države (l'Etat tiers; third State), da bi razpravljale o problemih, ki te države ne zadevajo. V tem primeru: »nasproti državi pošiljateljici bo tretja država prevzela pravice in obveznosti države sprejemnice v obsegu, ki ga označi ob privolitvi« (Konvencija čl. 18/3).

Do omenjenih srečanj specialnih misij na ozemlju tretje države lahko pride v primerih, kadar države pošiljateljice nimajo diplomatskih odnosov, želijo pa se pogajati neposredno, ali pa v primerih, kadar želijo imeti srečanje na visoki ravni, vendar sodijo, da okoliščine ne dopuščajo izpeljave uradnih obiskov. Kot ponazoritev za prve situacije se omenjajo uspešna pogajanja med ZDA in Severnim Vietnamom v Parizu, ki je 1972 pripeljalo do sporazuma; drug primer so pogajanja med ZDA in Sovjetsko zvezo o omejitvi jedrskega oboroževanja, ki že od 1982 potekajo v Ženevi. Srečanja med Gorbačovom in Reaganom v Ženevi in Reykjavíku (1985 in 1986) spadata prav tako v to kategorijo primerov.

Pravo fleksibilnost ustanove specialnih misij pa odlično ponazarjajo številna srečanja, pogajanja, sporazumi itd., do katerih je prišlo med državami v vojnem spopadu (Hrvaška, BiH, Srbijo itd.) ali predstavniki »raznih krajin« (srbske krajin v BiH in na Hrvaškem). Vse te politične enote so uporabljale specialne misije, vse niso mednarodni subjekti, medsebojno se ne priznavajo, nimajo diplomatskih odnosov, srečujejo se na ozemlju tretjih držav (Švice, Avstrije, Nemčije), ki jih vse tudi ne priznavajo, pa vendar so jim nudile »dobre usluge«, posredovale, arbitrirale

itd. Dogovori med njimi so imeli tako mednarodnopravne učinke kot tudi povsem politične, kadar stranke v pogajanjih niso zadovoljevale mednarodnopravnih meril.

Primeri z nekdanjo Jugoslavijo in vsemi de iure in de facto subjektov, nastalih iz nje, ne navajamo zato, da bi ugotovili, da se je nemogoče ravnati po določenih konvencij o diplomatskem pravu, temveč zato, da bi pokazali, da so specialne misije najstarejši in relativno najboljši instrument (način) s katerim diplomacija razpolaga v takih anarhičnih okoliščinah.

Ob politični volji so funkcije, ki jih opravlja specialna misija, tako po obliki kot po vsebini praktično neomejene. Konvencija nikjer ne določa natančno, kakšne morajo biti specialne misije, temveč le določa (opredeljuje) splošne okvire za njihovo delovanje.

IX. IMENOVANJE, SESTAVA IN DRŽAVLJANSTVO ČLANOV SPECIALNE MISIJE. RAZGLASITEV ČLANA SPECIALNE MISIJE ZA PERSONA NON GRATA ALI ZA NESPREJEMLJIVO OSEBO

Določanje oseb in odločitev o sestavi in velikosti misije pri vsakem predstavitvi ene države na ozemlju druge države spada med vprašanja, ki neposredno zadevajo suverenost države sprejemnice – saj gre za bivanje in delovanje tujih državljanov na njenem ozemlju. Pri oblikovanju členov v Konvenciji 1969 se je izhajalo iz predpostavke, da je temeljna naloga specialne misije, da biva v tuji državi zato, da bi se rešilo neko konkretno vprašanje, ki je v interesu obeh strani, kar je objektivno tudi v interesu mednarodne skupnosti.

Ker se dve (ali več) strani glede specialne misije sporazumejo vnaprej za vsak konkreten primer, tukaj ni potrebna akreditacija ali agreman (pridobitev soglasja), kar je potrebno pri stalni diplomatski misiji. Po veljavni praksi se tudi ne zahteva soglasje države sprejemnice glede šefa misije ali članov osebja misije.

Komisija za mednarodno pravo je pri proučevanju tega vprašanja – posebej zaradi vztrajanja prof. Bartoša – upoštevala zelo pomembno razliko med pojmom soglasje (privolitev) države sprejemnice glede pošiljanja misije na njeno ozemlje in pojmom sprejemljivosti oseb, ki sestavljajo to misijo.

a) Predhodno obvestilo o osebah, ki sestavljajo misijo

Predhodno obvestilo (glej čl. 8) je pravzaprav institut, ki zaščiti državo sprejemnico s čisto političnega in praktičnega vidika, saj mora država pošiljateljica predhodno dostaviti natančne podatke o številu in sestavi specialne misije, zlasti pa imena in uradne podatke o osebah, ki jih namerava imenovati. To predhodno obvestilo ima v bistvu funkcijo nekakšnega nepopolnega agremana, saj država sprejemnica lahko odkloni sprejem specialne misije, če število njenih članov po njenem mnenju ni primerno glede na njene okoliščine in možnosti ter na potrebe določene misije. Brez obrazložitve lahko odkloni tudi sprejem katere koli osebe kot članice specialne misije.

Država sprejemnica ima torej diskrecijsko pravico, da odloča o številčnosti in sestavi misije, saj lahko brez pojasnila odkloni sprejem katerega koli člana specialne misije. Široke pravice na strani države sprejemnice torej pomenijo ozke pravice na strani države pošiljateljice (tudi tukaj je v veliki meri sprejet restriktivni koncept iz Dunajskih konvencij 1961 in 1963) in uporabljena metoda analogije.

b) Notifikacija (sporočilo)

Tudi obveznost notifikacije je institut, ki ščiti državo sprejemnico, saj mora država pošiljateljica vnaprej sporočiti sestavo specialne misije in vse kasnejše spremembe te sestave; prihod in končni odhod njenih članov ter prenehanje njihovih funkcij v misiji; prihod in odhod kogar koli, ki spremlja posameznega člana misije; zaposlitev in odpust oseb, ki kot člani misije ali kot zasebno strežno osebje prebivajo v državi sprejemnici; imenovanje šefa posebne misije ali če tega ni, osebja, ki ga država pošiljateljica pooblasti (čl. 14/1), ali kogar koli, ki bi bil imenovan namesto njiju; lokacija prostorov specialne misije ter zasebna stanovanja predstavnikov države pošiljateljice in članov specialne misije kakor tudi vse podatke, ki se utegnejo uporabljati pri določitvi kraja teh prostorov in stanovanj. Še posebej Konvencija zahteva (čl. 11/2), da se čas prihoda in dokončnega odhoda sporoči vnaprej, razen če to ni mogoče.

Namerno naštevamo, kaj mora sporočiti država pošiljateljica ministrstvu za zunanje zadeve ali njenemu drugemu organu, za katerega je tako dogovorjeno, države sprejemnice.

Bistvo notifikacije (sporočila) je dejanska zaščita interesov države sprejemnice (saj lahko misijo sprejme ali pa ne, to velja, kot rečeno, tudi za vsakega njenega člana). Z notifikacijo pa prav tako država pridobi tiste podatke, ki so ji potrebni, da v vseh pogledih (politično, podatkovno, tehnično) opravi vlogo gostitelja v skladu s pravili mednarodne kurtoazije ter mednarodnega prava.

c) Sestava misije

Država pošiljateljica je, kot že rečeno, obvezna obvestiti državo sprejemnico o sestavi specialne misije in vse kasnejše spremembe v njeni sestavi. To obvestilo je po Pindiću (op. nav. str. 132) bistvenega pomena za delo specialne misije ter prav tako omogoča, da se vidi razlika med specialno misijo in stalno diplomatsko misijo.

Glede sestava specialne misije moramo opozoriti na nekatere pomembne elemente, kot na primer: kategorijo osebja misije; vprašanje, kdo sestavlja misijo; problem razlikovanja misije glede na raven članov in vprašanje velikosti (števila) misije.

Konvencija razlikuje med različnimi vrstami (kategorijami) oseb, ki sestavljajo misijo (čl. 9/1), in sicer: predstavnik države, diplomatsko osebje, administrativno in tehnično osebje ter pomožno osebje. Bistveno je seveda, katera med temi osebami je pooblaščen, da predstavlja državo pošiljateljico, zato tudi uradna kategorija »predstavnik« (eden ali več) države pošiljateljice – z navedbo tega termina se namreč kategorično poudari, da oseba, ki je pooblaščen v misiji, izraža voljo svoje države.

Po raznolikosti specialnih misij in posebnih nalogah, ki jih opravljajo, je razumljivo, da je krog tistih, ki so lahko člani misije, zelo širok – poleg že omenjenih gre za vse vrste izvedencev, ki s tem pridobijo status diplomatskega osebja misije. Države, ki imajo močno razvito diplomatsko-konzularno mrežo svojih predstavništev v tujini, pogosto vključujejo te kadre v specialne misije – v tem primeru le-ti zadržijo privilegije in imunitete, ki jih imajo kot člani stalne diplomatske misije ali konzularnega predstavništva poleg privilegijev in imunitet, ki jim jih daje Konvencija o specialnih misijah. Kadar gre za take primere, imajo te osebe

dvojno nalogo – saj lahko ena oseba hkrati opravlja naloge v stalni in v specialni diplomatski misiji, naloga, ki se med seboj tako ali tako ne izključujejo (čl. 9/2).

O problemu sestave specialne misije se pojavljajo tudi posebna vprašanja položaja članov diplomatskega osebja, ki je akreditirano v tretji državi. Gre za vprašanje odnosa do te države, kadar so te osebe določene za člane specialne misije. Posebno problematično je, kadar specialna misija obravnava neki problem in predlaga rešitve, ki so v nasprotju z interesi tretje države. Na primer državi se dogovorita, da ena pošlje in druga sprejme specialno misijo s tem, da država pošiljateljica za člane misije določi tudi člane diplomatske misije, ki so akreditirani v tretji državi. Če ima ta država neki spor ali nima diplomatskih odnosov z državo sprejemnico misije ter zaradi tega ni v njenem interesu, da se neko konkretno vprašanje reši med tema dvema državama, potem vsekakor ne more mirno gledati, da je v specialni misiji diplomatsko osebje, ki je pri njej akreditirano. Tak položaj lahko seveda povzroči motnje v odnosih med državo pošiljateljico in tretjo državo, ki lahko sprejme določene ukrepe: npr. diplomate države pošiljateljice razglasi za persona non grata. Pindić, ki tudi navaja ta primer, meni, da bi se bilo treba takim položajem vsekakor izogibati ali pa jih sporazumno reševati med strankami, da bi se tako izognili tudi čisto praktičnim težavam, ki se lahko pojavijo v diplomatskem prometu držav (Pindić, op. cit. str. 137). Povejmo še to, da Konvencija 1967 takih primerov ne rešuje.

d) Persona non grata (nezaželena) in nesprejemljiva oseba

Poleg institutov predhodnega obveščanja in notifikacije je tudi možnost, da država sprejemnica razglasi člana specialne misije države gostiteljice za persona non grata ali nesprejemljivo osebo, način za zaščito interesov države sprejemnice. Le-ta lahko v vsakem trenutku in brez tega, da bi pojasnila zakaj, obvesti državo pošiljateljico, da je njen posamezni predstavnik v specialni misiji ali kateri koli član njenega diplomatskega osebja persona non grata ali da je kateri koli drug član osebja misije nesprejemljiv (čl. 12/1).

Treba je reči, da je uporaba te ustanove v primerih specialnih misij v mednarodni praksi zelo redka tudi zato, ker so specialne misije dostikrat zelo kratkotrajne in imajo zelo omejene funkcije. Še posebej je Komisija za mednarodno pravo poudarila, da se institut persona non grata ne uporablja za specialne misije, na čelu katerih so šefi držav ali vlad ter ministri za zunanje zadeve. Ta institut se prav tako ne uporablja za specialne misije, ki se kot delegacije pošiljajo na sestanke organov mednarodnih organizacij. To stališče je potrjeno in sprejeto v Konvenciji o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja (1975).

Konvencija 1969 v nadaljevanju (čl. 12/1) izrecno pravi, da mora država pošiljateljica v vsakem takem primeru (nezaželena oseba) odpoklicati zadevno osebo ali prekiniti njeno funkcijo v misiji. Taka oseba je lahko že pred odhodom v državo sprejemnico razglašena kot persona non grata ali kot nesprejemljiva oseba.

e) Državljanstvo članov misije

Tako kot konvencija 1961 in 1963 tudi konvencija 1969 per analogiam stoji na stališču, da morajo biti predstavniki države pošiljateljice v specialni misiji in člani diplomatskega osebja te misije načeloma državljani države pošiljateljice (čl. 10/1). Državljan države sprejemnice pa so lahko imenovani v specialno misijo samo z njeno privolitvijo, ki jo lahko država v vsakem trenutku prekliče (čl. 10/2).

V specialnih misijah se torej lahko pojavijo tudi državljani države sprejemnice ali bipatridi (osebe z dvojnimi državljanstvom) ali apatridi (osebe brez državljanstva). Ker pa gre za občutljiva vprašanja, je potrebna v vseh teh primerih privolitev države sprejemnice, kar se sočasno pojmuje kot predhodni pogoj za njihovo imenovanje.

Problema apatridov, to je oseb brez državljanstva, ki jih država pošiljateljica vključuje kot člane specialne misije, Konvencija 1969 ne ureja. Prevladuje mišljenje, da bi v takih primerih bilo treba ravnati kot v primerih, kadar so člani specialne misije državljani tretje države.

Podoben je položaj, kadar gre za bipatride. Konvencija 1969 v čl. 10/3 daje prednost edino državljanstvu države pošiljateljice, če ima oseba sočasno tudi državljanstvo tretje države.

Konvencija v tem istem členu ne postavlja meril za tiste primere, kadar ima član osebja misije sočasno državljanstvo države pošiljateljice in države sprejemnice, torej kadar je bipatrid. V takih primerih je stališče teoretikov, naj se da prednost državljanom države sprejemnice.

Načeloma naj bi vse te različice in podrazličice ter izmišljene kombinacije ne imele velikega praktičnega pomena, saj konvencija predvideva splošno zaščitno klavzulo za državo sprejemnico, po kateri (čl. 8 in čl. 12/1) lahko v vsakem trenutku in brez pojasnila zavrne sprejetje katere koli osebe za člana misije.

f) Vedno sveži zgledi

Da je treba poznati mednarodno pravo in predvsem, da se je treba po njem ravnati, dokazuje ta zgled.

Za prvo zasedanje Mešane slovensko-italijanske komisije za manjšinsko problematiko – kot ene od komisij v okviru t.i. pogajanj med dvema državama o nadgraditvi in uresničevanju Osimskih sporazumov – ki je bilo v Rimu 19. 9. 1994, je slovenska stran v svojo delegacijo (specialno misijo) imenovala člana z dvojnimi državljanstvom, in to z državljanstvom države pošiljateljice (slovenskim) in države sprejemnice (italijanskim). V skladu s čl. 11 Konvencije 1969 je veleposlaništvo Republike Slovenije v Rimu sporočilo italijanskemu ministrstvu za zunanje zadeve vse potrebne podatke in še posebej sestavo specialne misije, prihod, odhod in šefa delegacije.

V razmerah relativno zaostrenih odnosov med državama je italijanska stran – ki ni hotela, da bi njeno nestrinjanje o članu slovenske delegacije z dvojnimi državljanstvom bilo videti, kot da neposredno posega v eno najbolj suverenih pravic neke države, in sicer da ta država (Slovenija) sama odloča, kdo bodo člani njene specialne misije – najprej ustno opozorila slovensko stran (diplomat Ministrstva za zunanje zadeve Italije, diplomat veleposlaništva Slovenije v Rimu), da je v slovenski delegaciji oseba, ki je novinar, ter da bi glede na zaupnost pogajanj njegova prisotnost vsekakor negativno vplivala ter da v tem primeru italijanska stran ne bi

mogla tako odkrito govoriti o problemih, kot je to navada za diplomatski dialog. Skratka, v prvi fazi izražanja svojega nestrinjanja z enim članom slovenske specialne misije Italija ni hotela povleči karte »dvojnega državljanstva«, ker bi to zahtevalo pisno obliko (noto) in sklicevanje na ustrezne člene ali interpretiranje Konvencije 1969 ter s tem kvalificiranje »dvojnega državljana« v slovenski delegaciji kot nesprejemljive osebe (čl. 12). Slovenska stran je na ustno in diplomatsko elegantno opozorilo italijanske strani reagirala z užaljenostjo, češ da bomo o tem, kdo bo v naši delegaciji, odločali sami. (O takih stvareh odločajo politiki, ki posebej ko je država mlada, redkokdaj poslušajo svoje diplomate in njihove argumente, da ravnaajo v nasprotju z diplomatskim pravom, v našem primeru Konvencijo o specialnih misijah.)

Tako so bili Italijani potisnjeni v položaj, ko so morali svoje nestrinjanje formalizirati v diplomatski noti, ki so jo sestavili zelo večje, in sicer:

»Ministrstvo za zunanje zadeve izraža spoštovanje ambasadi Republike Slovenije ter jo ima čast opozoriti ob upoštevanju njene verbalne note št. 463/94 z dne 14. septembra 1994 (misli se na noto, s katero je ambasada Republike Slovenije sporočila ministrstvu sestavo specialne misije in vse druge podatke v skladu z 11. čl. Konvencije 1969 – op. avtorja) o sestavi delegacije Slovenije za zasedanje Mešane italijansko – slovenske komisije za manjšine, ki se bo sestala prihodnjega 19. septembra, da je med člani te delegacije tudi gospod xy, ki ima od 1989 italijansko državljanstvo.

Ministrstvo za zunanje zadeve o tem želi opozoriti ambasado Republike Slovenije o tem, da morajo mednarodna pogajanja potekati med subjekti, ki ne pripadajo istim pravnim sistemom (mediante soggetti estranei ai reciproci ordinamenti – želi se poudariti, da člani delegacije ne morejo biti državljani iste države, s katero se pogajajo – op. avtorja). Zato (ministrstvo) poudarja, da ne more sprejeti prisotnosti italijanskega državljana v slovenski delegaciji. S svoje strani italijanska vlada strogo upošteva to načelo mednarodnega prava pri sestavi svojih pogajalskih delegacij . . . «

Omenili smo, da je nota večje sestavljena – torej tako kot mora biti sicer vsak diplomatski dokument. V noti se ne sklicujejo na ustrezne člene Konvencije o specialnih misijah 1969, na katerih grade svoje argumente in svoje stališče; niti se ne sklicujejo na problem dvojnega državljanstva, saj se ne bi mogli neposredno sklicevati na Konvencijo 1969, če bi bilo to potrebno – temveč le na interpretacije, analogije in uporabo načela mutatis mutandis; torej na tisto, kar je »zakonodajalec« (svetovna skupnost) imel v mislih, ko je oblikoval Konvencijo, pa tega ni posebej zapisal. Skratka, v takih primerih je »ratio iuris« zelo nerazčiščen in težko ugotovljiv ter bi moral prevladati »ratio politicus«, to pa je moč ene nasproti drugi državi.

Zato se v noti samo ugotavlja, da je član slovenske delegacije od 1989. leta tudi italijanski državljan (dejansko gre za dvojnega državljana), da se morajo mednarodna pogajanja odvijati med subjekti, ki vsak pripada svojemu pravnemu režimu (pravni ureditvi države katere državljan je) ter da zato ne more sprejeti prisotnosti italijanskih državljanov v slovenski delegaciji.

Italijanska nota je torej jasna: oseba xy v slovenski specialni misiji, ki je tudi italijanski državljan, je nesprejemljiva. Kot smo rekli, v noti se ne sklicujejo na Konvencijo, dejstvo pa je, da argumentacija temelji na kombinaciji imperativnih norm – to je na ratio iuris, ki je zapisan v členih 8, 9, 10, 11 in 12 Konvencije 1969.

Slovenska stran je upoštevala italijanski protest ter umaknila »italijanskega državljana« iz svoje delegacije, s čimer se je problem rešil, slab spomin nanj pa je ostal. Seveda ni mogoče zanikati nekega formalnega diletantizma Slovenije, ki je sestavi-

la svojo delegacijo v nasprotju z normami diplomatskega prava. Da se je takim položajem treba vedno izogibati, lahko preberemo v številnih učbenikih. Res pa je tudi – in to ni nič manj pomembno – da se je vse skupaj dejansko odvijalo ob zaostrenih dvostranskih odnosih ter da bi se v drugačnih razmerah verjetno zadeva odvijala drugače. Če bi imeli dobre odnose, bi verjetno Italija v najslabšem primeru svoje zadržke do »italijanskega državljana« izrazila samo ustno in ne z noto. Žal na tem mestu ne moremo razpravljati o razlikah med ustnimi in pisnimi diplomatskimi dejanji. Ugotovimo naj le, da te razlike obstajajo ter da so pomembne predvsem z vidika novih pravnih obveznosti (pravnih stanj), ki nastanejo kadar se uporabljajo pisni dokumenti, ki pa se tudi med seboj zelo razlikujejo.

V najboljšem primeru – to je takrat, kadar so odnosi normalni ali celo dobri – pa bi lahko Italija preprosto »zamižala« in spregledala formalni spodrslij slovenske strani. V podobnih pogajanjih o manjšinski problematiki, ki jih je imela Italija z Avstrijo (avstrijska manjšina v Zgornjem Poadižu – Alto Adige) ter pogajanjih s Francijo (francoska manjšina v Valle d'Aosta) so bili v delegacijah (specialnih misijah) Avstrije in Francije tudi italijanski državljani predstavniki obeh manjšin.

Mimogrede: po desetletja trajajočih pogajanjih Francije, Avstrije in Italije glede zaščite manjšin so se končala s sklenitvijo mednarodnih sporazumov – Italija pa je dejansko z notranjo zakonodajo zagotovila maksimalno zaščito manjšinama. Za zgled naj navedemo položaj avstrijske manjšine, katere zaščita po notranjem pravu dejansko pomeni posebnost na tem področju. Manjšina uživa nekakšno »superzaščito«, saj sama ureja svoj položaj (je sama sebi zakonodajalec) na 40 področjih (jezik, administracija, lov, javna dela, transport, turizem, šolanje na prvi in drugi stopnji, zdravstvo, sodišča, volitve v regionalne svete itd.) ter ji Italija v svojem proračunu letno zagotavlja 4200 mlrd LIT (Vir. L'europa delle minoranze, Primo rapporto 1994, Ministero dell'interno, str. 285 in naprej).

Po 19. septembru 1994 (zasedanje Mešane komisije za manjšinska vprašanja) so se po mnogih preobratih odnosi med Italijo in Slovenijo še zaostrovali. Opozarjamo samo na tiste dogodke, ki se zde pomembni za našo razpravo o specialnih misijah, zato tudi ne navajamo številnih ostrih izjav politikov vlad, parlamentov in političnih strank v obeh državah. Ti dogodki so natančno opisani v dnevnem časopisju – s tem v zvezi je treba pripomniti, da so novinarji profesionalno opravili svoje delo, ne pa tudi politiki v diplomaciji, ki so se rajši pojavljali v časopisih, kot pa da bi delovali diskretno zaupno, brez česar diplomacija ni mogoča.

Vrnimo se k dejstvu. Italija je samo mesec potem, in to 20. oktobra 1994, nasprotovala prihodu slovenskega pogajalca v Rim. Ponudbo Slovenije, da pošlje v Rim državnega sekretarja – sicer vodjo pogajalske delegacije – je Italija zavrnila, kar je ustno sporočil visok funkcionar ministrstva za zunanje zadeve ambasadorju Slovenije v Rimu z utemeljitvijo, da je slovenski pogajalec znan kot »jastreb« ter bi moral zato tudi na njihovi strani sedeti »jastreb« – posledica pa je lahko samo stopnjevanje zaostrovanja. Poleg instituta »persona non grata« praktično vse konvencije diplomatskega prava poznajo tudi institut nesprejemljive osebe, kar je le vljudnejša oblika »persona non grata«, ki se praviloma uporablja za osebo, ki je že v državi gostiteljici. Slovenska stran je to zavrnitev morala preprosto upoštevati in ni poslala svojega specialnega emisarja.

S tem mučnih zapletov še ni bilo konec. Slovenija je 27. oktobra 1994 poslala v Rim desetčlansko delegacijo, ki jo je vodil minister za zunanje zadeve. Funkcija te specialne misije je bila dvojna: prvič, da v pogajanjih uskladi besedilo skupne deklaracije, ki naj bi jo podpisala predsednika vlad obeh držav. Drugič, da dobi zagotovila Italije, da le-ta ne bo ponovno nasprotovala; da se Sloveniji podeli

mandat za začetek pogajanj za sklenitev sporazuma na pridruženo članstvo v Evropski uniji. Italija, nezadovoljna z odnosi s Slovenijo, je sicer sprejela specialno misijo Slovenije, vendar pa je še isti dan (27. 10. 1994) preko svoje ambasade v Ljubljani z verbalno noto, ki ji je bila priložena premoria, protestirala v zunanjem ministrstvu Slovenije. V povsem študijske namene zato navajamo vsebino te promemorije:

Promemorija

1) Na podlagi navodil italijanskega ministra za zunanje zadeve Veleposlaništvo Italije v Ljubljani protestira zaradi dejstva, da se je srečanje v Rimu, ki je bilo prvotno zasnovano kot srečanje »na štiri oči« med ministroma za zunanje zadeve obeh držav in naj bi bilo zaupno, popolnoma spreobrnilo; to pa zato, ker so se na srečanje brez predhodnega dogovora odpravili še drugi člani slovenske vlade in preštevilna skupina funkcionarjev. To je bilo sporočeno le nekaj več kot 12 ur pred srečanjem.

2) Veleposlaništvo Italije poleg tega protestira, ker se slovenska delegacija odpravlja na srečanje z nepričakovanimi predlogi; ti predlogi povsem postavljajo na glavo besedilo dokumenta, za katerega sta se obe strani dogovorili v Ogleju 10. oktobra 1994. Slovenska stran je namreč preko veleposlanika Slovenije v Rimu, M. K., in preko veleposlanika Italije v Ljubljani, L. S., sporočila, da je nezadovoljivo opredeljen le četrti odstavek predloga skupne deklaracije, delno pa morda sedmi.

3) Veleposlaništvo Italije protestira tudi zato, ker so bile slovenske pripombe poslane šele zadnji trenutek, in sicer ob 19.15 dne 26. oktobra (po faksu), čeravno je veleposlanik Solari urgiral pri samem predsedniku vlade Slovenije že od 14.30 dne 25. oktobra. Italijanska stran zato ni imela dovolj časa, da bi omenjene pripombe pazljivo proučila.

4) Zato veleposlaništvo sporoča, da je minister za zunanje zadeve Italije na podlagi prvotnega dogovora pripravljen v Rimu izmenjati mnenja zgolj z ministrom za zunanje zadeve Slovenije.

Kot rečeno, gornje primere navajamo predvsem v akademske, torej študijske namene, saj je precejšnja redkost, da ena država (Italija) v tako kratkem času zavrne ali ostro protestira pri državi (Sloveniji), ki pošilja specialne misije. Dejanjsko gre za lekcijo državi, ki je sicer ratificirala konvencijo o specialnih misijah, vendar pa se je ne drži. Naj še enkrat ponovimo, da se podobno nespoštovanje pravil v razmerah dobrih odnosov blagohotno tolerira, v slabih pa kaznuje.

X. DINAMIKA

Tako kot vse druge diplomatske ustanove imajo tudi specialne misije svojo dinamiko v smislu sposobnosti spreminjanja in prilagajanja nalogam, ki jih morajo opraviti. Mislimo na to, da se lahko v začetku dogovorjena naloga specialne misije, ki jo država A pošlje v državo B, glede na potrebe prilagodi (spremeni) tako v strukturnem smislu kot po svojem dometu (pomenu). Specialna misija države A lahko postane »la mission itinerante«, to je misija, ki ni omejena samo na (eno)državo B, temveč se njene funkcije brez časovne omejitve nadaljujejo tudi v državah C, D, E, ki na primer pripadajo isti geopolitični skupini (na primer Evropska skupnost je pri razpadanju Jugoslavije ter eskalacije vojne med

Srbi, Hrvati in Muslimani pošiljala svojo posebno diplomatsko institucijo t. i. »trojko«, ki je v svojstvu specialne misije obiskovala vse strani v spopadu.

Prav tako specialna misija države A pri državi B ne deluje samo dvostransko med državama A in B, temveč lahko tudi med B in C: v tem primeru gre za specialno misijo, ki deluje kot posrednik, ki državama B in C ponudi predvsem t. i. »dobre usluge« (fr. *bons offices*; angl. *good offices*; nem. *gute Dienste*). Tovrstne specialne misije so prisotne v vseh obdobjih razvoja mednarodnih odnosov med »subjekti«, ki so in ki pripadajo zelo različnim civilizacijskim, političnim in ideološkim okoljem. Naloga take specialne misije – ki jo lahko sestavljajo predstavniki ene ali več držav ali mednarodnih organizacij – je, da z nasveti in prepričevanjem ene ali druge države ali vseh strani v sporu ustvari razmere, da se nastali spor začne reševati s pogajanjem, da se pogajanja, ki so se že začela, pospešijo ali da se morebiti prekinjena pogajanja obnovijo. Ustanova »dobrih uslug« je tipično diplomatsko posredovanje in metoda mirnega reševanja sporov. V praksi specialno misijo »dobrih uslug« praviloma opravlja država, ki je v sporu »nezainteresirana«, ki ji torej niti ena od strank v sporu ne bi mogla očitati pristranskosti. »Nezainteresirana« država mora misijo »dobrih uslug« izpeljati zelo diskretno in na pobudo ene ali vseh strani v sporu.

Specialno misijo »dobrih uslug« je treba razlikovati od t. i. »mediacije« – to je posredovanja ene države, da se začno, pospešijo ali nadaljujejo pogajanja – vendar (in v tem je posebnost »mediacije«) država, ki »mediira«, ni prisotna v pogajanjih, kot je to pri »dobrih uslugah«. V praksi se pogosto dogaja, da specialne misije bodisi ponudijo »dobre usluge«, bodisi da posredujejo ali pa se kombinira en in drug inštitut, z namenom da se spor reši. V t. i. Balladurjevem planu, imenovanem tudi Pakt stabilnosti (1994, ime po ministrskem predsedniku Francije), nekakšnem sistemu okroglih miz med državami Srednje in Vzhodne Evrope ter baltičskimi državami in Rusijo, naj bi prav države članice Evropske unije ponudile »dobre usluge« vsem omenjenim državam, ki imajo nerešena dvostranska vprašanja (manjšine, meje, človekove pravice itd.)

Prav tako več držav (npr. A, B, C, D, ...) pošlje v državo E specialno misijo, ki v tem primeru deluje kot »skupni organ«, ki ga sestavljajo predstavniki države A, B, C, D... (npr. že omenjena trojka). In končno lahko na ozemlju države B v določenem časovnem obdobju hkrati deluje več specialnih misij, ki so jih države poslale neodvisno ena od druge (mislimo predvsem na številne »ceremonialne« specialne misije, ki se srečajo v glavnem mestu države B zato, da bi prisostvovala protokolarnim manifestacijam, ki jih omenjamo zgoraj).

a) Vedno sveži primeri

V dokaz dinamičnosti in fleksibilnosti specialnih misij naj navedemo tale primer. Predsednik ZDA Clinton je v začetku septembra 1994 zagrozil z vojaško intervencijo, če vojaški režim generala Raula Cedrasa, ki je 1991 z udarom zrušil legitimno vlado na Haitiju, prostovoljno ne zapusti Haitija in s tem omogoči vrnitev zakonitega režima.

Ker je tudi ZDA potrebna mednarodna legitimacija za poseg, je zato Varnostni svet ZN pred tem sprejel resolucijo, v kateri se zahteva, da vojaški režim prepusti mesto demokratično izbranemu ter da 24 držav sestavi koalicijo proti vojaškemu režimu na Haitiju. VS OZN, ki bo v prihodnosti imel svoj smisel le, če se bo spremenil iz »sramežljivega« v pravi direktorij svetovnih sil – je s to resoluci-

jo dal mandat ZDA, da ponovno vzpostavi zakonitost, to je, da ponovno postavi na oblast demokratično izvoljenega predsednika Aristida. Varnostni svet torej legitimira morebitno vojaško intervencijo države, ki je hegemon v tej hemisferi in ki je v preteklosti Haitija igrala prej negativno kot pa pozitivno vlogo, saj so ZDA vedno podpirale režime na oblasti, niso se pa zanimale, ali so demokratični ali avtoritarni.

ZDA so sredi septembra pred obalo glavnega mesta Port-au-Princea pripeljale desantne enote. Glavnino intervencijskih sil so sestavljali ameriški marinci, poleg tega pa so simbolično sodelovali še vojaki drugih 24 držav v t.i. »antihaitski koaliciji«. Hkrati je 17. 9. 1994 Clinton ponudil »časten, vendar neizogiben odstop in odhod generalu Cedrasu in njegovi hunti«. V ta namen je Clinton poslal specialno misijo z ugledno sestavo: nekdanji predsednik ZDA Jimmy Carter, nekdanji predsednik vrhovnega štaba Colin Powel in predsednik komisije za obrambo v senatu Sam Nunn. Naloga te specialne misije je bila prepričati Cedrasa skupaj še z dvema članoma hunte, da zapustijo Haiti in tako preprečijo poseg.

Tukaj želimo opozoriti na dve: prvič, na vsestransko koristnost sredstva, kot so specialne misije, in drugič, na situacijo, ki jo pravzaprav ne predvideva nobeno določilo diplomatskega prava, vendar pa politični trenutek zahteva diplomatsko akcijo.

Zato ni nič manj pomembno dejstvo, da ena država (ZDA) grozi drugi (Haiti) z vojaškim posegom, kar je prvovrsten razlog za prekinitev diplomatskih odnosov. Haiti bi torej lahko prekinil diplomatske odnose – ne samo z ZDA, temveč tudi z drugimi 24 državami, ki sestavljajo, čeprav simbolično, intervencijske sile. Do prekinitve ni prišlo, ker so bile vse vpletene strani preprosto zainteresirane, da se ohrani diplomatska pot komuniciranja. (Na primer Argentina je zato, da bi »olajšala« odločitev vojaškega režima, ponudila Cedrasu in vladi politični azil, s tem da se lahko »junta« najprej zateče v prostore ambasade, od koder bi z argentinскими letali odšla s Haitija.)

Prav tako so ZDA »kot zadnji poskus in dokaz, da se želijo izogniti vojni, vendar pa tudi, da mislijo vztrajati pri ultimatu«, poslale misijo z največjo politično težo.

Glede na obnašanje ZDA do Haitija – srednjeameriške države, ki tradicionalno spada v ameriško interesno sfero, je treba spomniti na naslednje. ZDA imajo od Monroejeve doktrine (1823) Srednjo in Latinsko Ameriko za svojo interesno – torej geografsko območje, kjer imajo ZDA v odnosu na druge sile (v začetku so bile mišljene evropske) položaj hegemonov. V tej funkciji so ZDA posegle vedno, kadar so menile, da je ogrožen njen položaj hegemonov. Do 70. let tega stoletja so ZDA v državah Srednje in Latinske Amerike podprle vse režime, ki so ta primat ZDA priznavali ne glede na to, ali so bili vojaški ali demokratični – tako so podprle tudi čisto fevdalna in napol kriminalna režima »Papa Doc« in sina »Baby Doc« Duvaliera na Haitiju. Šele ko v 70. letih ZDA spremenijo svojo strategijo in v demokratičnih režimih vidijo svoje dologoročne zaveznike, se tudi z ameriško pomočjo zamenjajo vojaški z demokratičnimi režimi v »interesni sferi« ZDA. Konec 80-ih let praktično ni na oblasti več vojaških režimov, temveč demokratično izbrani. Nezadržen pohod liberalne demokracije praktično prej zajame Srednjo in Latinsko Ameriko kot Evropo. Seveda pa tudi danes (1994) ni nemogoče, da se proces ponovno obrne nazaj v vojaške režime, še posebej če upoštevamo vojaško tradicijo vojaških obratov v tem delu sveta.

Če se vrnemo na primer odstranitve vojaškega režima na Haitiju, lahko rečemo, da so ZDA ravnale v skladu z najboljšo tradicijo držav, ki se zavedajo svoje moči in ki imajo položaj hegemonov, vendar pa so sposobne t.i. »samoomejeva-

nja«, katerega bistvo je, da se uporabijo samo toliko sile in tiste oblike sile, ki so potrebne, da se cilj doseže; torej, da se ne uporabi več sile, kot je to potrebno.

Takega »samooomejevanja v uporabi sile« sta bili v zgodovini mednarodnih odnosov sposobni še dve velesili: rimski imperij in britanski imperij. Tako kot ti dve sili so tudi ZDA na Haiti pred vojniki poslala diplomate – specialno misijo, ki naj prepriča nasprotnika, naj se ukloni in sprejme pogoje (diktat); prepriča, da bi bilo upiranje temu nesmiselno, saj je ameriška moč neizmerna; sicer je noče uporabiti, vendar ne bo oklevala, če bo v to zaradi neposlušnosti prisiljena. Tudi Rim in Anglija sta pred svojimi vojskami pošiljali diplomate, ki to v bistvu niso bili, saj je bila njihova naloga napovedati uporabo sile, če njihove zahteve ne bodo uslišane.

Seveda se tudi v primeru Haitija in popolnoma avtoritarnega režima, ki je – kot predhodni – kazal vedno posebne znake okrutnosti, postavlja eno bistvenih vprašanj mednarodnega prava in mednarodnih odnosov sploh: to je vprašanje t.i. človekoljubne intervencije. Kadar gre za tovrstne režime, se zdi, da je politična dolžnost »demokratskega sveta« – ki je trenutno tudi največja svetovna sila – da se med spoštovanjem načel »suverenosti, ozemeljske celovitosti in nevmešavanja« in vojaškim posegom odloči za slednjega. Če ima »Zahod« – kot nekakšen direktorij najmočnejših in spodbujevalec demokracije, človekovih pravic in tržnega gospodarstva – kakšne posebne odgovornosti pri ustvarjanju nove svetovne ureditve, potem je »humanitarna intervencija« koristen instrument – mislimo na uporabo vojaške sile v imenu zmanjševanja trpljenja. Kadar je v interesu Zahoda (npr. intervencija proti Iraku, ki je z okupacijo Kuvajta ogrozil redno preskrbo Zahoda z nafto) ali kadar je tveganje majhno (ob šibkem režimu na Haitiju), bo Zahod na čelu z edino preostalo supersilo vedno pripravljen sprožiti »kratko, čisto in tehnološko intervencijo« (kot je bilo v Panami, Grenadi ali Haitiju), kjer gre za bližnje države, jasne interese in omejeno ter lahko nalogo, ki jo podpirajo tudi številne druge demokratične države. Seveda se ta optika popolnoma spremeni, kadar gre za »daljne države, nejasne interese, številne nevarnosti«, kot je to pri Bosni, Somaliji, Alžiriji itd. Tukaj se t.i. »humanitarna intervencija« omeji na pomoč v hrani, zdravilih in dolgotrajno diplomacijo, medtem ko se bijejo vojne proti vsem pravilom mednarodnega prava.

Glede problema humanitarne intervencije – pri čemer ne moremo nikakor trditi, da so se ZDA odločile za poseg zaradi človekoljubnosti in ne, kot je bilo vedno do zdaj, zato ker so hotele ohraniti položaj nespornega hegemon – je treba opozoriti na določeno evolucijo mednarodnega prava, ki pa še zdaleč ni enosmerna pot. Mislimo na prepričanje, ki se postopno utrjuje tudi v strokovnem mnenju, da ima zaščita individualnih in kolektivnih človekovih svoboščin večjo težo kot pa načela suverenosti, ozemeljske celovitosti in nevmešavanja.

Opozarjamo samo na določen trend v mednarodnem pravu, ki v vseh smislih zadeva verjetno najboljčutljivejši in nikoli dokončno dorečeno vprašanje suverenosti. Če bo ta trend prevladal v praksi, bi to v temelju zamajalo sedanji koncept nacionalne države, na katerem – vsaj formalno – stojijo mednarodna ureditev in odnosi med državami.

Specialna misija ZDA na Haitiju se je končala uspešno. General R. Cedras, šef policije J. M. Francois in šef obveščevalne službe P. Bramby so po dveh dneh pogajanj pristali, da zapustijo Haiti in tako preprečijo vojaški poseg. Prihod trojke ameriških pogajalcev (Carter, Powel, Nunn) je omogočila prikrita diplomatska akcija nekdanjega premiera Jamajke Edwarda Segea in prav tako nekdanjega predsednika Haitija Baby Doc Duvaliera, ki sta mediirala med ZDA in vojaško hunto.

XI. SPECIALNA MISIJA IN STALNA DIPLOMATSKA MISIJA

Med obema diplomatskima institucijama (organoma) so mnoge podobnosti in hkrati razlike, ki so izrazitejše kot med drugimi diplomatskimi institucijami.

Z vidika pravnega položaja in narave sta specialna misija in diplomatska misija organa mednarodnih odnosov, torej organa, ki sta ustanovljena in delujeta pri tuji državi; oba organa prav tako uživata poseben položaj (status) glede na državo, v kateri delujeta, in v posebnih primerih tudi glede na tretje države (na primer tiste, čez ozemlja katerih potujejo člani obeh organov).

Glede na vsebino – to je naloge, ki jih organa opravljata: so funkcije obeh organov diplomatske narave; organa predstavljata državo pošiljateljico pri državi sprejemnici (ob t.i. ceremonialnih misijah); organa sta pooblaščenata, da se pogajata – ambasada ima splošno pooblastilo, specialna misija pa posebno; da sklepata sporazume (ob t.i. »pogajalskih misijah«), organa spremljata (opazujeta) in o tem poročata svojima državama (t.i. študijske misije).

Medtem ko je diplomatska misija pristojna za opravljanje praktično vseh funkcij in v vseh situacijah in okoliščinah, ki nastajajo v odnosih med državama, je specialna misija pooblaščenata, da se pogaja o določenih vprašanjih ali da izpolni določeno nalogo v za to dogovorjenem času.

Prvi pogoj za ustanovitev in delovanje stalnih diplomatskih misij so normalni odnosi, torej odnosi miru med državama, ki si izmenjujeta diplomatski misiji. Ob izbruhu vojne diplomatska misija ipso facto preneha delovati, saj se prekinejo tudi diplomatski odnosi. V nasprotju s tem – in kar je pomemben dokaz uporabnosti in gibkosti – specialna misija lahko deluje, čeprav odnosi med državo pošiljateljico in državo sprejemnico specialne misije niso več normalni ali celo, če pride do vojne. Specialna misija je namreč ves čas v zgodovini imela specialno vlogo vzpostavljanja in vzdrževanja diplomatskega dialoga v najbolj občutljivih trenutkih odnosov med državami. V praksi najdemo številne primere: pošiljanje specialnih odposlancev ene od strani v neki vojaški koaliciji z nalogo proučiti možnost sklenitve separatnega miru; srečanje delegacij pooblaščenцев dveh držav v vojni z namenom sklenitve sporazuma o prekinutvi sovražnosti ali premirju, srečanje dveh delegacij teh držav z namenom izdelave mirovnega sporazuma. Praktično v vseh, posebno dolgotrajnih vojnah, države uporabljajo specialne misije. Implicitno je konvencija (1969) sankcionirala delovanje specialnih misij v vseh okoliščinah z besedami, »da za pošiljanje in sprejemanje specialnih misij ni treba, da bi obstajali diplomatski ali konzularni odnosi« (7. čl.).

Z vidika pravnega položaja in mednarodnega okvira, v katerem delujeta, tako specialna misija kot diplomatska misija izhajata iz t.i. dvojnosti subjektov: na eni strani države, katere organa sta (države pošiljateljice), in na drugi strani države, pri kateri delujeta (države sprejemnice).

Med šefom in posameznimi člani diplomatske misije se – med državo pošiljateljico in državo sprejemnico – vzpostavi mednarodnopravni odnos, ki ga imenujemo »odnos diplomatske misije«. Podobno se med šefom in posameznimi člani specialne misije – med državo pošiljateljico in državo sprejemnico – vzpostavi mednarodnopravni odnos, ki ga lahko imenujemo »odnos specialne misije«. Tako diplomatska kot specialna misija praviloma delujeta v bilateralnem okviru, vendar pa lahko, če je treba, delujeta v mnogo širšem (multilateralnem okviru, za katerega pa veljajo drugačna pravila mednarodnega prava).

1. Koeksistenca med specialno in diplomatsko misijo

Glede tega razmerja je treba opozoriti na tele posebnosti:

Omenili smo, da konvencija v 7. čl. izrecno pravi, da za pošiljanje in sprejemanje specialnih misij ni treba, da bi obstajali diplomatski ali konzularni odnosi. Če država A pošlje specialno misijo v državo B, v kateri je že akreditirana diplomatska misija prve, se med njima vzpostavi odnos »recipročne različnosti« (reciprocal distinction). Naloge, ki jo mora opraviti specialna misija, ne določi stalna diplomatska misija, temveč vlada države pošiljateljice, zato je tudi njej dolžna neposredno poročati in odgovarjati. Tudi postopek akreditacije specialne misije pri državi sprejemnici se bistveno razlikuje od akreditacije, ki je potrebna za stalno misijo, šefa in njene člane. Kot smo omenili že večkrat, se tudi funkcija specialne misije, ki ima specialno nalogo, razlikuje od funkcije stalne diplomatske misije, ki ima splošna pooblastila.

Kljub omenjenim razlikam, ki so sankcionirane v mednarodnem pravu, pa konkretne okoliščine zahtevajo, da se med stalno in specialno misijo vzpostavijo najtesnejši odnosi predvsem zaradi politične oportuniteti, ekonomičnosti in funkcionalnosti. Usklajeno delovanje obeh misij se postavlja kot logična izpeljava načela o enotnosti zunanje politike države ne glede na to, da sta konkretni nalogi ene in druge sicer različni, ne pa tudi medsebojno nasprotujoči ali celo izključujoči.

Glede odnosov med specialno in stalno misijo ob upoštevanju dejavnika prenehanja funkcij je treba opozoriti na tole.

Specialna misija je po definiciji (1. čl.) časovno omejena, delovanje diplomatske misije pa je neomejeno. Kot da bi se na ta način hotelo poudariti, da je sama prisotnost stalne misije največje jamstvo in kazalnik večno dobrih odnosih med državo pošiljateljico in državo sprejemnico. Iz tega izhaja, da se mora specialna misija v določenem trenutku končati ter da mora prav tako stalna misija »naturaliter« obstajati in delovati tudi potem, ko specialna preneha. Številni postopki v zvezi s prenehanjem funkcij specialne misije se praviloma opravijo po stalni misiji. Tipičen primer je npr. sporočilo (notifikacija) ministrstva za zunanje zadeve države sprejemnice o odhodu – zaradi opravljene naloge, po poteku roka, sporočilo o umiku in drugih razlogih – specialne misije v celoti ali samo nekaterih njenih članov.

Seveda ni nemogoč tudi primer, da specialna misija »preživi« stalno diplomatsko misijo, ki je prenehala delovati zaradi prekinitve diplomatskih odnosov. V tem smislu je povsem mogoče, da specialne misije – zaradi njene specifičnosti – sploh ne »prizadene« neka kriza v odnosih med državama, zaradi katere ugasne stalna diplomatska misija.

2. Konflikti med specialno misijo in diplomatsko misijo

Odnosi med misijama bi morali biti – kot smo rekli – predvsem odnosi harmoničnega sodelovanja in medsebojnega zaupanja, kar je v skladu z najvišjimi interesi države, ki mora proti državi sprejemnici delovati enotno ne glede na to, preko katerega organa (ustanove) se ti odnosi uresničujejo.

Seveda v vsakodnevnem življenju ni mogoče izključiti morebitnega trenja, neusklajenosti ali celo nasprotnosti delovanja posameznih diplomatskih organov države pošiljateljice. Pri specialnih diplomatskih misijah ali je treba opozoriti na tele okoliščine, v katerih se možnosti za konfliktnost povečajo:

– specialna misija v državi sprejemnici razširi svoje funkcije na tisto področje (na tiste vsebine), ki ga diplomatska misija razume kot področje v svoji pristojnosti, še posebej če od svoje države ni dobila drugačnih inštrukcij;

– specialna misija lahko zavzame stališča, drugačna od diplomatske misije kot organa s splošnimi pooblastili v bilateralnih odnosih med državo pošiljateljico in državo sprejemnico. Šteje se, da stališča specialne misije lahko »derogirajo« stališča diplomatske misije le v domeni specialnih nalog, za katere je tudi poslana;

– specialna misija je lahko povabljen in deluje v državi sprejemnici, ne da bi o tem diplomatska misija kar koli vedela ali ne da bi med seboj sodelovali. V takem primeru je seveda mogoče, da se izjave ene lahko bistveno razlikujejo od druge, čeprav gre za iste zadeve. Posledice takega stanja so praviloma neugodne za vse: za državo pošiljateljico, ker nasprotujoče si izjave njenih dveh diplomatskih organov lahko v državi sprejemnici povzročijo zadrego, ki bi lahko negativno vplivala na odnose; za državo sprejemnico, ki je seveda zainteresirana, da si v najkrajšem času pride na jasno o tem, izjava katerega od obeh organov je »uradno stališče« države pošiljateljice in katera izjava jo mednarodnopravno obvezuje. Ob tovrstnih zapletih, ki niso redkost, je predvsem dolžnost šefa specialne misije, da razjasni stališče. Če tako pojasnilo ostane brez zelenih učinkov – to je, kadar država sprejemnica pojasnilo sprejme kot neustrezno – je ministrstvo za zunanje zadeve kot osrednji organ mednarodnih odnosov države pošiljateljice dolžno, da bodisi z inštrukcijo specialni misiji ali pa samo v posebni izjavi pove, katero je uradno stališče. Kot skrajni ukrep lahko ministrstvo ob upoštevanju teže primera odpokliče šefa specialne misije, celotno specialno misijo ali pa – kar je redko – šefa diplomatske misije.

Dembinski glede odnosa med specialno misijo in diplomatsko misijo poudarja rastoči pomen specialne misije v diplomatskem prometu. Konvencija 1969 je samo še dodaten formalnopravni dokaz, da so specialne misije ne glede na svojo sestavo in funkcijo posebna kategorija diplomatskih organov.

Temu konceptu sledi seveda mednarodno pravo. Konvenciji 1969 in 1975 namreč vsem specialnim misijam in njenim članom – ne glede ali gre za karierne diplomate, državne uslužbenke ali politike – priznava diplomatski status. Na ta način se glede statusa izničuje tradicionalno razlikovanje med diplomatskimi agenti in drugimi predstavniki neke države. Ta sprememba, ki so jo mnogi seveda težko sprejeli, je posledica spoznanja, da so mednarodni odnosi tako raznovrstni, da ne morejo biti samo in v izključni domeni diplomatov. Vsak, ki je član specialne misije, ves čas svojega delovanja uživa diplomatski status.¹⁷

XII. SPECIALNA MISIJA V MULTILATERALNI DIPLOMACIJI

Kot najbolj dinamičen diplomatski instrument imajo specialne misije izredno pomembno vlogo v večstranski, torej t.i. multilateralni diplomaciji. Dejansko diplomacija deluje po specialnih misijah, ki imajo točno opredeljeno funkcijo, časovni okvir in katerih obstoj ima pravno podlago. Multilateralni se torej razlikujejo od bilateralnih, ki so instrumenti dvostranskih odnosov med državo pošiljateljico in državo sprejemnico.

Treba je poudariti, da je pri specialnih misijah v multilateralni diplomaciji t.i. dinamika specialnih misij dosegla svojo najvišjo stopnjo. (Z dinamiko mislimo na gibkost, spremenljivost in prilagodljivost tega instrumenta najrazličnejšim kon-

¹⁷ Dembinski, L., nav. delo, str. 61.

kretnim potrebam.) Zato lahko rečemo, da se je element bilateralnosti v teh misijah popolnoma izgubil ter da so izključno namenjene dvostranskim odnosom med subjekti.¹⁸

Specialne misije multilateralne diplomacije lahko v grobem razdelimo na dve osnovni kategoriji: prvič, specialne misije t.i. kongresne diplomacije – mislimo na specialne misije, ki jih države pošiljajo ne mednarodne konference; drugič, specialne misije, ki jih države pošiljajo v mednarodne organizacije v države članice ali države nečlanice ter na mednarodne konference.

1. Kongresna ali konferenčna diplomacija

Pojem specialne misije kongresne diplomacije označuje torej tiste organe, s katerimi države sodelujejo na mednarodnih konferencah. Člani specialnih misij med drugim prav tako delujejo v raznih organih teh konferenc (skupščinskih in kolegialnih).

Funkcija specialne misije kongresne diplomacije je opravljanje specifične naloge – to je sodelovanje na konferenci. Njeno trajanje je omejeno na čas, kolikor traja konferenca. Prav tako imajo predstavniško naravo – so torej instrument, s katerim države pošiljateljice delujejo kot mednarodni subjekti v tistem političnem pravnem okviru, ki ga ustvari neka mednarodna konferenca.

S čisto tehnično diplomatskega vidika se specialna misija kongresne diplomacije razlikuje od specialnih misij v občem smislu: praviloma niso akreditirane pri državi, na ozemlju katere poteka mednarodna konferenca. Državi, ki je pobudnica in organizatorica, je sicer treba notificirati člane in prihod misije, ni pa treba – vsaj načelno – pridobiti soglasja teritorialne države za člane, ki sestavljajo misijo. Med teritorialno državo (državo gostiteljico konference) in državo pošiljateljico se torej ne ustvari t.i. »odnos specialne misije«, kot je pri specialni misiji, poslani v državo sprejemnico. Specialne misije kongresne diplomacije so torej akreditirane pri konferenci sami. Konference namreč delujejo kot organizirano srečanje specialnih misij, ki jih pošiljajo razni subjekti.

Funkcije specialne misije so poleg tega, da predstavlja državo pošiljateljico, tudi da dejavno sodeluje pri delu konference v smislu ustvarjanja nekakšne »kolektivne volje sodelujočih«, ki se oblikuje v pogajalskem procesu. Mislimo na tista uradna pogajanja znotraj raznih teles konference in prav tako na neuradna po hodnikih in sprejemih med delegacijami in med skupinami delegacij, ki želijo zblížati nasprotna stališča. Funkcija misije je prav tako »opazovati in poročati« svoji vladi o delu konference; prav tako je funkcija misije izvoliti in sodelovati pri delu njenih organov: plenarnega zasedanja, kjer sodelujejo člani konference; individualnih organih konference (predsednik, podpredsedniki, poročevalci itd.) in kolegialnih organih (komisije, podkomisije, redakcijski komiteji, ad hoc komiteji itd.)

Na konferencah specialne misije dejavno sodelujejo tudi s specialnimi misijami drugih držav, ki pripadajo isti ideološki, politični, gospodarski ali vojaški skupini in katerih zunanje politike so med seboj »združljive« – tiste, ki temeljijo na istih idealih in si prizadevajo za iste politične cilje. V tem smislu se specialne misije združijo v na primer t.i. »zahodno skupino« – to je skupino politično sorodnih držav, v t.i. geopolitično skupino (države Latinske Amerike, države afro-azijske

¹⁸ Maresca, A., nav. delo, str. 647.

skupine, države Zahodne Evrope itd.); skupino, ki je organizirana kot politična in gospodarske zveza (tipične so Evropska unija, Zahodnoevropska unija, OECD, EFTA, NAFTA itd.)

2. Specialne misije pri mednarodnih organizacijah

Specialne misije pri mednarodnih organizacijah so organi, po katerih države članice sodelujejo pri vseh dejavnostih te organizacije, kot so: plenarna zasedanja, sveti, komiteji, podkomiteji, delovne skupine itd. Torej v telesih, ki izražajo skupne značilnosti organizacij in ki jih ustanovljajo same države članice v skladu z njihovimi statuti.

Mutatis mutandis imajo specialne misije pri mednarodnih organizacijah iste značilnosti kot misije t.i. kongresne diplomacije: opraviti morajo specifično nalogo, to je sodelovati na zasedanju (srečanju, sestanku) mednarodne organizacije; so časovno omejene, saj delujejo, kolikor traja tako zasedanje; imajo predstavniško naravo.

Med specialno misijo konferenčne diplomacije in specialnimi misijami pri mednarodnih organizacijah pa so nekatere razlike, ki izvirajo iz posebne narave mednarodne institucije, pri kateri opravljajo svoje funkcije. Mislimo na razlike med mednarodno konferenco in mednarodno organizacijo.

Specialne misije, ki jih države pošiljajo, da opravijo določeno nalogo pri neki mednarodni organizaciji, se razlikujejo od stalnih misij (permanent mission, permanent representative) držav članic pri isti organizaciji. Stalne misije predstavljajo državo članico pri mednarodni organizaciji v najširšem smislu, to je v vseh okoliščinah in glede vseh zadev. Stalne misije prav tako spremljajo in poročajo svoji vladi o vseh pomembnih političnih ali pravnih vidikih dela mednarodne organizacije. Stalne misije prav tako sodelujejo pri vseh sporazumih, ki se oblikujejo in sklepajo v okviru organizacije, ter prav tako opravijo vsa potrebna dejanja (najavijo in uskladijo) v zvezi s prihodom specialnih misij pri organih same organizacije.

Specialna misija, ki je poslana v neko mednarodno organizacijo, se torej od stalne misije razlikuje: prvič, po tem ker je njena naloga povsem posebne narave, medtem ko ima stalna misija splošno pooblastilo za opravljanje vseh nalog, ki izvirajo iz njenega statusa pri mednarodni organizaciji; in drugič, trajanje specialne misije je časovno omejeno, stalna misija pa je trajen, torej stalen organ.

3. Specialne misije mednarodnih organizacij

Specialne misije mednarodnih organizacij so organi, ki jih ustanovljajo in pošiljajo mednarodne organizacije tako v države članice kot tudi države nečlanice zato, da bi izpolnile določeno nalogo.

a) Značilnosti

Tako opredeljene imajo te misije vse značilnosti specialnih misij:

– so organi subjekta mednarodnih odnosov, in to v tisti meri, v kateri so mednarodne organizacije dosegle t.i. »zunanjost osebnost« (external personality) in »titulus« subjekta mednarodnega prava;

– pošiljajo se k drugim subjektom mednarodnega prava – državam članicam in nečlanicam; med subjektoma se v tem primeru vzpostavlja poseben mednarodno-pravni odnos, ki ga imenujemo »odnos specialne misije«;

– so začasne, njihovo trajanje je torej omejeno na čas, ki je potreben, da se opravi določena naloga, in ki se ne more podaljšati zunaj dogovorjenega okvira.

b) Vrste

Tudi misije mednarodnih organizacij delujejo v vseh tistih svojstvih in oblikah, ki so tipične za specialne misije in ki smo jih že omenjali:

– ceremonialne misije, s katerimi želi mednarodna organizacija *quo talis* slovesno izraziti svojo solidarnost neki državi članici ob nekem veselem, žalostnem ali sicer pomembnem dogodku;

– uradne misije, s katerimi želi mednarodna organizacija vzpostaviti neposredne stike z osrednjimi organi za mednarodne odnose države članice in tako pospeševati medsebojno razumevanje in sodelovanje;

– misije, ki naj se pogajajo o konkretnih vprašanjih, ki zadevajo odnose med mednarodno organizacijo pošiljateljico in državo sprejemnico (npr. pogajanja za sklenitev sporazuma o sedežu);

– misije za tehnično pomoč, s katerimi se želi državi sprejemnici dati na razpolago določeno število strokovnjakov, jo spoznati z določenimi tehnologijami (mislimo na številne specialne misije t. i. specializiranih agencij Združenih narodov – FAO, UNIDO, UNESCO itd.);

– potujoče misije, ki obiščejo več držav v nekem geopolitičnem prostoru, z namenom da se pogajajo o različnih vidikih istega problema ali vsebinsko podobnih problemih (mislimo na številne specialne misije, ki jih npr. opravlja generalni sekretar Združenih narodov ali njegov posebni pooblaščenec npr. na raznih kriznih območjih, kot so Bližnji vzhod, Afganistan, Rog Afrike, Ruanda, nekdanja Jugoslavija), kjer se želijo spoznati, vplivati ali sporazumeti o nekaterih bistvenih vprašanjih, ki zadevajo npr. prekinitev sovražnosti, začetek pogajanj, ki naj pripelejo k mirovnemu sporazumu, namestitvi modrih čelad, vprašanju beguncev, pošiljanju mednarodne pomoči itd.;

– misije, katerih namen je opazovanje ali raziskovanje določenega stanja ali dogodka. Na podlagi poročanja teh misij se organizacija pošiljateljica odloči, kako ravnati v posameznih primerih: mislimo npr. na specialno misijo v imenu T. Mazowieckega v nekdanjo Jugoslavijo z nalogo, da poroča o stanju človekovih pravic; mislimo na specialne misije KVSE na Kosovo, v Metohijo in Makedonijo z nalogo poročati o stanju ter predlagati rešitve; mislimo na specialne misije Sveta Evrope v nekdanji Jugoslaviji z nalogo opazovanja in poročanja o volitvah v posameznih novih državah itd.; mislimo na specialne misije Evropske unije v nekatere države (Romunija, Madžarska, baltičke države itd.) z nalogo ugotoviti, kako se uresničujejo mednarodne norme o manjšinah); mislimo na misije Sveta Evrope v nekdanjo Sovjetsko zvezo, ki so želele ugotoviti in poročati o ravnanju oblasti do »disidentov«, ali misijo iste organizacije v Beograd, ko so oblasti preteple in zaprle vodjo opozicije Vuka Draškovića in njegovo ženo.

Obdobje 1990–1995 je obdobje »renesanse« specialnih misij. Ob razpadu Jugoslavije, Sovjetske zveze, preoblikovanju Vzhodne in Srednje Evrope itd. »Zahod« in njegove mednarodne organizacije (Svet Evrope, Zahodnoevropska

unija, NATO, Evropska unija, OECD, KVSE itd.) uporabljajo vse vrste specialnih misij. To je tudi odlična praktična potrditev, da je v kaotičnih razmerah to diplomatsko sredstvo najbolj primerno in prilagodljivo. Diplomacija se je tudi skozi specialne misije pokazala kot sredstvo, ki ni namenjeno samo poglobljanju sodelovanja in razumevanja med narodi, temveč tudi kot sredstvo politike.

c) Proceduralni vidiki

Pri specialnih misijah, ki jih pošiljajo mednarodne vladne organizacije v druge države, je treba opozoriti še na proceduralne vidike:

- tako kot pri specialnih misijah med državami je tudi, kadar je pošiljateljica mednarodna organizacija, neizogibno potrebno soglasje države sprejemnice, ki je tudi članica te mednarodne organizacije. Tako soglasje se praviloma pridobi po stalnem predstavištvu (stalni misiji) države pri mednarodni organizaciji;

- organ države sprejemnice, ki je pristojen za sprejem specialne misije neke mednarodne organizacije, je praviloma ministrstvo za zunanje zadeve – seveda, če je to organ, ki usklajuje in uresničuje zunanjo politiko države. V tem primeru ima vsako ministrstvo za zunanje zadeve tudi v svoji organizacijski strukturi službe (upravo, sektor, urad itd.), ki so ex officio pristojne za vzdrževanje celote odnosov med to državo in mednarodnimi organizacijami;

- kljub primarni pristojnosti ministrstva za zunanje zadeve lahko specialne misije vzpostavljajo – praviloma prav po ministrstvu – potrebne stike z drugimi organi države, ki so pristojni za probleme, zaradi katerih je specialna misija tudi prišla (npr. ministrstvo za pravosodje, industrijo, delo, ekologijo itd.). Ta vrsta stikov – ki so praviloma vnaprej natančno določeni, ni pa to seveda nujno – omogoča, da specialne misije opravljajo tudi tisti del svojih funkcij, ki so bolj tehnične;

- glede na stopnjo in osebni ugled šefa in članov specialne misije mednarodne organizacije in ob upoštevanju uradne narave obiska lahko pride do srečanj z najvišjimi predstavniki države, ki so po ustavnem položaju pristojni za mednarodne odnose: mislimo na šefa države, predsednika vlade in ministra za zunanje zadeve;

- ministrstvo za zunanje zadeve, ki je operativni gostitelj – bo v čast specialni misiji organiziralo tudi vse ceremonialno protokolarno dogajanje: mislimo na postopke pri prihodu in odhodu, sprejeme med bivanjem, ki jih predvideva diplomatski ceremonial;

- ministrstvo je pristojno za vsa opravila, ki zadevajo status (posebni pravni položaj) specialnih misij.

d) V države nečlanice

Mednarodne vladne organizacije lahko specialne misije pošiljajo tudi v države, ki niso članice te organizacije, kadar konkretne okoliščine v mednarodnih odnosih to tudi zahtevajo. Omenimo naj: a) srečanje med vodilnimi organi mednarodne organizacije in osrednjimi organi države nečlanice z namenom medsebojnega spoznavanja in začrtanja poti za kasnejše tesnejše sodelovanje; b) začetek pogajanj, ki naj pripeljejo k sklenitvi sporazuma med subjektoma. Mislimo na specialne misije, ki jih pošilja EU z namenom sklenitve t.i. sporazuma o pridruženem članstvu med Evropsko unijo in državami nečlanicami. Tako kot so take sporazume

sklenile Grčija, Španija in Portugalska, preden so postale članice EU, so jih morale skleniti številne demokratizirane ali nove države v Srednji in Vzhodni Evropi (Poljska, Češka, Slovaška, Madžarska, Bolgarija, Romunija itd.). Podobne sporazume je EU sklenila z državami Afrike in Azije (t.i. loméjske konvencije I, II, III, IV).

Kadar mednarodna organizacija pošilja specialno misijo v neko državo nečlanico, ni dovolj, da se s tem strinjata obe strani. Treba je še nekaj več. Iz celotne politike države nečlanice mora biti namreč jasno razvidno, da ta država zadevno organizacijo tudi priznava ter da si z njo želi vzpostaviti odnose, v katerih so specialne misije tako dejavniki kot organi teh odnosov.

4. Specialne misije, ki se pošiljajo v druge mednarodne organizacije

Mednarodne organizacije lahko specialne misije pošiljajo – razen v države članice in nečlanice – tudi v druge vladne organizacije. Tudi namen teh misij je vzpostavljanje trajnejšega sodelovanja na višji ravni; identificiranje položaja, kjer je mogoča skupna akcija proti tretjim subjektom (npr. ustreznih organov Sveta Evrope in Evropske unije o tem, kako neka tretja država, ki želi postati članica obeh organizacij, spoštuje človekove pravice, načela pravne države, svobodnega trga itd.).

Treba je reči, da je sprejemanje ali izmenjava specialnih misij pogosta in plodna, kadar gre za specialne misije mednarodnih organizacij iz »iste družine« narodov – npr. znotraj t.i. »zahodnega sveta«. V teh primerih mednarodne organizacije želijo opravljati vlogo nekakšnih »usklajevalcev« na tistih področjih, ki presega jo čisto individualni državni interes in za katere so tudi ustanovljene.

Pravna in politična izhodišča, na podlagi katerih si mednarodne organizacije izmenjujejo specialne misije, so različna:

a) nekatere mednarodne organizacije že v svojih ustanovnih (konstitutivnih) aktih izrecno predvidevajo možnost sodelovanja in usklajevanja svojih dejavnosti z drugimi organizacijami. V tem primeru sta medsebojno sprejemanje in odpošiljanje specialnih misij samo uresničevanje statutarne določil. (Najjasnejši primer so specialne misije specializiranih agencij Združenih narodov, ki jih le-te pošiljajo in sprejemajo na temelju izrecnih določitev v svojih ustanovnih aktih – konvencijah);

b) drugačno je tisto izhodišče, po katerem nobena statusna norma mednarodnih organizacij ne predvideva sodelovanja in usklajevanja med temi organizacijami. Vendar pa politični in čisto funkcionalni razlogi zahtevajo, da vodilni organi teh organizacij vzpostavljajo stike z namenom sklepanja posebnih sporazumov, ki bi spodbudili sodelovanje na združljivih in podobnih področjih – to je področjih, ki jih določajo statuti ter drugi akti mednarodne organizacije. V takih primerih, ko specialne misije ena mednarodna organizacija pošilja k drugi, lahko govorimo o »politiki mednarodne organizacije«, katere cilj je povečati učinkovitost in področje dejavnosti. Tipičen primer so npr. obiski generalnega sekretarja Sveta Evrope ali obiski generalnega sekretarja NATA in obratno. Razpad dvopolnega sistema, razpad nekaterih držav in spremljajoče vojne ter potreba po novi opredelitvi predvsem »varnostnih in vojaških« mednarodnih organizacij so posebno aktivirali vse oblike diplomacije specialnih misij, vključno specialnih misij mednarodnih organizacij.

Specialne misije mednarodnih organizacij pri drugih mednarodnih organizacijah so po obliki zelo različne:

– lahko se uresničijo v skladu z diplomatskimi postopki, ki se uporabljajo pri uradnih obiskih vodilnih organov ene pri drugi mednarodni organizaciji;

– lahko se uresničijo v skladu s postopki, ki se uporabljajo pri pošiljanju delegacij mednarodne organizacije na zasedanja delovnih teles druge organizacije. (Pri delu Komiteja ekspertov Sveta Evrope o evropski konzularni konvenciji – Strasbourg, 1960–1965 – so bili kot opazovalci in glede na obravnavano problematiko prisotni predstavniki Evropske gospodarske skupnosti (kasnejših Evropskih skupnosti in sedanje Evropske unije), Mednarodne organizacije dela (ILO) in Visokega komisariata za begunce. Podobno so na mednarodnih srečanjih, ki jih je organiziral Svet Evrope pred velikimi diplomatskimi konferencami, posvečenimi kodifikaciji pomembnih področij mednarodnega prava – tiste o pravu pogodb in pravu specialnih misij – sodelovale tudi delegacije Zahodnoevropske unije (WEU).

Specialne misije mednarodnih organizacij lahko poleg prisostvovanja na zasedanjih raznih teles drugih mednarodnih organizacij prisostvujejo tudi mednarodnim konferencam v tistem svojstvu, kot ga določi taka mednarodna konferenca.

a) V tem smislu so lahko specialne misije mednarodnih organizacij povabljene kot opazovalke (na Dunajski diplomatski konferenci 1961 o diplomatskih odnosih je bila poleg drugih tudi delegacija FAO; na Dunajski diplomatski konferenci 1963 o konzularnih odnosih so sodelovale tudi delegacije Mednarodne organizacije dela in Visokega komisariata za begunce; na Dunajski konferenci 1968/69 o pravu pogodb je prisostvovala kot opazovalka tudi delegacija Sveta Evrope; na diplomatskih konferencah neuvrčenih – bodisi na vrhu ali ministrov – praviloma sodelujejo kot opazovalke delegacije mednarodnih organizacij, kot so Arabska liga, Organizacije afriške enotnosti, specializiranih agencij ali samih Združenih narodov, Organizacije islamske konference, Afriški nacionalni kongres, Organizacije za solidarnost z narodi Afrike in Azije itd.

Podobna je prisotnost delegacij mednarodnih organizacij v svojstvu, kot ga le-te določijo, na mednarodnih konferencah, ki jih organizirajo druge regionalne organizacije, npr. Organizacija ameriških držav (OAS), ASEAN, Organizacija afriške enotnosti, Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi itd.

b) Specialne misije mednarodnih organizacij lahko na diplomatski konferenci sodelujejo ne samo kot opazovalke, temveč tudi kot organi subjektov, ki polnopravno (optimo iure) sodelujejo v mednarodnih pogajanjih. V tem primeru so specialne misije sredstvo subjektov, ki naj bi postali pogodbenica neke mednarodne konvencije ali sporazuma. Kot značilen primer navajamo sodelovanje specialne misije Evropske gospodarske skupnosti na konferenci GATT v Ženevi 1967, znani pod imenom »Kennedy Round«, ali delegacije iste skupnosti na konferenci GATT (1994), znane pod imenom »Urugvajski krog«.

5. Konvencija 1975

Specialne misije – tako kot smo prikazali njihovo strukturo, status, vsebino, tipično obliko in njihovo dinamiko ter izvirni bilateralni in modernejši multilateralni okvir – so seveda stalno spreminjajoča se in krizam izpostavljena diplomatska institucija. Vsakokratne prevladujoče značilnosti mednarodnega sistema se seveda neizogibno izražajo v vseh diplomatskih sredstvih in zato tudi v diplomatskih misijah: mislimo na delikatnost mednarodnih odnosov nasploh; nepredvidljivost obnašanja posameznih dejavnikov, ki lahko vplivajo na evolucijo in na samo ravno-

težje v mednarodnih odnosih; na posebno občutljivost držav za ravnanje drugih držav, še posebej glede ugotavljanja tistih okoliščin, ki so narekovale pošiljanje specialnih misij. Bistvene vidike pravnega položaja specialnih misij mednarodnih organizacij je kodificirala Dunajska konvencija o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja, sprejeta 14. marca 1975 (Uradni list SFRJ – Mednarodne pogodbe, št. 3/77). Omenjeno konvencijo ter njene posebnosti nameravamo predstaviti v posebni razpravi. V tej razpravi, ki je namenjena specialnim misijam, se bomo omejili le na poenostavljeno predstavitev tistih delov konvencije iz 1975, ki zadevajo specialne misije mednarodnih organizacij.

Glede splošnih načel, na katerih temelji konvencija 1975, ter njenega normativnega okvira lahko za naše potrebe poudarimo:

1. Konvencija ureja status tehle diplomatskih organov:
 - a) stalnih misij držav pri mednarodnih organizacijah;
 - b) delegacij držav, ki sodelujejo pri delu organov ali na drugih zasedanjih mednarodne organizacije;
 - c) delegacij in občin konferenc, ki jih sklicujejo mednarodne organizacije;
2. Mednarodne organizacije, pri katerih delujejo omenjeni diplomatski organi – katerih status ureja konvencija –, niso vse mednarodne vladne organizacije, temveč le tiste univerzalnega značaja (international organisation of universal character). Samo na podlagi posebnih sporazumov bodo norme konvencije obvezujoče tudi za mednarodne organizacije, ki niso univerzalnega značaja. Lahko pa se norme te konvencije mutatis mutandis ali per analogiam uporabljajo tudi za druge mednarodne vladne organizacije.

3. Status omenjenih organov držav, ne samo stalnih misij držav pri organizacijah, temveč tudi status delegacij na raznih zasedanjih in mednarodnih konferencah, ki jih te organizacije sklicujejo – je po vsebini enak statusu stalnih diplomatskih misij, kot ga opredeljuje Dunajska konvencija 1961, in statusu specialnih misij, ki je opredeljen v Konvenciji 1969 o specialnih misijah.

4. Konvencija 1975 vzpostavlja mednarodnopravne odnose med temi vrstami subjektov, ki imajo tudi različno pravno naravo: a) na prvem mestu gre za odnose med državo gostiteljico in mednarodno organizacijo; b) drugič gre za odnose med organizacijo in državami pošiljateljicami; c) in tretjič gre za odnose, ki se po mednarodni organizaciji posredno vzpostavljajo med državo gostiteljico in državami pošiljateljicami.

5. Dejstvo, da država gostiteljica in država pošiljateljica nimata diplomatskih odnosov, ne preprečuje, da je na ozemlju države gostiteljice misija (delegacija) države pošiljateljice. Isto velja, kadar se državi med seboj ne priznata.

XIII. SPECIALNE MISIJE PRI MEDNARODNIH ORGANIH ZA ARBITRAŽO IN MEDNARODNEM RAZSODIŠČU

Poleg specialnih misij pri mednarodnih vladnih organizacijah poznamo tudi specialne misije pri mednarodnih organih v ožjem smislu. To so funkcionalni organi; torej mehanizmi, ustanovljeni v skladu z mednarodnim pravom, katerih delovanje ima sicer lahko mednarodnopravne posledice, vendar pa ne moremo reči, da so instrumenti držav (Perassi). Tukaj mislimo predvsem na t. i. komisije za arbitražo in razna mednarodna sodišča. Prav k tem organom države v sporu pošiljajo svoje specialne misije.

XIV. PRENEHANJE FUNKCIJ SPECIALNE MISIJE – OBJEKTIVNI IN SUBJEKTIVNI RAZLOGI

Funkcije specialne misije prenehajo tako zaradi objektivnih kot zaradi subjektivnih razlogov: a) praviloma prenehajo z izpolnitvijo zaupane diplomatske naloge ali po preteku roka, ki je določen za specialno misijo, če ni izrecno podaljšan; b) funkcije prenehajo tudi na podlagi unilateralnega akta države pošiljateljice, to je po sporočilu te države, da je umaknila oziroma odpoklicala specialno misijo. Tak primer je odpoklic francoske in angleške specialne misije, ki sta bili poslani v Moskvo, z namenom da skleneta sporazum o vojaškem sodelovanju. Do odpoklica, ki je povzročil svojevrsten mednarodni škandal, je prišlo potem, ko je v avgustu 1939 prišel v specialno misijo zunanji minister nacistične Nemčije Ribbentrop, ki je sklenil sovjetsko-nemški sporazum o nenapadanju; c) specialne misije lahko prenehajo tudi zaradi unilateralnega akta države sprejemnice, kadar meni, da tudi podaljšanje roka ne bi dalo pozitivnih rezultatov; d) specialne misije prav tako prenehajo delovati, kadar pride do bistvenih sprememb v odnosih med državo pošiljateljico in državo sprejemnico – npr. ob nenadnem izbruhu vojne ali oceni, da se vojni ni mogoče izogniti; e) ob t.i. kongresni (konferenčni) diplomaciji funkcija specialne misije, ki sodeluje kot polnopravna članica ali kot opazovalka, normalno preneha, ko se konferenca konča ali če se prekine delo konference.

Glede prenehanja funkcij specialne misije moramo posebej poudariti, da prekinitev diplomatskih in konzularnih odnosov med državo pošiljateljico in državo sprejemnico – kar v bistvu pomeni bistveno spremembo v kakovosti odnosov med državama – nima avtomatične posledice končanja specialnih misij, ki delujejo v trenutku, ko je do take prekinitve prišlo (čl. 20/2 konvencije 1969). Ratio iuris in ratio diplomaticus te norme je v tem, da je specialna misija izredno gibko diplomatsko sredstvo, ki naj deluje tudi, – ali še posebej takrat – kadar pride do resnih problemov v odnosih med državama.

XV. SKLEPNE UGOTOVITVE

Specialne misije so v zgodovini mednarodnih odnosov najpogosteje uporabljen instrument. Tudi v obdobju, ko so stalne diplomatske misije postale pravladujoč instrument države, nikoli niso prenehale uporabljati specialne misije. Študij zgodovine diplomacije potrjuje ugotovitev, da države in mednarodne organizacije – zavedajoč se, da redna (stalna) diplomatska predstavništva niso dovolj – uporabljajo specialne misije največkrat prav v kriznih trenutkih ali za posebno občutljive naloge. Tudi razvoj mednarodnih razmer po letu 1990 dokazuje, da so posebno tiste države in mednarodne organizacije, ki so menile, da lahko vplivajo ali od katerih je mednarodna skupnost pričakovala, da bodo vplivale (ZDA kot edina preostala supersila, države članice EU, Zahodnoevropska unija, NATO, Svet Evrope itd.), uporabljale ob konfliktih v nekdanji Jugoslaviji, na Balkanu, Albaniji in državah, ki so nastale na ozemlju nekdanje Sovjetske zveze, prav specialne misije. Isto velja tudi za Združene narode, ki v specialne misije pošiljajo emisarje v vse nevtrgalične in konfliktne točke v svetu. Vrsta mednarodnih institucij, ki so jih »zahodne države« ustanovile prav zato, da bi postopoma vzpostavile stabilnost in zadovoljile države nekdanjega socialističnega vzhoda glede njihovega institucionalnega približevanja Zahodu – mislimo na Partnerstvo za mir, Balladurjev

program okroglih miz, številne programe pomoči, ki jih Zahod (EU, OECD, SE itd.) namenja Vzhodu, deluje na konceptu »specialnih misij«.

BIBLIOGRAFIJA

- ANDRASSY, J., Medjunarodno pravo, Školska knjiga, Zagreb, 1984
- BARTOŠ, M., Le Statut des missions spéciales de la diplomatie ad hoc, RCADI, 1963, vol. 108, str. 431–560
- BARTOŠ, M., Special Missions and the United Nations, UN Monthly Chronicle, 1969, No. 10
- BARTOŠ, M., Rapport sur les missions spéciales, Doc. A/CN. 4/196, 3 mai 1964
- Deuxieme rapport sur les missions spéciales, Doc. A/CN. 4/179, 21 avril 1965
- TROISIEME rapport sur les missions spéciales, Doc. A/CN. 4/189, 13 juin 1966; Doc. Add. 1, 17 juin 1966; Add. 2, 11 juillet 1966
- QUATRIEME rapport sur les missions spéciales, Doc. A/CN. 4/194, 5 avril 1967; Doc. Add. 1, 18 avril 1967; Doc. Add. 2, 21 avril 1967; Doc. Add. 3, 9 mai 1967; Doc. Add. 4, 10 mai 1967; Doc. Add. 5, 17 mai 1967
- BAXTER, R., Multilateral Treaties as Evidence of Customary International Law, British Yearbook of International Law, 1965/1966, vol. 41, str. 275–300
- CAHIER, Philippe, Le droit diplomatique contemporain, Geneve, Droz, 1964, str. 533
- DAUDET, Yves, Les Conférences des Nations Unies pour la codification du droit international, Paris, LGDJ, 1968, str. 352
- DEMBINSKI, L., The Modern Law of Diplomacy, Martinus Nijhoff Publishers, 1988
- DENZA, Eileen, Diplomatic Law, Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations, New York, London, Oceana Publications, 1976, str. 348
- DONNARUMMA, M. R., La Diplomazia »ad hoc«, Napoli, 1968, str. 162
- DONNARUMMA, M. R., La convention sur les missions spéciales, Revue Belge du droit international, 1972, No. 1, str. 34–79
- DUPUY, R. J., Le droit des relations entre les organisations internationales, RCADI, 1960, vol. 100, str. 457–589
- EL-ERIAN, A., Representation of States to International Organizations (some legal problems), Festschrift für Rudolf Bindschadler, Berne, Verlag Stämpfli, 1980, str. 479–480
- FELTHAM, R. G., Diplomatic Handbook, 4th edition, London, Longman, 1982
- FENNESSY, J. G., The Vienna Convention on the Representation of the States in their Relations with International Organizations of Universal Character, AJIL, 1976, vol. 1, str. 62–72
- FLORIO, Franco, Nozioni di diplomazia e diritto diplomatico, Milano, Giuffrè, 1978, str. 386
- GANSHOF, van der MERSCH, Les relations extérieures des Communautés Européennes, Les organisations régionales internationales, Recueil des cours, Paris, Montchrétien, 1971, str. 1033–1158
- GIULIANO, Mario, Les relations et immunités diplomatiques, RCADI, 1962 (II), vol. 100, str. 75–202
- GROSS, Leo, Immunities and privileges of delegations to the United Nations, International Organization, 1962, str. 483–520
- HAMBRO, E., Some notes on Parliamentary Diplomacy, Transnational Law in a Changing Society, Essays in Honour of Philip C. Jessup, New York, Columbia University Press, 1972, str. 280–297
- HARDY, Michael, Modern Diplomatic Law, Manchester, Manchester University Press, 1968, str. 150
- HARDY, Michael, The Diplomatic Activities of International Organisations: the United Nations and the European Communities Contrasted, Revue Belge de Droit International, 1969, no. 2, str. 44–61
- INTERNATIONAL Geneva 1985, Organization and Activities of International Institutions in Geneva, L. Dembinski (ed.), Lausanne, Payot, 1985, str. 332
- JESSUP, Philip C., the Parliamentary Diplomacy: an examination of legal procedure of organs of the United Nations, RCADI, 1965 (I), vol. 89, str. 205–231
- KAUFMANN, Johann, Conference Diplomacy, An Introductory Analysis, Leyden, Sijthoff, 1968, str. 222
- KAUFMANN, Johann, United Nations Decision Making, Leyden, Sijthoff & Noordhoff, 1980, str. 238
- KIRGIS, Frederic L. Jr., International Organizations in their Legal Setting: Documents, Comments and Questions, St. Paul, West Publishing Co., 1977, str. 1016
- LION DE PETRE, José, Derecho diplomático, 2e ed. corregida e aumentada, Mexico, Textos Universitarios, 1974, str. 397
- MARRESCA, Adolfo, Le missioni speciali, Milano, Giuffrè, 1975, str. 858
- MARRESCA, Adolfo, La diplomazia plurilaterale, Milano, Giuffrè, 1979, str. 1137
- McDERMOTT, Geoffrey, The New Diplomacy and Apparatus, London, Plume Press, 1973, str. 208
- LES MISSIONS permanentes auprès des organisations internationales, Dotation Carnegie pour le Paix Internationale, Bruxelles, Bruylant, 1971–1975, 3 vols.
- NASCIMENTO E SILVA C. E. do, Diplomacy in International Law, Leyden, Sijthoff, 1973, str. 227
- NICOLSON, Harold, Diplomacy, 3rd edn., London, 1963, str. 286
- NICOLSON, Harold, The Evolution of Diplomatic Method, New York, 1962

- PESCATORE, Pierre, Les relations extérieures des communautés européennes, Contribution à la doctrine de la personnalité des organisations internationales, RCADI, 1961 (II), vol. 103, str. 1-224
- PASTKOWSKI, M., The Law of Special Missions, Polish Yearbook of International Law, 1974, vol. VI, str. 267-288
- PESANTES GARCIA, Amado, Las relaciones internacionales: derecho diplomático y práctica diplomática, Puebla, Ed. Cajica, 1977, str. 588
- PINDIĆ, Dimitrije, Specijalne misije u suvremenom međunarodnom pravu, Institut za međunarodnu politiku in privredu, Beograd, 1985
- The Process of International Organization, R. Wood (ed.) New York, Random House, 1971, str. 527
- PRZETACZNIK, Franciszek, The Notion of personal inviolability of diplomatic agents in the doctrine of international law, Polish Yearbook of International Law, 1968-1969
- PRZETACZNIK, Franciszek, Les pouvoirs découlant pour l'Etat accréditaire de l'inviolabilité personnelle de l'agent diplomatique, McGill Law Journal, 1971, str. 371-375
- PRZETACZNIK, Franciszek, L'immunité de juridiction civile des membres de la mission spéciale, Revue de droit international et de sciences diplomatique et politique, 1972
- PRZETACZNIK, Franciszek, Diplomacy by special Mission, Revue de droit international et de sciences diplomatique, 1981, str. 109-179
- PRZETACZNIK, Franciszek, Protection of Officials of Foreign States According to International Law, The Hague, M. Nijhoff, 1983, str. 390
- SALMON, J., Quelques remarques sur les classes des chefs de missions diplomatiques, Revue Belge de Droit International, 1965, str. 165-174
- SALMON, J., Fonctions diplomatiques, consulaires et internationales, Bruxelles, Presses Universitaires de Bruxelles, 1976-1977, 2 vols.
- SEN B., A Diplomat's Handbook of International Law and Practice, The Hague, Nijhoff, 1979, 2nd ed., str. 529
- SETTE CAMARA, José, United Nations and International Law Making: the Vienna Convention on the representation of States in their relations with international organisations, UN Law-Fundamental Rights, Two topics in international law, Edited by A. Cassese, Alphen aan den Rijn, Stijthoff, 1979, str. 258
- VALAISANTHIEN, S., Les privilèges et immunités des fonctionnaires internationaux dans le système des Nations Unies, Paris, 1970, these
- VIGNANO, T. A., di Nozioni elementare di diritto diplomatico (?), Palermo, Edn. Celup, 1973, str. 207
- VRANKEN, A. Y., La position de la Belgique à propos de la Convention de Vienne de 1975 sur la représentation des Etats dans leurs relations avec les organismes internationaux de caractère universel, Revue Belge de Droit International, 1977, no. 1, str. 111-121
- WATERS, Maurice, The ad hoc Diplomat: a study in municipal and international law, The Hague, Nijhoff, 1963, str. 253
- WHITEMAN, Marjorie, Digest of International Law, Washington Government Printing Office, 1963-1972, 14 vols.

SEZNAM KRATIC

ACP	<i>African, Carribbean and Pacific States associated to the EEC under the Lomé Convention</i>
AJIL	<i>America Journal of International Law</i>
ASDI	<i>Annuaire Suisse de Droit International</i>
BYBIL	<i>British Year Book of International Law</i>
CCR	<i>Convention on Consular Relations</i>
CDR	<i>Convention on Diplomatic Relations</i>
Chronique	<i>Ch. Rousseau. Chronique des faits internationaux, cf. bibliography</i>
CPISA	<i>Convention on Privileges and Immunities of Specialized Agencies</i>
CPIUN	<i>Convention on Privilegas and Immunities of the United Natins</i>
CRSIO	<i>Convention on Relations between States and International Organizations of a Universal Character</i>
CSM	<i>Convention on Special Missions</i>
EEC	<i>European Econimic Community</i>
ICJ	<i>International Court of Justice</i>
ILC	<i>UN International Law Commission</i>
ILR	<i>International Law Reports</i>
NYC	<i>Convention on the Prevention of Crimes against Internationally Protected Persons including Diplomats (New York Convention)</i>
OAU	<i>Organisation of African Unity</i>
RCADI	<i>Recueil de Cours de l'Academie du Droit</i>
RGDIP	<i>Revue Général de Droit International Public</i>
TIAS	<i>Treaties and Other International Acts Series, cf. bibliography</i>
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i>
UNGA	<i>United Nations General Assembly</i>
UNTS	<i>United Nations Treaty Series</i>
JRMP	<i>Jugoslovenska revija za medunarodno pravo</i>

KONVENCIJA O SPECIALNIH MISIJAH

Sestavljena 16. decembra 1969 v New Yorku

Države članice te konvencije

so se, glede na to da so specialne misije vselej uživale posebno obravnavo,

zavedajoč se ciljev in načel Ustanovne listine Združenih narodov glede suverene enakosti držav, ohranitve mednarodnega miru in varnosti ter razumevanja, prijateljskih odnosov in sodelovanja med državami,

glede na to da je bil pomen specialnih misij priznan na konferenci Združenih narodov o diplomatskih odnosih in imunitetah kakor tudi v I. resoluciji, sprejeti na konferenci 10. aprila 1961,

ob upoštevanju, da je konferenca Združenih narodov o diplomatskih odnosih in imunitetah sprejela Dunajsko konvencijo o diplomatskih odnosih, ki je bila na voljo za podpis 18. aprila 1961,

ob upoštevanju, da je konferenca Združenih narodov o konzularnih odnosih sprejela Dunajsko konvencijo o konzularnih odnosih, ki je bila na voljo za podpis 24. aprila 1963,

v prepričanju, da bi mednarodna konvencija o specialnih misijah dopolnila ti dve konvenciji in prispevala k razvoju prijateljskih odnosov med državami ne glede na njihov ustavni in družbeni sistem,

v prepričanju, da namen privilegijev in imunitet glede specialnih misij ni v tem, da bi dajali prednost posameznikom, marveč da bi zagotovili uspešno opravljanje nalog teh misij kot misij, ki predstavljajo državo;

potrjujoč, da je treba o vprašanjih, ki niso urejena z določbami te konvencije, tudi v prihodnje odločati po pravilih mednarodnega običajnega prava,

sporazumele o:

1. člen

Uporaba izrazov

V tej konvenciji pomenijo izrazi:

a) »specialna misija« – začasno misijo, ki predstavlja državo in jo posamezna država pošlje v drugo državo z njenim soglasjem, da bi se pogajala o določenih vprašanjih ali da bi izpolnila določeno nalogo;

b) »stalna diplomatska misija« – diplomatsko misijo v smislu Dunajske konvencije o diplomatskih odnosih;

c) »konzularno predstavništvo« – vsak generalni konzulat, konzulat, vicekonzulat in konzularno agencijo;

d) »šef specialne misije« – osebo, ki jo država pošiljateljica pooblasti, da nastopa kot taka;

e) »predstavnik države pošiljateljice v specialni misiji« – vsakogar, ki mu je država pošiljateljica dodelila to lastnost;

f) »člani specialne misije« – diplomatsko osebje, administrativno in tehnično osebje ter pomožno osebje specialne misije;

h) »diplomatsko osebje« – osebje specialne misije, ki ima diplomatski status v namene specialne misije;

i) »administrativno in tehnično osebje« – osebje specialne misije, zaposleno v administrativni in tehnični službi specialne misije;

j) »strežno osebje« – osebje specialne misije, zaposleno pri njej kot strežno osebje in za podobno delo;

k) »zasebno strežno osebje« (zasebna služinčad) – osebje izključno v zasebni službi pri članih specialne misije.

2. člen

Pošiljanje specialnih misij

Država lahko pošlje specialno misijo v drugo državo z njenim soglasjem, ki ga je predhodno dobila po diplomatski poti ali na drug dogovorjen oziroma obojestransko sprejemljiv način.

3. člen

Funkcije specialne misije

Funkcije specialne misije se določijo na podlagi obojestranskega soglasja države pošiljateljice in države sprejemnice.

4. člen

Pošiljanje iste specialne misije v dve ali več držav

Država, ki želi poslati specialno misijo v dve ali več držav, obvesti o tem vsako državo sprejemnico, ko zaprosi za njeno soglasje.

5. člen

Skupna specialna misija, ki jo pošiljata dve ali več držav

Dve ali več držav, ki želijo poslati skupno specialno misijo v kakšno drugo državo, obvestijo o tem državo sprejemnico, ko zaprosijo za njeno soglasje.

6. člen

Specialne misije, ki jih pošiljata dve ali več držav, da bi se pogajale o vprašanju skupnega pomena

Dve ali več držav lahko posamično ali sočasno pošljejo specialno misijo v drugo državo z njenim soglasjem v skladu z 2. členom, da bi v soglasju z vsemi temi državami skupno obravnavale določeno vprašanje, ki je zanje skupnega pomena.

7. člen

Neobstoj diplomatskih ali konzularnih odnosov

Za pošiljanje ali sprejemanje specialne misije ni treba, da bi obstajali diplomatski ali konzularni odnosi.

8. člen

Imenovanje članov specialne misije

Ob pridržku 10., 11. in 12. člena država pošiljateljica prosto imenuje člane specialne misije potem, ko je predhodno dostavila državi sprejemnici vse potrebne podatke o številu in sestavi specialne misije, zlasti pa imena in uradne podatke (mišljene so uradne funkcije – op. p.) o osebah, ki jih namerava imenovati. Država sprejemnica lahko odkloni sprejem specialne misije, če število njenih članov po njenem mnenju ni primerno glede na okoliščine in pogoje, ki vladajo v tej državi, in glede na potrebe te misije. Prav tako lahko brez pojasnila odkloni tudi sprejem katere koli osebe, ki je član specialne misije.

9. člen

Sestava specialne misije

1. Specialno misijo sestavlja en ali več predstavnikov države pošiljateljice, izmed katerih lahko država pošiljateljica imenuje šefa misije. V sestavi misije so lahko tudi diplomatsko osebje, administrativno in tehnično osebje ter strežno osebje.

2. Kadar so vključeni v specialno misijo, obdržijo člani diplomatskega ali konzularnega predstavništva v državi sprejemnici svoje privilegije in imunitete kot člani stalne diplomatske misije ali konzularnega predstavništva poleg privilegijev in imunitet, ki jim jih daje ta konvencija.

Državljanstvo članov specialne misije

1. Predstavniki države pošiljateljice v specialni misiji in člani diplomatskega osebja te misije morajo biti načeloma državljani države pošiljateljice.

2. Državljan države sprejemnice so lahko imenovani v specialno misijo le z njeno privolitvijo. Ta država lahko vselej prekliče svojo privolitev.

3. Država sprejemnica si lahko pridrži pravico iz 2. točke tega člena tudi glede državljanov kakšne druge države, ki niso hkrati državljani države pošiljateljice.

11. člen

Sporočila

1. Ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice oziroma njenemu drugemu organu, za katerega je tako dogovorjeno, je treba sporočiti:

a) sestavo specialne misije in vse poznejše spremembe v tej sestavi;
b) prihod in končni odhod članov misije ter prenehanje njihovih funkcij v misiji;

c) prihod in odhod kogar koli, ki spremlja posameznega člana misije;
d) zaposlitev in odpust osebe, ki kot član misije ali kot zasebno strežno osebo prebiva v državi sprejemnici;

e) imenovanje šefa specialne misije ali, če tega ni, predstavnika iz prvega odstavka 14. člena ali kogar koli, ki bi bil imenovan namesto njiju;

f) lokacijo prostorov specialne misije ter zasebnih stanovanj, ki uživajo nedotakljivost v skladu s 30., 36. in 39. členom misije, kakor tudi vse podatke, ki utegnejo biti potrebni pri določitvi kraja teh prostorov in stanovanj;

2. Razen če to ni mogoče, je treba vnaprej sporočiti prihod in končni odhod.

12. člen

Osebe, razglašene kot persona non grata ali nesprejemljive

1. Država sprejemnica lahko vselej in brez obrazložitve svoje odločitve obvesti državo pošiljateljico, da je njen posamezni predstavnik v specialni misiji ali kateri koli član diplomatskega osebja persona non grata ali da je kateri koli drug član osebja misije nesprejemljiva oseba. Država sprejemnica mora v vsakem takem primeru odpoklicati tako osebo ali prekiniti njeno funkcijo v misiji. Posamezna oseba je lahko pred prihodom v državo sprejemnico razglašena kot persona non grata ali nesprejemljiva oseba.

2. Če država pošiljateljica noče v razumnem roku izpolniti svoje obveznosti po 1. točki tega člena, lahko država sprejemnica odkloni, da to osebo prizna kot člana specialne misije.

13. člen

Začetek funkcij specialne misije

1. Funkcije specialne misije se začnejo takoj, ko misija vzpostavi uradni stik z ministrstvom za zunanje zadeve države sprejemnice ali s kakšnim njegovim drugim organom, za katerega je tako dogovorjeno.

2. Začetek funkcije specialne misije ni odvisen od tega, ali jo predstavi stalna diplomatska misija države pošiljateljice, niti od predložitve akreditivnih pisem ali pooblastil.

14. člen

Pooblastilo za delovanje v imenu specialne misije

1. Šef specialne misije oziroma, če ta ni določen, eden izmed predstavnikov države pošiljateljice, ki ga ona določi, je pooblaščen delovati v imenu specialne misije in si dopisovati z državo sprejemnico. Država sprejemnica pošilja sporočila, ki se nanašajo na specialno misijo, njenemu šefu, če tega ni, pa zgoraj navedenemu predstavniku, bodisi neposredno ali po stalni diplomatski misiji.

2. Država pošiljateljica, šef specialne misije ali, če tega ni, predstavnik iz 1. točke tega člena lahko pooblastijo enega od članov specialne misije ali navedenega predstavnika, bodisi da nadomešča šefa misije, bodisi da v imenu misije opravlja določene zadeve.

15. člen

Organ države sprejemnice, s katerim se opravi službena zadeva

Vse uradno delo z državo sprejemnico, ki ga država pošiljateljica poveri specialni misiji, se opravlja po ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice ali kakšnem njenem drugem organu, za katerega je tako dogovorjeno.

16. člen

Pravila o prednostnem vrstnem redu (preseans)

1. Kadar se dvoje ali več misij sestane v državi sprejemnici ali v kakšni drugi državi, se določi prednostni vrstni red med njimi po abecednem redu imen držav, ki je v uporabi po protokolu države, v kateri se sestanejo misije, razen če ni posebnega sporazuma.

2. Prednostni vrstni red med dvema misijama ali več specialnimi misijami, ki se sestanejo ob kakšni ceremoniji ali slovesnosti, se določi po veljavnem protokolu države sprejemnice.

3. Prednostni vrstni red med člani iste specialne misije je tisti, ki je bil sporočen državi sprejemnici ali drugi državi, v kateri se sestane dvoje ali več specialnih misij.

17. člen

Sedež specialne misije

1. Sedež specialne misije je v kraju, o katerem se dogovorijo prizadete države.
2. Če ni dogovora, je sedež specialne misije v kraju, v katerem je ministrstvo za zunanje zadeve države sprejemnice.
3. Če opravlja specialna misija svoje funkcije v raznih krajih, se lahko prizadete države dogovorijo, da ima več sedežev; enega med njimi lahko izbere kot glavni sedež.

18. člen

Sestanek specialnih misij v tretji državi

1. Specialne misije iz dveh ali več držav se lahko sestajajo v tretji državi le po izrecni privolitvi te države, ki ima pravico privolitev preklicati.
2. Tretja država, ki da svojo privolitev, lahko postavi pogoje, ki jih mora država pošiljateljica spoštovati.
3. Nasproti državi pošiljateljici prevzame tretja država pravice in obveznosti države sprejemnice v obsegu, ki ga označi ob privolitvi.

19. člen

Pravica specialne misije do zastave in grba države pošiljateljice

1. Specialna misija je upravičena imeti zastavo in grb države pošiljateljice na prostorih, ki jih uporablja, in na svojih prevoznih sredstvih, kadar jih uporablja za uradne namene.
2. Pri uveljavljanju pravice po tem členu je treba upoštevati zakone, predpise in običaje države sprejemnice.

20. člen

Prenehanje funkcij specialne misije

1. Funkcije specialne misije prenehajo med drugim:
 - a) s sporazumom med prizadetimi državami;
 - b) z izpolnitvijo nalog specialne misije;
 - c) po preteku roka, ki je določen za specialno misijo, če ni izrecno podaljšan;
 - d) s sporočilom države pošiljateljice, da je umaknila ali da je odpoklicala specialno misijo;
 - e) s sporočilom države sprejemnice, da šteje specialno misijo za končano.
2. Prekinitev diplomatskih in konzularnih odnosov med državo pošiljateljico in državo sprejemnico sama po sebi nima za posledico končanja specialnih misij, ki obstajajo v trenutku te prekinitve.

21. člen

Status šefa države in visokih osebnosti

1. Kadar šef države pošiljateljice vodi specialno misijo, uživa v državi sprejemnici ali v drugi državi olajšave, privilegije in imunitete, ki so po mednarodnem pravu priznane šefom držav ob uradnem obisku.

2. Kadar so šef države, minister za zunanje zadeve in druge visoke osebnosti v specialni misiji države pošiljateljice, uživajo v državi sprejemnici ali v drugi državi razen olajšav, privilegijev in imunitet, ki so priznane po tej konvenciji, tudi tiste, ki so jim priznane po mednarodnem pravu.

22. člen

Splošne olajšave

Država sprejemnica priznava specialni misiji olajšave, ki so potrebne za opravljanje njenih funkcij, pri čemer upošteva njeno naravo in njeno nalogo.

23. člen

Prostori in nastanitve

Država sprejemnica pomaga specialni misiji, če jo le-ta za to prosi, da dobi potrebne prostore in primerna stanovanja za svoje člane.

24. člen

Fiskalna oprostitvev prostorov specialne misije

1. V obsegu, ki je v skladu z naravo in trajanjem funkcij specialne misije, so država pošiljateljica in člani specialne misije, ki delujejo v njenem imenu, oproščeni vseh državnih, regionalnih in občinskih davkov in taks za prostore, ki jih ima specialna misija, če ne gre za davke in takse, ki se zaračunavajo kot plačilo za posebne storitve.

2. Posebna oprostitvev iz tega člena ne velja za davke in takse, kadar ti po zakonodaji države sprejemnice obremenjujejo osebo, ki vodi pogajanja z državo pošiljateljico ali s posameznim članom specialne misije.

25. člen

Nedotakljivost prostorov

1. Prostori, ki jih ima specialna misija, so po tej konvenciji nedotakljivi. Organi države sprejemnice smejo vstopiti vanje le s privolitvijo šefa specialne misije ali šefa stalne diplomatske misije države pošiljateljice, ki je akreditiran v državi spre-

jemnici. Ob požaru ali kakšni drugi nesreči, ki resno ogroža javno varnost, se šteje, da je ta privolitev dana, vendar le takrat, če ni bilo mogoče dobiti izrecne privolitve šefa specialne misije ali šefa stalne misije.

2. Posebna obveznost države sprejemnice je, da ukrene vse, kar je treba, da bi preprečila nasilen vstop v prostore specialne misije ali njihovo poškodovanje, sleherno kalitev miru misije ali žalitev njenega dostojanstva.

3. Prostori specialne misije, pohištvo v njih, drugo premoženje, ki ga potrebuje specialna misija pri delu, ter njena prevozna sredstva ne morejo biti predmet nobene preiskave, rekvizicije, zaplembe ali izvršbe.

26. člen

Nedotakljivost arhivov in listin

Arhivi in listine specialne misije so vselej in povsod nedotakljivi. Na njih morajo biti vsakokrat, kadar je to potrebno, vidni zunanji znaki za razpoznavanje.

27. člen

Svoboda gibanja

Z izjemo zakonov in predpisov, ki se nanašajo na območja, na katera je vstop zaradi državne varnosti prepovedan ali posebej urejen, zagotavlja država sprejemnica vsem članom specialne misije svobodno gibanje in potovanje po svojem ozemlju v tisti meri, kolikor je potrebno za opravljanje funkcij specialne misije.

28. člen

Svoboda občevanja (komuniciranja)

1. Država sprejemnica dovoljuje in varuje svobodno občevanje specialne misije za vse uradne namene. Pri občevanju z vlado države pošiljateljice, njenimi diplomatskimi misijami, konzularnimi predstavništvi in njenimi drugimi specialnimi misijami ali z deli svoje specialne misije, kjer koli so, sme specialna misija uporabljati vsa primerna komunikacijska sredstva, vključno kurirje, ter pošiljati kodirana ali šifrirana sporočila. Oddajno radijsko postajo sme specialna misija postaviti in uporabljati le s pristankom države sprejemnice.

2. Uradna korespondenca specialne misije je nedotakljiva. Z uradno korespondenco je mišljena vsa korespondenca, ki se nanaša na specialno misijo in njene funkcije.

3. Kadar je to v praksi mogoče, uporablja specialna misija komunikacijska sredstva, vključno diplomatsko pošiljko (valizo) in kurirje stalne diplomatske misije države pošiljateljice.

4. Diplomatskih pošilk (valiz) specialne misije ni dovoljeno odpreti ali zadrževati.

5. Paketi, ki so del diplomatske pošiljke (valize), morajo imeti na zunaj vidne oznake, ki kažejo na njihovo naravo, v njih pa smejo biti samo listine ali predmeti za uradne namene specialne misije.

6. Kurirja specialne misije, ki mora imeti pri sebi uradno listino, ki potrjuje njegov status ter navaja število paketov, ki sestavljajo diplomatsko pošiljko (valizo), pri opravljanju njegovih funkcij varuje država sprejemnica. Kurir uživa osebno nedotakljivost in ne sme biti kakor koli prijet ali priprt.

7. Država pošiljateljica ali specialna misija lahko imenujeta ad hoc kurirja specialne misije. Tudi v tem primeru velja 6. odstavek tega člena s pristavkom, da njegove imunitete nehalo veljati, ko ad hoc kurir izroči naslovniku pošiljko (valizo) specialne misije, ki mu je bila zaupana.

8. Pošiljka specialne misije se lahko zaupa poveljniku ladje ali poslovnega letala, ki se mora spustiti na dovoljeno mesto vstopa. Poveljnik mora imeti pri sebi uradno listino, v kateri je navedeno število paketov, ki sestavljajo valizo, vendar se on ne šteje za kurirja specialne misije. Po dogovoru s pristojnimi organi lahko specialna misija pošlje enega od svojih članov, da neposredno in prosto prevzame valizo iz rok poveljnik ladje ali letala.

29. člen

Osebna nedotakljivost

Predstavniki države pošiljateljice v specialni misiji in člani njenega diplomatskega osebja uživajo osebno nedotakljivost. Ne smejo biti na noben način prijeti ali pripti. Država sprejemnica jim izkazuje dolžno spoštovanje in ukrene vse, kar je treba, da bi preprečila kakršen koli napad na njihovo osebnost, svobodo ali dostojanstvo.

30. člen

Nedotakljivost zasebnega stanovanja

1. Zasebno stanovanje predstavnikov države pošiljateljice v specialni misiji in članov njenega diplomatskega osebja uživa enako nedotakljivost in varstvo kot prostori specialne misije.

2. Njihove listine, njihovo dopisovanje in njihovo premoženje so ob pridržku 4. točke 31. člena prav tako nedotakljivi.

31. člen

Sodna imuniteta

1. Predstavniki države pošiljateljice v specialni misiji in člani njenega diplomatskega osebja uživajo imuniteto pred kazenskim sodstvom države sprejemnice.

2. Osebe iz 1. točke uživajo tudi imuniteto pred civilnim in upravnim sodstvom države sprejemnice, razen če gre:

a) za stvarno tožbo, ki se nanaša na zasebno nepremično premoženje na ozem-

lju države sprejemnice, razen če prizadeta oseba razpolaga z omenjenim premoženjem v imenu države pošiljateljice in za potrebe misije;

b) za tožbo v zvezi z dediščino, v kateri prizadeta oseba nastopa kot izvršitelj oporoke, upravitelj, dedič ali volilni upravičenec, ne pa v imenu države pošiljateljice;

c) za tožbo, ki se nanaša na kakršno koli poklicno ali trgovsko dejavnost, ki jo prizadeta oseba opravlja v državi sprejemnici mimo svojih uradnih funkcij;

d) za tožbo zaradi škode, nastale zaradi nesreče, ki jo je povzročilo vozilo, ki ga je prizadeti uporabljal v času, ko ni opravljal uradne funkcije.

3. Predstavniki države pošiljateljice v specialni misiji in člani njenega diplomatskega osebja niso dolžni pričati.

4. Zoper predstavnika države pošiljateljice v specialni misiji ali člana njenega diplomatskega osebja niso dovoljeni nikakršni izvršilni ukrepi razen v primerih, navedenih v odstavkih a), b), c) in d) 2. točke tega člena s pogojem, da jih je mogoče izvesti, ne da bi bila s tem kršena nedotakljivost njegove osebnosti ali njegovega stanovanja.

5. Imuniteta, ki jo predstavniki države pošiljateljice v specialni misiji in člani diplomatskega osebja iste misije uživajo pred sodstvom države sprejemnice, ne velja pred sodstvom države pošiljateljice.

32. člen

Oprostitev predpisov o socialnem zavarovanju

1. S pridržkom določb 3. točke tega člena so predstavniki države pošiljateljice v specialni misiji in člani njenega diplomatskega osebja glede službe za državo pošiljateljico oproščeni predpisov o socialnem zavarovanju, ki utegnejo veljati v državi sprejemnici.

2. Oprostitev iz 1. točke tega člena velja tudi za osebe, ki je izključno v zasebni službi pri predstavniku države pošiljateljice v specialni misiji ali pri članu njenega diplomatskega osebja, s pogojem:

a) da te osebe niso državljani države sprejemnice ali da nimajo v njej stalnega prebivališča in

b) da veljajo zanje predpisi o socialnem zavarovanju, ki veljajo v državi pošiljateljici ali v kaki drugi državi.

3. Predstavniki države pošiljateljice v specialni misiji in člani njenega diplomatskega osebja, pri katerih so zaposlene osebe, za katere veljajo oprostitve iz 2. točke tega člena, morajo spoštovati obveznosti, ki jih delodajalcem nalagajo predpisi o socialnem zavarovanju v državi sprejemnici.

4. Oprostitve iz 1. in 2. točke tega člena ne izključujejo prostovoljne udeležbe v sistemu socialnega zavarovanja v državi sprejemnici, če ta dovoljuje tako udeležbo.

5. Določbe tega člena ne posegajo v že sklenjene dvostranske ali večstranske sporazume o socialnem zavarovanju in ne ovirajo sklepanja takšnih sporazumov v prihodnje.

33. člen

Oprostitev davkov in taks

Predstavniki države pošiljateljice v specialni misiji in člani njenega diplomatskega osebja so oproščeni vseh davkov in taks, osebnih in premoženjskih, državnih, regionalnih ali občinskih, razen:

- a) posrednih davkov, ki so navadno vključeni v ceno blaga in storitev;
- b) davkov in taks na zasebno nepremično premoženje, ki je na ozemlju države sprejemnice, razen če prizadeta oseba razpolaga s premoženjem v imenu države pošiljateljice in za potrebe misije;
- c) takse na premoženje ali dediščine, ki jih pobira država sprejemnica s pridržkom določb 44. člena;
- d) davkov in taks od osebnih prihodkov, ki izvirajo iz države sprejemnice, ter davkov na kapital, ki se zaračunavajo na vlaganja v trgovska podjetja v državi sprejemnici;
- e) davkov in taks, ki se pobirajo kot plačilo za posebne storitve;
- f) taks za registracijo, sodnih ali notarskih, hipotekarnih in taks v kolkih, s pridržkom določb 24. člena.

34. člen

Oprostitev osebnih dajatev

Država sprejemnica oprošča predstavnike države pošiljateljice v specialni misiji in člane njenega diplomatskega osebja vseh osebnih dajatev in vsake javne službe, ne glede na to kakšne narave so, ter vojaških dajatev, kot so rekvizicija, kontribucija in nastanitev vojaštva.

35. člen

Oprostitev carine in carinskega pregleda

1. Država sprejemnica dovoljuje po svojih zakonih in predpisih, ki jih izda, uvoz in oprostitev carin, taks in drugih davščin razen stroškov za skladiščenje, prevoz in podobne storitve:

- a) za predmete, namenjene za uradno uporabo v specialni misiji;
- b) za predmete, namenjene za osebno uporabo predstavnikov države pošiljateljice v specialni misiji in članov njenega diplomatskega osebja.

2. Predstavniki države pošiljateljice v specialni misiji in člani njenega diplomatskega osebja so oproščeni pregleda osebne prtljage, razen če ni resnih razlogov za domnevo, da so v njej predmeti, za katere ne velja oprostitev iz 1. odstavka tega člena, ali predmeti, katerih uvoz ali izvoz je zakonsko prepovedan ali veljajo zanje karantenski predpisi države sprejemnice. V takem primeru se sme prtljaga pregledati le v navzočnosti prizadete osebe ali njenega pooblaščenega predstavnika.

36. člen

Administrativno in tehnično osebje

Člani administrativnega in tehničnega osebja specialne misije uživajo privilegije in imunitete, navedene v členih od 29 do 34, pri čemer pa se imuniteta pred civilnim in upravnim sodstvom države sprejemnice, omenjene v 2. točki 31. člena, ne uporablja za dejanja, ki niso bila storjena med uradno dolžnostjo. Prav tako uživajo privilegije, omenjene v 1. točki 35. člena, za predmete, ki jih uvozijo ob svoji prvi doselitvi v državo sprejemnico.

37. člen

Strežno osebje

Člani strežnega osebja misije uživajo v državi sprejemnici sodno imuniteto glede dejanj, storjenih pri opravljanju svojih funkcij, in oprostitev davkov in taks na plačo, ki jo prejemajo za svojo službo, in oprostitev od predpisov o socialnem zavarovanju, omenjeno v 32. členu.

38. člen

Zasebno strežno osebje (služinčad)

Zasebno strežno osebje članov specialne misije je oproščeno davkov in taks na plačo, ki jo prejemajo za svojo službo. V vsakem drugem pogledu lahko uživajo privilegije in imunitete le v tisti meri, v kateri jih dovoli država sprejemnica. Vendar pa mora država sprejemnica opravljati jurisdikcijo nad omenjenim osebjem tako, da pri tem po nepotrebnem ne ovira misije pri opravljanju njenih funkcij.

39. člen

Družinski člani

1. Družinski člani predstavnikov države pošiljateljice v specialni misiji in člani njenega diplomatskega osebja uživajo privilegije in imunitete, ki so omenjeni v členih od 29 do 35, če spremljajo člane specialne misije, pod pogojem, da niso državljani države sprejemnice ali da nimajo v njej stalnega bivališča.

2. Družinski člani administrativnega in tehničnega osebja specialne misije uživajo privilegije in imunitete iz 36. člena, če spremljajo člane specialne misije, pod pogojem, da niso državljani države sprejemnice ali da nimajo v njej stalnega bivališča.

Državljeni države sprejemnice in osebe, ki imajo v njej stalno bivališče

1. Predstavniki države pošiljateljice v specialni misiji in člani njenega diplomatskega osebja, ki so državljani države sprejemnice ali imajo v njej stalno bivališče, uživajo sodno imuniteto in nedotakljivost le glede uradnih dejanj, storjenih pri opravljanju svojih funkcij, razen kadar daje država sprejemnica dodatne privilegije in imunitete.

2. Drugi člani specialne misije in zasebno strežno osebje, ki so državljani države sprejemnice ali imajo v njej stalno bivališče, uživajo privilegije in imunitete le v tisti meri, v kateri jih dovoli država sprejemnica. Vendar pa mora država sprejemnica opravljati jurisdikcijo nad omenjenim osebjem tako, da pri tem po nepotrebnem ne ovira specialne misije pri opravljanju njenih funkcij.

41. člen

Odpoved imuniteti

1. Država pošiljateljica se lahko odpove sodni imuniteti svojih predstavnikov v specialni misiji, članov diplomatskega osebja te misije in drugih, ki uživajo imuniteto na podlagi členov 36 do 40.

2. Odpoved mora biti vedno izrecna.

3. Če kdor koli iz 1. točke tega člena sproži postopek, se ne more več sklicevati na sodno imuniteto glede kakršne koli nasprotne zahteve (tožbe), ki je neposredno v zvezi z glavno zahtevo.

4. Ne šteje se, da odpoved sodni imuniteti v zvezi s civilno tožbo ali zahtevo v upravnem postopku pomeni odpoved imuniteti glede izvršitve sodbe; v takem primeru je potrebna posebna odpoved.

42. člen

Tranzit čez ozemlje tretje države

1. Če potuje predstavnik države pošiljateljice specialne misije ali član diplomatskega osebja te misije čez ozemlje tretje države ali se mudi na ozemlju tretje države, da bi prevzel svoje funkcije ali da bi se vrnil v državo pošiljateljico, mu tretja država zagotovi nedotakljivost in vse druge imunitete, ki so potrebne, da bi mu omogočile prehod (tranzit) ali vrnitev. Prav tako ravna tudi glede družinskih članov, ki uživajo privilegije in imunitete, kadar spremljajo osebo iz te točke, bodisi da potujejo z njo ali ločeno, da bi se z njo sestali ali da bi se vrnili v svojo državo.

2. V okoliščinah, ki so podobne tistim iz 1. točke tega člena, tretje države ne bodo ovirale prehoda (tranzita) čez svoje ozemlje članom administrativnega in tehničnega ali strežnega osebja specialne misije ali njihovim družinskim članom.

3. Tretje države zagotavljajo uradni korespondenci in drugim uradnim sporočilom, vključno s kodiranimi in šifriranimi sporočili, ki potujejo čez njihovo ozemlje, enake svoboščine in varstvo, kot jih je po tej konvenciji dolžna dati država sprejemnica.

S pridržkom določb 4. točke tega člena priznajo kurirjem in diplomatskim pošiljkam (valizam) specialne misije v tranzitu enako nedotakljivost in zaščito, kot ju je po tej konvenciji dolžna priznati država sprejemnica.

4. Tretja država je dolžna izpolnjevati svoje obveznosti do oseb iz 1., 2. in 3. točke tega člena le, če je bila vnaprej obveščena bodisi s prošnjo za vizum bodisi s sporočilom o tranzitu teh oseb kot članov specialne misije, družinskih članov ali kurirjev in če temu ni nasprotovala.

5. Obveznosti tretjih držav po 1., 2. in 3. točki tega člena veljajo prav tako za osebe, nevedene v teh točkah, ter za uradna sporočila in diplomatske pošiljke (valize) specialne misije, kadar so na ozemlju tretje države zaradi višje sile (force majeure).

43. člen

Trajanje privilegijev in imunitet

1. Vsak član specialne misije uživa privilegije in imunitete, do katerih ima pravico, od trenutka, ko stopi na ozemlje države sprejemnice, da bi opravljal svoje funkcije v specialni misiji ali, če je že na njenem ozemlju, od trenutka, ko je njegovo imenovanje sporočeno ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice ali njenemu drugemu organu, za katerega je tako dogovorjeno.

2. Ko posameznemu članu specialne misije prenehajo njegove funkcije, njegovi privilegiji in imunitete prenehajo praviloma v trenutku, ko zapusti ozemlje države sprejemnice, ali po poteku primerne roka, ki je dan v ta namen, toda veljajo do tega trenutka tudi v primeru oboroženega spopada. Vendar pa imuniteta ostane veljavna za dejanja, ki jih ta oseba stori pri opravljanju svojih funkcij kot član misije.

3. V primeru smrti kakšnega člana specialne misije njegovi družinski člani še naprej uživajo privilegije in imunitete, do katerih so upravičeni, do primerne roka, ki je potreben, da zapustijo ozemlje države sprejemnice.

44. člen

Premoženje člana specialne misije ali njegovega družinskega člana v primeru smrti

1. Ob smrti katerega od članov specialne misije, ki ni bil državljani države sprejemnice ali ni imel v njej stalnega bivališča, ali ob smrti kakšnega družinskega člana, ki ga spremlja, država sprejemnica dovoli, da se iz nje odnese pokojnikovo premoženje, razen premoženja, ki si ga je pridobil v njej, pa ga je ob njegovi smrti prepovedano izvoziti.

2. Od premoženja premoženja, ki je v državi sprejemnici samo zato, ker se je pokojni mudil v tej državi kot član specialne misije ali kot družinski član katerega od članov specialne misije, se ne morejo odmeriti nikakršni davki na dediščino.

45. člen

Olajšave pri odhodu z ozemlja države sprejemnice in pri odnašanju arhiva specialne misije

1. Država sprejemnica mora dati olajšave tudi v primeru oboroženega spopada, da bi omogočila tistim, ki uživajo privilegije in imunitete, pa niso njeni državljani, in njihovim družinskim članom ne glede na njihovo državljanstvo, da odidejo z njenega ozemlja v najkrajšem roku. Zlasti jim je dolžna dati, če je to potrebno, na razpolago potrebna prevozna sredstva tako zanje kot tudi za njihovo premoženje.

2. Država sprejemnica mora dati državi pošiljateljici olajšave pri odnašanju arhiva specialne misije z njenega ozemlja.

46. člen

Posledice prenehanja funkcij specialne misije

1. Ko prenehajo funkcije specialne misije, mora država sprejemnica spoštovati in varovati njene prostore, dokler so ji namenjeni, kakor tudi njeno premoženje in njen arhiv. Država pošiljateljica mora v primernem roku odnesti premoženje in arhiv.

2. Če med državo pošiljateljico in državo sprejemnico ni diplomatskih ali konzularnih odnosov ali če so prekinjeni in če so prenehale funkcije specialne misije, lahko država pošiljateljica celo v primeru oboroženega spopada zaupa hrambo premoženja in arhiva tretji državi, glede katere se strinja tudi država sprejemnica.

47. člen

Spoštovanje zakonov in predpisov države sprejemnice in uporaba prostorov specialne misije

1. Ne glede na privilegije in imunitete so vse osebe, ki jih uživajo po tej konvenciji, dolžne spoštovati zakone in predpise države sprejemnice. Prav tako so dolžne ne vmešavati se v njene notranje zadeve.

2. Prostori specialne misije se ne smejo uporabljati za namene, ki niso združljivi s funkcijami specialne misije, tako kot so določene s to konvencijo ali drugimi pravili občega (javnega) mednarodnega prava ali s posebnimi sporazumi, ki veljajo med državo pošiljateljico in državo sprejemnico.

48. člen

Poklicna ali trgovska dejavnost

Predstavniki države pošiljateljice v specialni misiji in člani diplomatskega osebja te misije v državi sprejemnici ne smejo opravljati poklicne ali trgovske dejavnosti za osebni zaslužek.

49. člen

Nediskriminacija

1. Pri uporabi določb te konvencije ni dovoljena diskriminacija med državami.

2. Za diskriminacijo pa se ne šteje:

a) če država sprejemnica restriktivno izvaja kakšno določbo te konvencije, ker jo država pošiljateljica tako izvaja glede njene specialne misije;

b) če posamezne države po običaju ali na podlagi sporazuma vzajemno spreminijo obseg olajšav, privilegijev in imunitet za svoje specialne misije, čeprav se o taki spremembi niso dogovorile s tretjimi državami, pod pogojem, da takšna sprememba ni nezdružljiva z vsebino in namenom te konvencije ter da ne posega v pravice ali izpolnjevanje obveznosti drugih držav.

50. člen

Podpisovanje

Ta konvencija je na voljo za podpis vsem državam članicam Združenih narodov ali posameznih specializiranih agencij ali Mednarodne agencije za atomsko energijo ali podpisnicam statuta Mednarodnega sodišča in vsem drugim državam, ki jih Generalna skupščina Združenih narodov povabi, naj postanejo članice te konvencije, do 31. decembra 1970 na sedežu Organizacije združenih narodov v New Yorku.

51. člen

Ratifikacija

To konvencijo je treba ratificirati. Ratifikacijske listine se shranijo (deponirajo) pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov.

52. člen

Pristop

K tej konvenciji lahko pristopijo vse države, ki pripadajo kateri koli kategoriji, omenjeni v 50. členu. Pristopne listine se shranijo (deponirajo) pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov.

53. člen

Uveljavitev

1. Ta konvencija začne veljati trideseti dan po shranitvi (deponiranju) dvaindvajsete ratifikacijske ali pristopne listine pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov.

2. Za vsako državo, ki ratificira to konvencijo ali k njej pristopi po shranitvi dvaindvajsete ratifikacijske ali pristopne listine, začne konvencija veljati trideseti dan od dneva, ko shrani (deponira) ratifikacijsko ali pristopno listino.

54. člen

Sporočila depozitarja

Generalni sekretar Organizacije združenih narodov obvesti vse države, ki pripadajo kateri od kategorij, omenjenih v 50. členu:

a) o podpisu konvencije in shranitvi ratifikacijskih ali pristopnih listin po 50., 51. in 52. členu;

b) o datumu uveljavitve te konvencije po 53. členu.

55. člen

Verodostojna besedila

Izvirnik te konvencije, katerega besedila v kitajskem, angleškem, francoskem, ruskem in španskem jeziku so enako verodostojna, bo shranjen pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov, ki bo poslal overjene kopije vsem državam, ki pripadajo eni od kategorij, omenjenih v 50. členu.

DA BI TO POTRDILI, so podpisani, ki so jih za to njihove vlade pravilno pooblastile, podpisali to konvencijo v New Yorku 16. decembra 1969, ki je na voljo za podpis.

FAKULTATIVNI PROTOKOL O OBVEZNEM REŠEVANJU SPOROV

Države članice tega protokola in Konvencije o specialnih misijah (v nadaljnjem besedilu: konvencija), ki jo je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov 8. decembra 1969,

so se v želji, da se glede vseh vprašanj, ki se nanašajo nanje in so predmet spora glede razlage ali izvajanja konvencije, obrnejo na obvezno pristojno Mednarodno sodišče, če niso stranke v sporu v razumnem roku sporazumno sprejele kakšnega drugega načina reševanja, sporazumele o:

I. člen

Spori o razlagi ali izvajanju konvencije sodijo v obvezno pristojnost Mednarodnega sodišča in jih torej lahko vsaka stranka v sporu, ki je tudi sama članica tega protokola, predloži sodišču s pisno vlogo.

II. člen

Stranki (v sporu) se lahko v dveh mesecih od dneva, ko ena izmed njiju obvesti drugo, da po njenem mnenju obstaja spor, dogovorita, da se ne bosta obrnili na Mednarodno sodišče, temveč na arbitražno sodišče. Po preteku tega roka lahko vsaka stranka s pisno vlogo predloži zadevni spor Mednarodnemu sodišču.

III. člen

1. Stranki v sporu se lahko v istem roku dveh mesecev sporazumeta za postopek poravnave (koncilijacije), preden se obrneta na Mednarodno sodišče.

2. Komisija za poravnavo (konciliatorna) mora dati svoja priporočila v petih mesecih po svoji ustanovitvi. Če stranki v sporu ne sprejmeta teh priporočil v dveh mesecih po njihovi predložitvi, lahko vsaka stran s pisno vlogo predloži zadevni spor Mednarodnemu sodišču.

IV. člen

Ta protokol bo na voljo za podpis vsem državam, ki lahko postanejo članice konvencije, do 31. decembra 1970 na sedežu Organizacije združenih narodov v New Yorku.

V. člen

Ta protokol je treba ratificirati. Ratifikacijske listine se shranijo (deponirajo) pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov.

VI. člen

K temu protokolu lahko pristopijo vse države, ki lahko postanejo članice konvencije. Pristopne listine se shranijo pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov.

VII. člen

1. Ta protokol začne veljati istega dne kot konvencija ali trideseti dan po dnevu, ko je bila pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov shranjena (deponirana) druga ratifikacijska ali pristopna listina k temu protokolu, če je ta drugi datum poznejši.

2. Za vsako državo, ki ratificira ta protokol ali v skladu s 1. točko tega člena k njemu pristopi po njegovi uveljavitvi, začne protokol veljati trideseti dan po dnevu, ko je bila shranjena ratifikacijska ali pristopna listina te države.

VIII. člen

Generalni sekretar Organizacije združenih narodov obvesti vse države, ki lahko postanejo članice te konvencije:

- a) o podpisih tega protokola in o ratifikacijskih in pristopnih listinah v skladu s IV., V. in VI. členom;
- b) o datumu uveljavitve tega protokola v skladu s VII. členom.

IX. člen

Izvirnik tega besedila, katerega angleško, kitajsko, špansko, francosko in rusko besedilo je enako verodostojno, je shranjen pri generalnem sekretarju Organizacije združenih narodov, ki pošlje overjene kopije vsem državam, navedenim v IV. členu.

DA BI TO POTRDLILI, so podpisani, ki so jih za to njihove vlade pravilno pooblastile, podpisali ta protokol, ki je na voljo za podpis 16. decembra 1969 v New Yorku.

Po francoskem in angleškem izvirniku prevedel dr. Iztok Simoniti.

OPOMBE K PREVODU

Konvencija o specialnih misijah je skupaj z uredbo o ratifikaciji objavljena v Uradnem listu SFRJ, št. 19, 18. april 1975. Mednarodne pogodbe in sporazumi pod naslovom Konvencija o posebnih misijah ter zato ta prevod kljub neuporabnosti velja za uradnega.

Besedilo, objavljeno v Uradnem listu, je polno napak: bodisi da gre za napačno prevajanje, izpuščen so nekateri deli besedila, bodisi da so napake v pisanju ali postavljanju ločil. Prav tako je na mnogih primerih mogoče pokazati, da uradni prevod ni bil opravljen iz enega od petih jezikov, ki so vsi izvirniki, temveč iz srbohrvaščine.

Skratka menimo, da je uradni prevod neuporaben. Očitno je, da ga nikoli ni nihče potreboval, saj bi te napake odkril, tako kot smo jih mi.

Tako kot Konvenciji o diplomatskih in konzularnih odnosih smo tudi Konvencijo o specialnih misijah prevajali iz francoskega in angleškega izvirnika. Prav tako smo želeli doseči skladnost v strokovnem izrazju, saj se mnogi »terminus technicus« pojavljajo v vseh konvencijah o diplomatskem pravu (glej: dr. Iztok Simoniti, *Diplomatsko pravo, Separat, Teorija in praksa*, št. 5–6/1994, Ljubljana).

Ker smo v državotvornem in političnem smislu zelo mlad narod – pri čemer ne mislimo, da se naša »državotvornost« začne šele 1991. leta – tudi nimamo »slovenskih« besed za številne pojme, ki se uporabljajo v mednarodni in še posebej v diplomatski teoriji in praksi. Tukaj nas čaka še ogromno dela, saj jezik ni samo sredstvo sporazumevanja, temveč tudi način razmišljanja. Pri prevodih strokovne politične in mednarodnopravne literature bo treba razreševati številne dileme, ki so pogosto ukleščene v zahtevo po zaščiti lastnega jezika. Gre torej za dilemo, ali je za vsak tuj pojem – tudi tisti, ki je že čisto internacionaliziran – treba najti ustrezno slovensko besedo ali pa se ne ustrašiti in biti bolj gibek pri uvajanju v slovenski uporabi jezik tudi mednarodne izraze. Prav pri teh vprašanjih bo še mnogo preprirov, saj nam mora biti jasno, da so majhni in mali redko kdaj prešerni ter svobodni v duhu in dejanju – prej nasprotno.

Zato tudi predlagamo, da se uradni prevod »posebna misija« nadomesti s »specialna misija«. Lahko bi specialno misijo poslovenili v »posebno odposlanstvo«. Tako bi bili zelo slovenski in dosledni, ne pa tudi »mednarodni«. Kot že rečeno, je izvirnik te konvencije napisan v petih jezikih, pri čemer Angleži, Francozi, Rusi, Španci (za Kitajce ne vemo) uporabljajo pojem specialna misija. V italijanskem, portugalskem, švedskem, danskem jeziku uporabljeni pojem ustreza prevodu specialne misije. Naprej nismo preverjali. Med slovanskimi jeziki smo že rekli za ruskega. Isto velja za poljski, češki, slovaški, srbski in hrvaški jezik. Naprej nismo preverjali. Avtorju tega prevoda je neki ukrajinski diplomat rekel, da tudi oni uporabljajo pojem specialna misija, čeprav sta ena in druga beseda latinskega izvora. Zato smo se tudi mi v upanju, da nismo izdali maternega jezika, odločili za uporabo pojma specialna misija namesto stoddotnega slovenskega prevoda »posebno odposlanstvo«.

NOVE KNJIGE FAKULTETE ZA DRUŽBENE VEDE

Iz prejšnjih letnikov (1992–1994):

Izvirna dela iz programa 1992:

- dr. Tine Hribar: TEORIJA ZNANOSTI IN ORGANIZACIJA RAZISKOVANJA
- dr. Maca Jogan: DRUŽBENA KONSTRUKCIJA HIERARHIJE MED SPOLOMA
- dr. Slavko Splichal (v sod. z A. Bekešem): ANALIZA BESEDIL
- dr. Ivan Bernik: DOMINACIJA IN KONSENZ V SOCIALISTIČNI DRUŽBI
- dr. Danica Fink Hafner: NOVA DRUŽBENA GIBANJA – subjekti politične inovacije
- dr. Niko Toš: SLOVENSKI IZZIV, dokumenti SJM
- dr. Veljko Rus: MED ANTIKOMUNIZMOM IN POSTSOCIALIZMOM
- dr. Anton Grizold (ured.): RAZPOTJA NACIONALNE VARNOSTI

Izvirna dela iz programa 1993:

- dr. Stane Južnič: IDENTITETA
- dr. Pavle Gantar: SOCIOLOŠKA KRITIKA TEORIJ PLANIRANJA
- dr. Nada Sfiligoj: MARKETINŠKO UPRAVLJANJE
- dr. Niko Toš (ured.): EKOLOŠKE SONDAŽE, dokumenti SJM
- dr. Anuška Ferligoj, Anton Kramberger (ured.): DEVELOPMENTS IN STATISTIC AND METHODOLOGY (Metodološki zvezki 9)
- dr. Bojko Bučar: MEDNARODNI REGIONALIZEM – mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij
- dr. Jan Makarovič: LOGIKA DELA, zgodovina in prihodnost
- dr. Drago Zajc: SLOVENSKI PARLAMENT V PROCESU POLITIČNE MODERNIZACIJE

Okvirni program 1994:

- dr. Drago Kos: RACIONALNOST NEFORMALNIH PROSTOROV
- dr. Mitja Hafner Fink: SOCIOLOŠKA RAZSEŽJA RAZPADA JUGOSLAVIJE
- dr. Marko Lah: RAZVOJ IN KONSEKVENCE TEORIJE EFEKTIVNEGA POVPRASEVANJA
- dr. Bogomil Ferfila, dr. Paul Philips: ECONOMIC: SLOVENE AND CANADIAN POLITICAL ECONOMY
- dr. Helmut Willke: SISTEMSKA TEORIJA RAZVITIH DRUŽB
- dr. Franc Mali: ZNANSTVENA SKUPNOST KOT SISTEMSKI DEL DRUŽBE
- dr. Niko Toš (ured.): SJM
- dr. Ivan Svetlik (ured.): ZAPOSLOVANJE
- Matjaž Šuen: PREISKOVALNO NOVINARSTVO
- dr. Iztok Simoniti: DIPLOMATSKO PRAVO (KONVENCIJE)

Okvirni program 1995:

- dr. Vlado Benko: MEDNARODNI ODNOSI
- dr. Zdravko Mlinar: AVTONOMIJA IN POVEZOVANJE V PROSTORU
- dr. Niko Toš, ured.: SLOVENSKI IZZIV II
- dr. Maca Jogan: SODOBNE SMERI V SOCIOLOŠKI TEORIJI
- mag. Vlado Mihelj: KONSTRUKCIJA IN REKONSTRUKCIJA TEORIJE V PSIHOLOGIJI
- dr. Dana Mesner: VPLIV KULTURE NA ORGANIZACIJSKO STRUKTURO
- dr. Andrej Sušjan: ALTERNATIVNA EKONOMSKA TEORIJA – RAZVOJ IN ZNAČILNOSTI POSTKEYNESIJSKE EKONOMSKE ANALIZE
- dr. Veljko Rus (ured.): SLOVENIJA PO LETU 1995
- dr. Boštjan M. Zupančič: POLJE DANAŠNJIH RESNIČNOSTI
- dr. Stane Južnič: DOŽIVLJANJE TELESA IN TELESNOSTI
- dr. Mirjana Ule, dr. Mihael Kline: PSIHOLOGIJA KOMUNICIRANJA IN TRŽENJA
- dr. Iztok Simoniti: SPECIALNE MISIJE

Iz prejšnjih letnikov:

G. DUMEZIL: Tridelna ideologija Indoevropcev (1500 SIT*), A. TENENTI: Občutje smrti in ljubezen (1800), M. I. FINLEY: Antična ekonomija (1500), G. CANGUILHEM: Normalno in patološko (1500), G. BOCK: »Drugo« delavsko gibanje v ZDA (500), L. S. KLEJN: Arheološki viri (500), A. LEROI-GOURHAN: Gib in beseda I (1500), J. DERRIDA: Glas in fenomen (1500), M. CERVENKA: Večerna šola stihoslovja (500), A. MOMIGLIANO: Razprave iz historiografije II (1500), A. GIDDENS: Nova pravila sociološke metode (1500), F. FURET: Misliti francosko revolucijo (1500), Š. FREUD: Mali Hans, Volčji človek (2300), J. L. AUSTIN: Kako napravimo kaj z besedami (1500), P. ANDERSON: Prehodi iz antike v fevdalizem (1500), R. BARTHES: Retorika starih, Elementi semiologije (1600), R. BIANCHI-BANDINELLI: Od helenizma do srednjega veka (1600), R. INGARDEN: Literarna umetnina (1600), E. H. GOMBRICH: Spisi o umetnosti (1600), P. ANDERSON: Rodovniki absolutistične države (1500), A. LEROI-GOURHAN: Gib in beseda II (1500), P. VEYNE: Rimska erotična elegija (1600), PH. ARIES: Otrok in družinsko življenje v starem režimu (2000), H. BELTING: Podoba in njeno občinstvo v srednjem veku (2300), G. DELEUZE: Podoba-gibanje (1800), F. BRAUDEL: Čas sveta I, II (3500), E. DURKHEIM, Samomor; Prepoved incesta in njeni izviri (1800), K. BLAUKOPF: Glasba v družbenih spremembah (2300), R. BARTHES: Camera lucida (1500), E. GARIN: Spisi o humanizmu in renesansi (1800), J. GOODY: Med pisnim in ustnim (2200), G. SIMMEL: Temeljna vprašanja sociologije (1600), E. E. EVANS-PRICHARD: Ljudstvo Nuer (2400).

Nove knjige (1994):

F. ZONABEND: Dolgi spomini (2500), P. BURKE: Revolucija v francoskem zgodovino-pisju (1600).

Pravkar izšlo: E. PANOFSKY: Pomen v likovni umetnosti (3000), CT. LEVI-STRAUSS: Rasa in zgodovina; Totemizem danes (2500).

Pred izidom: A. CHASTEL: Oplenjenje Rima, S. Freud: Tri razprave o teoriji seksualnosti, A. R. RADCLIFFE-BROWN: Struktura in funkcija v primitivni družbi.

Iz programa 1995: M. MAUSS: Antropologija in sociologija, R. LEYDI: Druga godba, F. de SAUSSURE: Predavanja iz obče lingvistike, B. MALINOWSKI: Znanstvena teorija kulture, M. BLOCH: Apologija zgodovine, P. ROSANVALLON: Ekonomski liberalizem itn.

Nova zbirka ACADEMIA OPEROSORUM: M. STUHEC: Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren, N. ŠABEC: Jezik ameriških Slovencev, J. VOGRINC: Televizijski gledalec...

* Cene veljajo za nakup v redakciji, kjer sprejemamo tudi naročila (Studia Humanitatis, Kersnikova 4, tel. 329-185)

SODELAVCEM TEORIJE IN PRAKSE

V želji po grafični enotnosti oblike prispevkov in njeni skladnosti z mednarodnimi revialnimi standardi prosi uredniški odbor Teorije in prakse sodelavce, da upoštevajo naslednja navodila pri strokovnih in znanstvenih prispevkih:

1) Prispevke v dveh izvodih pošiljajte na naslov: Uredništvo Teorije in prakse, Kardeljeva ploščad 5, 61000 Ljubljana.

2) Znanstveni in tehni strokovni prispevki naj ne presegajo 15–20 strani (s 30 vrsticami na stran z dvojnimi razmakom med vrsticami); pogledi, glose, komentarji in publicistični zapisi naj obsegajo do 10 strani; recenzije po 5 strani.

3) Vsak prispevek naj ima na posebnem listu naslovno stran, ki vsebuje ime in priimek avtorja, naslov prispevka, akademski in strokovni naziv ter točen naslov ustanove, kjer avtor dela.

4) Znanstveni in strokovni prispevki morajo imeti še angleški naslov; opremljeni naj bodo s povzetkom do 150 besed v slovenščini in po možnosti tudi v angleščini.

5) Vrstni red znanstvenih in strokovnih prispevkov naj bo naslednji: naslovna stran (ločeno), tekst, opombe, seznam literature v predpisani obliki.

6) Tabele naj bodo natipkane v besedilu prispevka, kamor sodijo. Sheme, diagrami, grafikoni morajo biti izdelani ločeno od besedila in vsak na posebni strani ter oštevilčeni po vrstnem redu pojavljanja v besedilu z označenimi mesti v besedilu, kamor sodijo.

7) Seznam literature uredite po abecednem redu priimkov avtorjev (pri anonimnih delih pa velja abecedni red naslova dela). Predvidena oblika seznama:

a) Knjiga: priimek in ime avtorja, leto izdaje, naslov, kraj, založba. Primer: Smolnikar Tone (1983): Migracije, Ljubljana, Delavska enotnost.

b) Članki v reviji. Primer: Zaletel Franc, (1984): Nova sociološka paradigma. Teorija in praksa, 23(8), str. 70–86.

c) Prispevki v zbornikih: Podkrajšek Stane (1988): Neformalne dejavnosti in prostorski razvoj, JV: Kregar Peter et. al., Neformalno delo. Ljubljana, Delavska enotnost. Str. 33–82.

8) Vključevanje referenc v tekst; če gre za točno navedbo, ki vključuje tudi stran, uporabite (Torkar, 1981:63), če pa gre za splošno opozorilo na avtorja in delo (Premrl, 1985).

9) Uredništvo uporablja za prispevke anonimni recenzentski postopek (brez navajanja avtorja in institucije). Avtor prispevka lahko zahteva od uredništva, da ga seznani z vsebino splošnih in konkretnih pripomb recenzenta.

10) Zaradi tehničnih razlogov prosimo avtorje, da se izogibajo zapletenim matematičnim izrazom ali uporabi simbola v drugih črkopisih (npr. grške črke).

11) Prispevkov ne vračamo.